

T.C
İZMİR KÂTİP ÇELEBİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANA BİLİM DALI

MAD 21880 NUMARALI AHKÂM DEFTERİNİN
TRANSKRİPSİYON VE DEĞERLENDİRMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

SEVDE EKŞİ

İZMİR/2019

T.C
İZMİR KÂTİP ÇELEBİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANA BİLİM DALI

**MAD 21880 NUMARALI AHKÂM DEFTERİNİN
TRANSKRİPSİYON VE DEĞERLENDİRMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

SEVDE EKŞİ

DANIŞMAN

PROF. DR. ÖZER KÜPELİ

İZMİR/2019

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “MAD 21880 Numaralı Ahkâm Defterinin Transkripsiyonu ve Değerlendirmesi” adlı çalışmanın, tarafımdan, akademik kurallara ve etik değerlere uygun olarak yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

26.06.2019

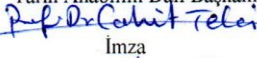
Sevde Ekşi

 TS EN ISO 9001:2015	T.C. İZMİR KÂTİP ÇELEBİ ÜNİVERSİTESİ Sosyal Bilimler Enstitüsü	
	TEZ SINAVI TUTANAK FORMU	Dok. No: FR/604/21
		İlk Yayın Tar.: 03.10.2017
		Rev. No/Tar.: 00/..
		Sayfa 1 / 1

GÖNDEREN : Tarih Anabilim Dalı Başkanlığı
GÖNDERİLEN : Sosyal Bilimler Enstitüsü

Anabilim Dalımız Yüksek Lisans Programı öğrencisi Sevde EKŞİ ile ilgili Tez Sınav Tutanağı aşağıdadır.

Tarih:
Sayı :

Tarih Anabilim Dalı Başkanı

İmza

SINAV TUTANAĞI

Tez Sınav Jürimiz tarafından incelenen “MAD 21880 Numaralı Ahkâm Defterinin Transkripsiyon ve Değerlendirilmesi” başlıklı tezli yüksek lisans tezi ile ilgili olarak jürimiz 26.06.2019 tarihinde toplanmış ve adı geçen öğrenciyi Tez Sınavına tabi tutmuştur. Sınav sonucunda adayın tezi hakkında OYBİRLİĞİ/ÇOKLUĞU ile aşağıdaki karar verilmiştir.

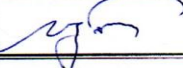
KABUL

Kabul Edilen Tezli Yüksek Lisans tezi:

- i) Bilime yenilik getirmiştir
- ii) Yeni bir bilimsel yöntem geliştirmiştir
- iii) Bilinen bir yöntemi yeni bir alana uygulamıştır
- iv) Uygulama yapmıştır (sadece Yüksek Lisans'ta geçerlidir)

RED

DÜZELTME *

Tez Sınav Jürisi	Unvanı ve Adı Soyadı	İmza
Tez Danışmanı	Prof. Dr. Özer KÜPELİ	
Üye	Doç. Dr. Mikail ACIPINAR	
Üye	Doç. Dr. Abdullah TEMİZKAN	
Üye		
Üye		

Eki : Tez Değerlendirme Formu (Her bir jüri için).

* Tez sınavında düzeltme kararı verilmesi halinde jüri tarafından öngörülen düzeltmelere ilişkin bir jüri raporu eklenmelidir. Düzeltmeler için Ek süre her defasında en fazla yüksek lisans öğrencileri için 3 ay, doktora öğrencileri için 6 aydır.

ÖZET

Yüksek Lisans Tezi

MAD 21880 NUMARALI AHKÂM DEFTERİNİN TRANSKRİPSİYONU VE DEĞERLENDİRMESİ

Sevde EKŞİ

İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Tarih Ana Bilim Dalı

Ahkâm defterleri 17. yüzyılda yaygınlaşmaya başlamıştır. Bu defterler genellikle mali meseleleri içermekte olup üzerinde çalıştığımız MAD 21880 Numaralı Ahkâm Defteri ise Hicri 1082-1104 (1671-1693) yıllarını kapsamaktadır. Özelde İzmir ve Batı Anadolu bölgesinin genelde ise Osmanlı İmparatorluğu'nun iktisadi ve sosyal durumu hakkında bilgi vermektedir. Defterdeki hükümlerin kaydedildiği süre IV. Mehmed, II. Süleyman ve II. Ahmed'in saltanat dönemlerini kapsamaktadır.

Defterin içerdiği hükümler, bu dönem boyunca vuku bulan siyasi ve askeri gelişmelerin, devletin merkezi düzeninin ve ekonomik sisteminin nasıl etkilendiği hususunda fikir sahibi olmamızı sağlamaktadır. Hükümlerin kaydedildiği dönem (1671-1693), Osmanlı Devleti'nin sürekli savaş halinde olduğu bir dönemdir. Lehistan ve Avusturya ile olan savaşlar Osmanlı Devleti'nin Orta Avrupa'da güç kaybetmesine sebep olurken özellikle Venedik ile 24 yıl süren Girit Savaşı, Osmanlı Devleti'ni hem askeri hem ekonomik açıdan bir hayli yıpratmıştır.

Çalışmamıza konu olan ahkâm defteri, Batılı devletlerin Batı Anadolu'daki ticari faaliyetler hakkında da bilgi vermektedir. Ayrıca, gümrüklerde ticari faaliyette bulunan tüccarlar ve karşılaştıkları sorunlar, ithalat ve ihracatı yapılan ürünler ve 17. yüzyılda yıldızı parlayan İzmir gümrüğünün faal konumu hakkında da bilgi sahibi olmamızı sağlamaktadır. Defter; Osmanlı Devleti'nin, askeri ve siyasi çatışma içinde bulunduğu devletlerin tebaası ile ticari faaliyetlerin devam ettirilmesi için harcadığı çabayı net bir şekilde göstermesi bakımından da kayda değer bilgiler ihtiva etmektedir. Defterdeki hükümler, Osmanlı Devleti'nin ve özellikle de İzmir'in Avrupalı devletler açısından ticari önemini net bir şekilde göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Ahkâm defteri, Gümrük, Gümrük vergisi, İzmir, Cizye, Tüccar.

ABSTRACT

Master's Thesis

TRANSCRIPTION AND EVALUATION OF NUMBER MAD 21880 EDICT BOOK

Sevde EKŞİ

İzmir Kâtip Çelebi University

Social Science Institute

Department of History

Edict book became common in 17th century and generally included financial matters. Number MAD 21880 Edict Book being in progress includes the Hijri 1082-1104 (m.1671-1693) years. It gives information about financial and social conditions of İzmir and East Anatolia in private and Ottoman Empire in general. Within the period the book has been recorded, IV. Mehmed, II. Süleyman ve II. Ahmed reigned in their times.

Taken records give us an idea about how the state was influenced in terms of central order and economy by the negative political and military developments which occurred in this period. When the time of the book considered (1671-1693) it was the period that Ottoman Empire was in a war with powerful states and lost its power. While wars with Poland and Austria was bringing about losing its power, especially war with Venice lasting for 24 years wore out the Ottoman Empire much in terms of both military and economic.

Edict book being talked about shows which states Ottoman Empire was engaged in commercial activities. It includes information about traders at customs and imported and exported products, at the same time it provides information about active location in trade of customs of İzmir breakout star of the 17th century. Moreover the book provides very important information in terms of showing ongoing commercial activities without being interrupted with states in political and military conflict. In this case, it shows very clearly commercial importance of Ottoman Empire and especially İzmir for the European states.

Key words: Ahkam registers, Customs, Customs duty, İzmir, Poll tax (jizva), Trader.

İÇİNDEKİLER

YEMİN METNİ	II
ÖZET	IV
ABSTRACT	V
İÇİNDEKİLER	VI
KISALTMALAR	VIII
ÖNSÖZ	IX
GİRİŞ	1
1. GENEL OLARAK DİVÂN-I HÜMÂYÛN	1
2. GENEL OLARAK AHKÂM DEFTERLERİ	3

I. BÖLÜM

MAD 21880 NUMARALI AHKÂM DEFTERİNİN DEĞERLENDİRMESİ

1. DEFTERİN GENEL ÖZELLİKLERİ	6
2. DEFTERİN MUHTEVA ÖZELLİKLER	8
A. Konularına Göre Hükümler	9
1. Bâc akçesi ve kassâbiye ile ilgili hükümler	9
2. Cizye ile ilgili hükümler	10
3. Gümrük vergisi ile ilgili hükümler	10
4. Gümrük düzenlemesi ve işleyiş aksaklığı ile ilgili hükümler	12
5. Maaş ile ilgili hükümler (Mevâcib ve Kıstü'l-yevm)	12
6. Salyane ile ilgili hükümler	13
B. Hükümlere Göre İhracatı Olan Mallar	13
C. Ferman Gönderilen Resmi Görevliler	14
D. Hükümlerde Geçen Yer İsimleri	14
E. Ticari İlişkilerde Bulunulan Devletler	15
F. İzmir'in Yükselişi ve Gelişimi	20

İKİNCİ BÖLÜM

HÜKÜMLERİN ÖZETLERİ.....	22
--------------------------	----

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

MAD 21880 NUMARALI AHKÂM DEFTERİNİN TRANSKRİPSİYON

METNİ.....	31
SONUÇ.....	85
BİBLİYOGRAFYA.....	86
EKLER.....	88
İNDEKS.....	102
ÖZGEÇMİŞ.....	104

KISALTMALAR

a.g.e.	: Adı geçen eser
a.g.m.	: Adı geçen makale
a.g.madd.	: Adı geçen madde
bkz.	: Bakınız.
c.	: Cilt
DİA	: Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi
Edt.	: Editör
İ.A.	: Milli Eđitim Bakanlığı İslam Ansiklopedisi
İ.Ü	: İstanbul Üniversitesi
MAD	: Maliyeden Müdevver
S.	: Sayı
s.	: Sayfa
terc.	: Tercüme
TOEM	: Tarih-i Osmani Encümeni Mecmuası

ÖNSÖZ

Üç kıtada uzun yüzyıllar hüküm süren Osmanlı Devleti'nin bu başarısının sadece askeri gücünden kaynaklanmadığı, bunun yanısıra tesis ettiği ekonomik yapının da bu başarıda çok büyük bir amil olduğu şüphesizdir. Askeri zaferleri müteakiben, fethedilen topraklarda takip edilen sosyo-ekonomik politikalar, Osmanlı sisteminin kalıcılığını sağlamıştır. Arşiv kaynakları; uygulanan bu politikaları, tesis edilen hukuki düzeni, sistemin devamını sağlamaya yönelik olarak alınan önlemleri ve kurulan siyasal, sosyal ve ekonomik düzenin aksayan yönlerini bize tespit etme imkanı vermektedir.

Osmanlı Devleti'nin merkezi karar alma organı, merkezi bürokrasinin en yetkili kurumu olup devletin bütün meselelerinin karara bağlandığı Divân-ı Hümâyûn'dur. Burada alınan kararların yazıldığı defterler serisine de “*mühimme defterleri*” denilmiş olup bizim çalışmamıza konu olan defter de, genellikle mali konuları içeren ve 17. yüzyılda yaygınlaşan “*ahkâm defterleri*” serisine aittir.

MAD 21880 numaralı ahkâm defterini değerlendirme amacımız, genelde Osmanlı İmparatorluğu, özelde ise İzmir ve Batı Anadolu bölgesinin iktisadi ve sosyal tarihine katkı yapmaktır. Bu defter Hicri 1082-1104 (1671-1693) seneleri meyanında muhtelif tarihlerde yazılan tezakir-i ahkâm ve evâmîr-i hülâsa kayıtlarını içermektedir.

Tez, giriş bölümü dışında üç ana bölümden oluşmaktadır. Giriş kısmında genel olarak Divân-ı Hümâyûn ile Ahkâm defterleri hakkında bilgi verilmiştir. Birinci bölümde MAD 21880 numaralı defter, şekil ve muhteva özellikleri açısından incelenmiş olup ikinci bölümde hükümlerin özetleri verilirken üçüncü bölümde ise defterin transkripsiyonu yer almıştır.

Bu çalışmamda bana yol gösteren ve her safhada destek olan başta danışman hocam Prof. Dr. Özer Küpeli'ye, Doç. Dr. Mikail Acıpınar'a ve Okt. İlker Külbilge'ye teşekkür etmeyi bir borç bilirim.

Sevde Ekşi
İzmir 2019

GİRİŞ

1. GENEL OLARAK DİVÂN-I HÜMÂYÛN

Osmanlı Devleti'nin kuruluş ve yükselme dönemlerinde Divân-ı Hümâyûn; devletin siyasi, sosyal, mali ve askeri konularının görüşülüp karara bağlandığı en yüksek siyasi organdı.¹ Divân uygulaması ilk olarak ve en eski şekliyle Abbasilerde görülmüş olup diğer İslam devletlerinde de varlığını ve önemini korumaya devam etmiştir.² Osmanlı Devleti'nde Divân-ı Hümâyûn, merkezde bulunan sadrazam, kazasker, defterdar vb. yüksek bürokratlardan oluşur ve padişah adına karar verirdi. İmparatorlukta birer karar organı olarak çalışan başka divanlar da vardı. Ancak bunların en önemlisi, padişahın bulunduğu yerde ve onun adına toplanan Divân-ı Hümâyûn idi.³ Divân-ı Hümâyûn'a benzeyen ilk gelişmiş Türk-İslam organizasyonu Büyük Selçuklular zamanında teşekkül etmiştir. Divân-ı Hümâyûn'un Osmanlı Devleti'nin kuruluş dönemindeki yapısı ve durumu hakkında kesin bilgiler vermek mümkün değilse de Divân-ı Hümâyûn'un, diğer kurumlar gibi Orhan Gazi döneminde belirgin hale geldiği ve asıl gelişimini de II. Murad döneminde kaydettiği bilinmektedir.⁴

Fatih Sultan Mehmed dönemi (1451-1481) bu siyasi organ için bir dönüm noktası olmuştur. Fatih'in mutlak hükümdarlık anlayışı ve bu anlayışa hukuki bir zemin oluşturmak için düzenlenmiş olan teşkilat ve teşrifat kanunnamesi, divanı yakından takip etme imkânı sağlamıştır. Bu kanunnamenin getirdiği en büyük yenilik ise divanda padişahın başkanlığını kaldırması ve bu işi vezir-i azama bırakmış olmasıdır.⁵ Bununla birlikte Fatih divân toplantılarını tamamen terk etmemiş, gerektiğinde görüşmeleri izlemek için kasr-ı adalet'te divan odasına bakan kafesli bir pencere yaptırtmıştı.⁶ Vezir-i azam tek başına padişahı temsil etmesine rağmen divanda diğer yetkililerle birlikte çalışır ve kararlar, kurulun diğer üyelerinin katılımıyla alınırdı.

---

¹ İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Devleti'nin Merkez ve Bahriye Teşkilatı*, Ankara 1948, s.1.

² Mecdud Mansuroğlu, "Divan", *İ.A.*, c.3, s.595.

³ Ahmet Mumcu, "Divân-ı Hümâyûn", *DİA*, c.9, s.430.

⁴ Mumcu, *a.g.e.*, s.430.

⁵ Mumcu, *a.g.e.*, s.430.

⁶ Halil İnalçık, *Osmanlı İmparatorluğu Klasik Çağ*, çev. Ruşen Şen, İstanbul 2003, s. 95.

İkinci Divanı, Galebe Divanı ve Ayak Divanı olmak üzere üç tür divan bulunmaktaydı.⁷ Divân'ın, Orhan Gazi döneminden başlayarak yaklaşık olarak 15. yüzyıl ortalarına kadar her gün toplandığı bilinmektedir. Lakin durum daha sonra değişmiş, 16. yüzyılda toplantı sayısı haftada 4-5 güne inmiştir. 17. yüzyıl ortalarında bu sayı haftada 2 güne inerken 18. yüzyıl başlarında ise divân toplantıları tamamıyla terkedilmiş ve divân, kapıkulu neferatının ulûfe dağıtımını vesilesiyle üç ayda bir veya elçi kabulü gibi sebeplerle toplanır olmuştur. Yaşanan askeri ve siyasi sarsıntılar merkezi teşkilatta bir takım değişikliklere yol açmış; divân toplantıları da bunlara bağlı olarak 18. yüzyıl'dan itibaren sarayda değil vezir-i azamın sarayında yapılmaya başlamıştır.⁸

Hukukî statüleri gereği bazı hizmetliler, Divân-ı Hümâyûn'un doğal üyesi sayılmışlardır.⁹ Bunlar başta Vezir-i azam olmak üzere, Kubbealtı vezirleri, Nişancı, Kadiaskerler, Defterdarlar ve Rumeli Beylerbeyi'dir. Bunların dışındaki hizmetliler ancak vezirlik rütbesini kazanırlarsa Divân-ı Hümâyûn üyesi olabiliyorlardı.¹⁰

a. Vezir-i azam: Bunların içerisinde en yüksek rütbeye sahip olan ve divana başkanlık eden vezir-i azamdı ve devletin bütün işlerinin yürütülmesinde de padişahın mutlak vekiliydi.¹¹

b. Kubbealtı vezirleri: Kubbealtı'nda çalıştıkları için Kubbealtı vezirleri adını alan bu vezirlerin sayısı üç ile yedi arasında değişmiştir. Divân-ı Hümâyûn'da reylerine başvurulur, iş hacmi arttığında ise veziri-i azamın emriyle bazı işleri üstlenirlerdi.¹²

c. Nişancı: Ferman, ahidnâme ve berat gibi belgelerin üzerine padişahın tuğrasını çekerlerdi. Divân-ı Hümâyûn'da da tuğra çekerler ve işleri fazla ise Kubbealtı vezirlerinin en kıdemsizi kendisine yardım ederdi.¹³ Tuğra çekmenin yanında; fermanların hazırlanması sağlamak, en önemli fermanları bizzat kaleme almak, yeni konulacak ya da değiştirilecek örfi kuralların saptanmasıyla ilgilenmek, defterdarların

---

⁷ Uzunçarşılı, *a.g.e.*, s.13

⁸ İncelik, *a.g.e.*, s. 96.

⁹ Mumcu, *a.g.e.*, s.41.

¹⁰ Mumcu, *a.g.e.*, s.42.

¹¹ Daha geniş bilgi için bkz. "Kanunname-i Al-i Osman", *TOEM*, 13. cüz (1328), İstanbul 1330, Tefrika, s.10.

¹² Mumcu, *a.g.e.*, s.45.

¹³ Erhan Afyoncu, "Nişancı", *DİA*, c.33, s.157.

hazırladıkları belgelerin son kontrollerini yapmak, merkeze gelen şikâyetleri sıraya koymak ve niteliklerine göre ayırmak nişancının belli başlı görevleri arasındaydı.¹⁴

d. Kadıasker: Divân-ı Hümâyûn'un şer'î davalara bakan üyesidir. Ayrıca şeyhülislam Divân-ı Hümâyûn üyesi olmadığından, kadıaskerler divanda ulemayı temsil etmişlerdir.¹⁵ Kadıasker, divanda bazı ehemmiyetli davalar hakkında yargılama da yapabiliyordu.¹⁶

e. Defterdar: Osmanlı maliye teşkilatının başı olan defterdarlar Divân-ı Hümâyûn'daki mali konularla ilgili davaları görüp hükümlerin yazılması için gerekli buyrukları verirlerdi. Ancak verecekleri kararlarda ve padişaha bildirecekleri hususlarda sadrazama danışıp onun onayını almak zorundaydılar.¹⁷ Fatih Kanunnâmesi'nde defterdar, padişah malının vekili olarak tanımlanmıştır.¹⁸

f. Rumeli Beylerbeyi: Osmanlı idari yapısının ilk beylerbeyliği olan Rumeli beylerbeyliği, en üst mevkiideki Divân-ı Hümâyûn üyelerinden biridir. 1536 yılından itibaren Rumeli beylerbeyleri İstanbul'da buldukları zamanlarda Divân-ı Hümâyûn toplantılarına katılmışlardır. Bu sebeple zaman zaman da olsa divan üyesi sayılmışlardır.¹⁹ Bu tarihten sonraki kanunnamelerde, Rumeli beylerbeyinin Divân-ı Hümâyûn'a gireceği lakin ayrı bir yerde oturacağını belirtilmiş olması²⁰ kendisinin Divân-ı Hümâyûn'un daimi üyesi olarak kabul edilip edilmeyeceğini tartışmalı hale getirmiştir.

2. GENEL OLARAK AHKÂM DEFTERLERİ

Zengin bir arşive sahip olan Osmanlı Devleti'nin kalemlerinde defter tutma itiyadı ilk yıllardan itibaren mevcuttu. Bu sebepten ötürü, devletin merkez ve taşra teşkilatına ait pek çok yazılı kaynak günümüze kadar ulaşmıştır. Ahkâm kelimesi, karar ve yargı gibi manalara gelen hüküm kelimesinin müştakı olup, Arapça bir kelimedir. Daha geniş

---

¹⁴ Mumcu, *a.g.e.*, s.45.

¹⁵ Mumcu, *a.g.e.*, s.46

¹⁶ Mehmet İpşirli, "Kazasker", *DİA*, c.25, s.142.

¹⁷ Mübahat S. Kütükoğlu, "Defterdar", *DİA*, c.9, s.95.

¹⁸ Mumcu, *a.g.e.*, s.45. Daha geniş bilgi için bkz. *Kanunname-i Al-i Osman*, s.10.

¹⁹ Mehmet İpşirli, "Beylerbeyi", *DİA*, c.6, s.72.

²⁰ Mumcu, *a.g.e.*, s.51.

anlamda ise belli bir konuda konulmuş olan kuralların bütünü ifade etmektedir.²¹ Bu hükümlerin toplandığı defterlere ise Osmanlı kalemîyesinde “*ahkâm defterleri*” adı verilmiştir.

Padişahın verdiği emre “*hük-m-i hümayun*” denilmektedir.²² Bir hükmü padişah adına, padişahın bu yetkiyi verdiği makam ve daireler verebilirdi.²³ Bu hükümler defterdarlıktan veya sadaret makamından çıkardı. Söz konusu hükümler padişah adına hazırlandığı için bunlara ferman da denilmiştir. Bu tür ahkâm defterleri Osmanlı bürokrasisinde başlangıçtan itibaren mühimme adını taşımamışlardır.²⁴ Bu defterler için mîrî ahkâm, ahkâm-ı beylik, sefer ahkâmı gibi isimler de kullanılmıştır. Defterlerde mali konular ağırlıkta olmakla birlikte zaman zaman diğer meselelerin de yer aldığı görülmektedir. Ahkâm tasnifi içinde yer alan ilk defter II. Bayezid dönemine ait olup 1501 yılına aittir.²⁵

Maliye ahkâmı için Rumeli ve Anadolu defterdarlıklarında defterler tutulurken, 16. yüzyıl sonlarından itibaren bu maliye kalemlerinin artmasından dolayı her bir kalem için ayrı defterler tutulmuştur. Maliye kalemi ise vazifesini 18. yüzyıldan itibaren, yeni kurulan Evâmîr-i Mâlîye kaleminde sürdürmüştür.²⁶ Maliye ahkâmı özellikleri taşımayan ve 17. yüzyıldan sonra görülmeye başlayan şikâyet defterleri serisine de “*ahkâm-ı şikâyet*” adı verilmiştir. Farklı isim kullanılması bu iki defterin muhtevası arasında kesin bir ayırım yapıldığını göstermektedir.

Hükümler Divân-ı Hümayûn’un asli kalemlerinden olan beylikçi tarafından hazırlanırdı. Divan’da görüşülen kararların müsveddeleri kalemde hazırlanır, beylikçinin ve reisülküttabın kontrolünden geçtikten sonra temize çekilir ve tuğra için nişancıya gönderilirdi.²⁷ Fermanın önemine göre tuğralara tezhip yani süsleme yapılırdı ki bu tezhibin şekli zaman içinde değişiklik göstermiştir.²⁸ Ahkâm defterleri, Mühimme

---

²¹ Ahmet Özel, “Ahkâm”, *DİA*, c.1, s.550.

²² Uzunçarşılı, *a.g.e.*, s.280.

²³ Halil Sahillioğlu, “Ahkâm Defteri”, *DİA*, c.1, s.551.

²⁴ Feridun M. Emecen, “Osmanlı Divanının Ana Defter Serileri: Ahkâm-ı Mîrî, Ahkâm-ı Kuyûd-ı Mühimme ve Ahkâm-ı Şikâyet”, *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, c.3, sayı 5, 2004, s.115.

²⁵ Detaylı bilgi için bkz. Feridun M. Emecen ve İ. Şahin, *Osmanlılarda Divan Bürokrasisi ve Ahkâm: II. Bayezid Devrine ait 906/1501 Tarihli Ahkâm Defteri*, İstanbul 1994.

²⁶ Sahillioğlu, *a.g.madd.*, s.551.

²⁷ Mehmet İpşirli, “Beylikçi”, *DİA*, c.6, s.78.

²⁸ Mübahat Kütükoğlu, *Osmanlı Belgelerinin Dili*, İstanbul 1998, s.75.

defterleri gibi beylikçi tarafından hazırlandığı için şekil olarak birbirine çok benzemektedirler. İkisi de divanî yazıyla kaleme alınmıştır. Farkları ise içerdikleri muhtevadan kaynaklanmaktadır.

BİRİNCİ BÖLÜM

MAD 21880 NUMARALI AHKÂM DEFTERİNİN DEĞERLENDİRMESİ

1. DEFTERİN GENEL ÖZELLİKLERİ

İncelediğimiz MAD 21880 numaralı defter Hicri 1082-1104 / Miladi 1671-1693 seneleri meyanında muhtelif tarihlerde yazılan tezakir-i ahkâm ve evamir-i hülâsa kayıtlarını içermektedir. TC Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı'nın Maliyeden Müdevver Defterler fonunda yer almaktadır. Defterin ihtiva ettiği hükümler genelde Osmanlı İmparatorluğu, özelde ise İzmir ve Batı Anadolu bölgesinin 1671-1693 yılları arasındaki iktisadi ve sosyal durumu hakkında bilgi içermekte, aynı dönemde bölgede ticari faaliyette bulunan devletlerin ve bu ülkelere mensup tüccarların ticaret usulleri ve anlayışları hakkında fikir edinmemizi de sağlamaktadır.

Defter 15 varaktan oluşmaktadır fakat son iki varak boştur. Varaklar iki sayfa halinde kullanılmış olup hükümlerin yazılı olduğu sayfa sayısı 26, toplam hüküm sayısı ise 69'dur. Hükümler ve sayfalar arşiv görevlileri tarafından Latin rakamları ile numaralandırılmıştır. Kenar kısımlarındaki biraz yıpranmanın dışında defterde başka bir hasar yoktur. Defterin okunmasını engelleyecek herhangi bir mürekkep lekesi bulunmamaktadır. Yarım bırakılmış hüküm de bulunmamaktadır. Yazı son derece okunaklı olup divanîdir. Yazı stilinde hiçbir değişiklik olmaması bütün hükümlerin tek bir kâtip tarafından kaleme alındığını göstermektedir.

Defterin başında yer alması gereken "Ahkâm-ı İzmir ve Sakız" ibaresi 5. sayfanın başında yer almaktadır. Bazı hükümlerin başına "*Sakız kal'ası neferâtına müteallikdir*"²⁹, "*Sakız'da vâki reâyânın cizyeleri umûrına müteâllikdir*"³⁰, "*Asitaneye mahallinde bey' olunur ise gümrüğü dahî orada alınmak için emir-dâde*"³¹, "*mastaki kıstü'l-yevmidir*"³², "*İzmir ve Sakız gümrüğüne müteâllikdir*"³³ "*Foça-i atîk ve cedîdin*

---

²⁹ Bkz. 56 no'lu hüküm.

³⁰ Bkz. 53 no'lu hüküm.

³¹ Bkz. 49 no'lu hüküm.

³² Bkz. 25 no'lu hüküm.

³³ Bkz. 27 no'lu hüküm.

*zebh olunan hayvânlarının ikisinden bir akçe alına*³⁴ şeklindeki ifadeler kırmızı mürekkeple yazılmıştır. Ancak örnek olarak 33, 34 ve 35. hükümlerde bu ibareler siyah mürekkeple yazılmış, sadece yer isimleri kırmızı mürekkeple yazılmıştır. Verdiğimiz örneklerdeki gibi ve bunlara benzer ibareler 10. hükümden başlayarak 39. hükme kadar olup 39. hükümden son hükme kadar bir daha yazılmamıştır.

Tarihler hükümlerin altında gün, ay ve yıl şeklinde bulunmaktadır. Ayların ismi çoğunlukla kısaltılmış olarak yazılmışken 19. ve 42. hükümlerin altına rakamsal olarak tarih not edilmemiştir. Bunun yerine 19. hükmün sonunda *“fi ’t-târîhü ’l-mezbûr”* şeklinde bir ibare bulunmaktadır. Hükmün içerisine baktığımızda da yıl bilgisinden sadece *“...bin yüz iki senesi henüz dahî...”* şeklinde bahsedildiği, senenin hangi ayı ve günü olduğuna değinilmediği görülmektedir. 8. ve 9. hükümlerde ise tarih metnin sonunda yazıyla yazılmıştır. Tarih bilgisi 8. hükümde *“...tahrîren fî el-yevm seb’a şehri saferü ’l-hayr sene sitte ve tiseyn ve elf”* 9. hükümde ise *“...cemaziye ’l-evvel sene sitte ve tiseyn ve elf”* şeklindedir.

Hükümler kronolojik bir sırayı takip etmemektedir. Örneğin defterin ilk hükmü Hicri 1103 senesine ait iken son hüküm 1083 senesine aittir. 41, 42, 43. hükümlere baktığımızda da sırasıyla yıllar ileriye doğru kronolojik bir halde devam edeceği yerde, tam tersi bir durum olmuş; tarihler 1104, 1097, 1087 şeklinde geriye doğru bir sıra takip etmiştir.

Senelerine göre gönderilen hükümler şu şekildedir:

- 1082: 10, 11 no’lu hükümler
- 1083: 12, 28, 29, 30, 31, 58, 59, 60, 61, 62 no’lu hükümler
- 1084: 32, 66 no’lu hükümler
- 1085: 33, 34, 68, 69 no’lu hükümler
- 1086: 35, 36, 37, 38, 65, 67 no’lu hükümler
- 1087: 43, 63, 64 no’lu hükümler
- 1088: 6, 20, 21 no’lu hükümler
- 1089: 39 no’lu hüküm
- 1091: 7 no’lu hüküm

---

³⁴ Bkz. 39 no’lu hüküm.

- 1092: 13 no'lu hüküm
- 1093: 46 no'lu hüküm
- 1095: 14, 15, 16, 17, 18 no'lu hükümler
- 1096: 8, 9 no'lu hükümler
- 1097: 42 no'lu hüküm
- 1100: 50, 51, 53, 54 no'lu hükümler
- 1101: 23, 24, 25, 55 no'lu hükümler
- 1102: 19, 22 no'lu hükümler
- 1103: 1, 2, 3, 4, 5, 26, 44, 45, 47 no'lu hükümler
- 1104: 27, 40, 41, 48, 49, 52, 56, 57 no'lu hükümler

İstisna olarak 1, 11, 39 ve 56. hükümler hariç defterde hükmün gönderildiği bütün yer ve kişi isimleri verilmiştir. İsmi yazılmamış olan yer ve kişiler transkripsiyon bölümünde [ ] şeklinde gösterilmiştir. Ferman gönderilen devlet adamlarının rütbelerine uygun elkablar sıkça kullanılmıştır.

Kullanılan elkablar şunlardır:

- dâme mecdûhu³⁵
- düstûr-ı mükerrem müşîr-i mufahham nizâmü'l-âlem müdebbîr-i umûru'l-cumhûr bi'l-fikri's-sâkıb mütemmim-i mehâmmü'l-enâm bi'r-reyi's-sâ'ib mümehhid-i bünyânü'd-devlet ve'l-ikbâl ... erkânü's-sa'âdet ve'l-iclâl el-mahfûf bi-sünûfü'l-avâtıf-ı ekmelü'l-a'lâ³⁶
- edâmallâhû te'âlâ iclâlehû ve akdâ-ı kudâtü'l-müslimîn evlâ-i vülâtü'l-muvahhidîn ma'denü'l-fazl ve'l-yakîn hüccetü'l-hakku'l-mu'în vâris-i ulûmu'l-enbiyâ ve'l-mürselîn el-muhtass bi-mezîd-i inâyetü'l-melikü'l-mu'în³⁷
- kıdvetü'l-emâcid ve'l-ayân³⁸
- kıdvetü'l-emâsîl ve'l-ayân³⁹

³⁵ Bkz. 52 no'lu hüküm.

³⁶ Bkz. 8, 9 no'lu hükümler.

³⁷ Bkz. 8, 9 no'lu hükümler.

³⁸ Bkz. 2, 3, 8, 10, 17, 22, 28, 29, 30, 31, 35, 37, 38, 51, 52, 57, 62

³⁹ Bkz. 13, 14, 15, 39, 63 no'lu hükümler.

- zîde fezâilüha⁴⁰
- zîde kadruhu⁴¹
- zîde mecduhu⁴²
- zîdet fezâilehu⁴³

2. DEFTERİN MUHTEVA ÖZELLİKLERİ

A. Konularına göre hükümler

- Bâc akçesi ve kassâbiye ile ilgili hükümler: 6, 39
- Cizye ile ilgili hükümler: 8, 11, 13, 20, 44, 51, 53, 54, 55, 63, 66, 67
- Gümrük vergisi ile ilgili hükümler: 1, 3, 4, 5, 9, 17, 19, 22, 27, 28, 30, 31, 33, 34, 35, 36, 40, 41, 42, 43, 45, 46, 48, 49, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 64, 69
- Gümrükteki işlerin düzenlenmesi ve aksaklıkların giderilmesine yönelik hükümler: 21, 23, 24, 26, 32, 47, 65, 68
- Maaş ile ilgili hükümler (Mevâcib ve kıstü'l-yevm): 2, 10, 14, 15, 16, 18, 25, 38, 42, 50, 56
- Sâlyâne ile ilgili hükümler: 7

1. Bâc Akçesi ve Kassâbiye ile İlgili Hükümler

Bâc kelimesi Osmanlı Devleti'nde genel olarak vergi için kullanılmış bir terimdir. Şehirlerde alınıp satılan her çeşit maldan, dokunan kumaşlardan ve kesilen hayvanlardan bu vergi çeşitli isimler adı altında tahsil edilirdi.⁴⁴ Kassâbiye ise hayvan kesme ücreti idi. Bu ücret her sene iskelelere gelen hayvanlardan kassâbiye akçesi adı altında alınmaktaydı.

Defterdeki 39. hüküm kassâbiye akçesi ile ilgili olup, gelen hayvanlardan fazla vergi talep edilmesi sebebiyle gönderilmiştir. Bu hükümde kesilen hayvanlar için vergi

⁴⁰ Bkz. 2, 3, 8, 9, 19, 25, 27, 32, 44 no'lu hükümler.

⁴¹ Bkz. 11, 12, 17, 18, 27, 37, 46, 47, 49, 59, 60, 64, 65 no'lu hükümler.

⁴² Bkz. 1, 2, 3, 4, 5, 10, 13, 14, 15, 26, 28, 29, 30, 31, 35, 38, 39, 41, 44, 50, 51, 53, 54, 55, 56, 57, 62 no'lu hükümler.

⁴³ Bkz. 36, 45, 47, 48, 49 no'lu hükümler.

⁴⁴ Celal Yeniçeri "Bâc", *DİA*, c.4, s.477.

talep edilmişken 6. hükümde ise canlı hayvanlardan da vergi istenmiştir. Defterde bu konuyla ilgili sadece 2 hükmün olması da bu yüzyılda Batı Anadolu bölgesinde hayvancılık faaliyetlerinin ve hayvansal ticaretin çok yoğun olmadığı izlenimi uyandırmaktadır.

2. Cizye ile İlgili Hükümler

Cizye, sağlıklı ve çalışan gayrimüslim erkeklerden altın ve gümüş olarak tahsil edilen şer'î bir vergidir ve tamamına yakın bölümü her zaman merkezi hazineye intikal eder.⁴⁵ Osmanlı Devleti, kendisinden önceki döneme ait olan baş vergilerini aynen kabul edip bunları cizye adı altında bütünleştirmiştir, ancak şer'î hukuka uygun olarak kadın, çocuk, kör, malûl, işsiz ve fakir kimseleri bu vergiden sürekli olarak muaf tutmuştur.⁴⁶ İmparatorluğun vilâyet kanunnamelerine göre, bir gayrimüslim reayadan cizye alınabilmesi için evinden, bağından ve evi içindeki örtü döşek eşyasından başka, koyun, keçi, hububat, şarap gibi mahsullerinden oluşan ve üçyüz akçe tutan malı olması gerekmektedir.⁴⁷

Defterdeki cizye ile ilgili hükümler cizye vermeye karşı çıkan reaya ile cizyelerin ne oranda tahsil edileceğiyle ilgilidir. Lakin hükümlerin büyük çoğunluğu edası şart olan cizyelerin ödenmemesiyle alakalıdır. Aynı şekilde gümrük resimleri ile ilgili hükümlere baktığımızda da bunların çoğunluğunun vergi edasına muhalefet etmekle ilgili olması dikkati çekicidir. Diyebiliriz ki devlet, vergilerin düzenli olarak tahsil edilmesi hususunda sorunlar yaşamış ve ahkâmların çoğunluğu bu vergilerin tahsil edilmesinin sağlanması amacıyla gönderilmiştir.

3. Gümrük Vergisi ile İlgili Hükümler

Devletler arası ticarete, sınır geçişlerinde malların kontrol edildiği yere “gümrük”, bu geçiş sırasında alınan vergilere de “gümrük resmi” denilmektedir. Osmanlı Devleti, Bizans döneminden beri varlığını devam ettiren gümrük bölgelerini

---

⁴⁵ Erol Özvar, “Osmanlılar, Mali Yapı”, *DİA*, c.33, s.523.

⁴⁶ Halil İncalılık, “Cizye”, *DİA*, c.8, s.46.

⁴⁷ Neşet Çağatay, “Osmanlı İmparatorluğunda Reayadan Alınan Vergi ve Resimler”, *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, c.5/Sayı 5, (1947), s.494.

çoğunlukla mukataa ya da iltizam sistemi içerisinde birer mâli-ekonomik birim olarak korumuştur.⁴⁸ Gümrük bölgeleri dâhili ve harici olarak adlandırılmaktaydı. Karada yapılan ticaretin denizdekine oranla daha fazla nakliye bedeli gerektirmesi sebebiyle, dâhili gümrük merkezleri, sıklet merkezini genellikle limanların oluşturduğu bir örgütlenme ağına sahipti.⁴⁹ Bu gümrük bölgelerinin her birinde vergi ödenmesi şart olup vergi oranları farklı olabiliyordu. Gümrükte giriş ve çıkıştan ayrı ayrı vergi alınır. Girişte alınan vergiye “âmediye”, çıkışta alınan vergiye ise “reftiye” denilmiş, vergisini ödeyen tüccara da “edâ tezkiresi” verilmiştir.⁵⁰ Gümrükler istisnalar hariç doğrudan devlet eliyle değil mültezimler tarafından işletilmiştir.⁵¹ 19. yüzyıl sonlarına kadar Osmanlı Devleti’nde gümrük siyaseti ile ticaret siyasetinin aynı olduğu görülmektedir.⁵² Belirli bir gümrük merkezine gelen gelen mal vergilendirilirken dikkate alınan husus, malın menşei veya niteliğinden çok gelen tüccarın mensup olduğu din olmuştur. 18. yüzyılın sonlarına kadar resmi ve genel bir gümrük tarifesi düzenlenmediği görülmektedir.⁵³

Defterin geneline baktığımızda gümrük vergisiyle ilgili hükümlerde öne çıkan genel problemin, tüccarların ödemeleri gereken vergilere muhalefet etmeleri, vergi ödememek için türlü bahaneler uydurmaları ve hafiyelik yoluyla mal kaçırmaya çalışmaları olduğu görülmektedir.⁵⁴ Bir diğer problem ise gümrükteki emin ve yasakçı gibi görevlilerin belirlenen miktarın üzerinde ve türlü bahanelerle vergi tahsil etmeye çalışmalarıdır.⁵⁵ Devletin merkezi de bu problemleri çözmek için başta kazanın kadısı olmak üzere çeşitli devlet görevlilerine ferman göndererek mevcut düzenin devam ettirilmesini emretmiştir.

Çalıştığımız defter, Osmanlı Devleti’nin Venedik, Rusya ve Avusturya gibi güçlü devletlerle savaş halinde olduğu ve buna paralel olarak mali ve askeri açıdan büyük

---

⁴⁸ Halil İncalcık, *Osmanlı İmparatorluğunun Ekonomik ve Sosyal Tarihi*, c. 1, Ankara 2000, s. 245.

⁴⁹ Mehmet Genç, “Osmanlı Devletinde İç Gümrük Rejimi”, *Tanzimat’tan Cumhuriyet’e Türkiye Ansiklopedisi*, c. 3, Ankara 1985, s.786-787.

⁵⁰ Mübahat Kütükoğlu, “Gümrük”, *DİA*, c.14, s.263.

⁵¹ Halil Sahillioğlu, “1763’te İzmir Limanı İhracaat Gümrüğü ve Tarifesi”, *Belgelerle Türk Tarihi Dergisi*, sayı 8, (1968), s.53.

⁵² Fritz Neumark, *Dış Ticaret Siyaseti*, (terc. S. Ülgener), İstanbul 1938, s.59.

⁵³ Sahillioğlu, *a.g.m.*, s.53.

⁵⁴ bkz. 1, 3,4, 5, 9, 17, 27, 28, 30, 31, 35, 36, 41, 42, 57, 59, 60, 61, 62, 64, 69.

⁵⁵ bkz. 32, 33, 34, 40, 43, 45, 48, 49, 58.

sıkıntılar yaşadığı bir dönemde kaleme alınmıştır. Özellikle 1645-1669 yılları arasında 24 yıl boyunca süre Girit savaşı Osmanlı Devleti'ni bir hayli zorlamıştır. Bunun dışında, 1683'teki başarısız Viyana kuşatmasını müteakiben Rusya, Avusturya ve Lehistan ile başlayan savaşlar Osmanlı Devleti'nin Orta Avrupa'da mevzi ve toprak kaybetmesine yol açmıştı. Bu savaşlarla meşgul olan devletin merkezi otoritesinin özellikle taşrada güç kaybettiği görülmüştür. Zira defterde de görüldüğü gibi verilen emirlerin hemen yerine getirilmediği, bu yüzden aynı konuyla ilgili iki defa ferman gönderildiği olmuştur. Bu bağlamda 23. ve 24. hükümler aynı konuyu içermekte olup sadece tarihleri farklıdır. 23. hüküm 18 Şaban 1101, 24. hüküm ise 21 Cemaziye'l-evvel 1101 tarihlidir.

Devlet bu tür sıkıntılar içerisindeyken bundan faydalanmak isteyen yerli ve yabancı tüccarlar gümrük vergilerini ödemekten kaçınmış, bazen karşı çıkmış bazen de ödemedikleri halde ödediklerini iddia etmişlerdir. Mesela 35. hüküm bu durumu belgeleyen bir hükümdür. İzmir İskelesi'ne ipek getiren tüccarlar gümrüklerini vermemek için mallarını gizlice Avrupalı devletlerin (İngiltere, Hollanda, Fransa) gemilerine yüklemişlerdir. Buna göre defterdeki hükümlerin değindiği genel problemin gümrük vergisi olduğunu söylemek doğru olacaktır.

4. Gümrükteki İşlerin Düzenlenmesi ve Aksaklıkların Giderilmesine Yönelik Hükümler

Defterdeki 65. hüküm gümrükteki düzenin sağlanmasıyla ilgilidir. Bu hükümde Boğazhisarı suyu yapımadaki harcamalardan sonra kalan tahsilatın kale neferlerine gönderilmesi emredilmektedir.

Görevlerin ifasında görülen suiistimaller ile ilgili hükümler ise 23, 24, 26, 32, 65 ve 47. hükümlerdir. Örnek olarak 32. hüküm gümrükteki yasakçıların türlü bahanelerle fazla akçe talep etmeleri hakkındadır. 23, 24, 26, 27. hükümler ise gümrük emirleri için olup emirlerin, gümrüğe gelen tüccarların ellerindeki edâ tezkirelerini dikkate almamaları, fazla gümrük akçesi istemeleri ve tüccarların mallarına müdahale etmelerinden dolayı gönderilmiş ve işleyişin aynı şekilde devam etmesini emreden hükümlerdir.

5. Maaş ile İlgili Hükümler (Mevâcib ve Kıstü'l-yevm)

Osmanlı Devleti'nde memur ve askerlere verilen maaşa mevâcib denmekteydi. Bu maaşın bir günlüğüne tekabül eden miktar da kıstü'l-yevm olarak adlandırılmaktadır. Devlet görevlilerinin mevâcibleri yani maaşları günlük olarak hesaplanır ve üç ayda bir verilirdi. Sadece kazaskerlerin maaşları aylık olarak verilirdi.⁵⁶

Defterdeki mevâcib ile ilgili hükümler ya mevâciblerin mukaata emini değişikliğinden sonra aynı şekilde verilmesi ya da mukataa emininin mevâcib için hesap görmemesinden dolayı gönderilmiştir.

6. Sâlyâne ile İlgili Hükümler

Sâlyâne kelimesi, Osmanlı maliyesinde ve taşra teşkilatında yıllık maaş ödemeleri ile vergileri, toplu bir rakam üzerinden tespit edilen ve buna göre toplanan eyaletlerin durumunu ifade etmek için kullanılmaktadır.⁵⁷ 17. yüzyıl ortalarında derya beylerinin maaşlarının kaydedildiği Sâlyâne Kalemi'nin sorumluluğunda sâlyâne defterlerinin tutulmaya başlandığı görülmektedir. Bu defterlerde derya beylerinden başka yine donanmada firkate kaptanları ile Kırım hanları yer almaktaydı.⁵⁸ Defterdeki 7. hüküm de Kırım Hanına hitaben yazılmış olup sâlyane akçesinin kalan miktarının gönderilip edâ tezkiresinin alınmasını emretmektedir.

B. Hükümlere Göre İhracatı Olan Mallar

- Cam: 31
- Çerm (hayvan derisi): 31
- Harir (ipek): 3, 31, 32, 35
- İncir: 23, 24, 43
- Kahve: 27, 48
- Kırmızı ve siyah üzüm: 23, 24, 43
- Mastaki (sakız): 16, 25, 26, 50

⁵⁶ Erhan Afyoncu, "Mevâcib", *DİA*, c.29, s.419.

⁵⁷ İdris Bostan, "Sâlyâne", *DİA*, c.36, s.59.

⁵⁸ Bostan, *a.g.madd.*, s.59.

- Palamud: 30
- Sünger: 1
- Şap: 30

C. Ferman Gönderilen Resmi Görevliler

- Alaşehir kadısı: 62
- Gelibolu kadısı: 15
- İstanbul kadısı: 10, 18, 56
- İzmir gümrük emini: 46
- İzmir kadısı: 3, 7, 15, 17, 19, 21, 22, 23, 24, 27, 28, 30, 31, 32, 35, 36, 37, 40, 42, 43, 45, 47, 48, 49, 52, 57, 58, 59, 60, 61, 63, 64, 65, 69
- Kapudan paşa: 14
- Kaymakam: 10, 18, 50
- Kırım Hanı: 7
- Kuşadası kadısı: 29
- Menemen kadısı: 6, 12
- Midilli kadısı: 29
- Molla: 16, 33, 34, 68
- Muhâfız paşa: 41, 53, 54
- Sakız kadısı: 2, 8, 9, 11, 13, 14, 15, 25, 26, 27, 29, 38, 44, 45, 51, 55, 56, 66, 67
- Turgud kadısı: 62
- Vezir: 8, 9, 26, 56
- Yeniçeri serdarı: 29

D. Hükümlerde geçen yer isimleri

• Acem diyarı (İran)	• Boğazhisarı	• Erzurum
• Alaşehir	• Ceneviz	• Eski Foça
• Antalya	• Diyarbakır	• Frengistan
• Biga	• Erdek	• Gelibolu

- Girit
- Gümölcine
- Halep
- İmroz
- İstanbul
- İzmir
- Karahisar
- Kaz dağları
- Kula
- Kuşadası
- Manisa
- Mısır
- Midilli
- Sakız
- Sancak Burnu
- Selanik
- Sığacık
- Sofya
- Şam
- Tire
- Turgud
- Uşak

E. Ticari İlişkilerde Bulunulan Devletler

- Acem: 3, 4, 32, 34, 36, 37, 40, 58, 61, 62, 68, 69
- Felemenk (Hollanda): 1, 3, 35
- Fransa: 35
- Frenk: 1, 17, 22, 28, 29, 31, 40, 57, 60, 68
- İngiltere: 1, 3, 35
- Venedik: 30

Osmanlı Devleti'nin 16. yüzyıl ile 19. yüzyıl arasında iktisadi hayatıyla ilgili aldığı kararlarda iaşe (provizyonizm), gelenekçilik (tradisyonalizm) ve fiskalizm olarak adlandırılan üç ilke etkili olmuştur. Bu iktisadi görüşler ticaret ile ilgili alınan kararlarda da uygulanmıştır. Osmanlı Devleti'nin provizyonizm ilkesine dayanan iktisadi anlayışına göre ihracat, üretimin hedefi değildir. Asıl hedef ülke içi ihtiyaçların karşılanmasıdır. Bu sebeple ihracat gümrükleri, ithalat gümrüklerine oranla daha fazladır. Devlet ticaret ve üretim üzerinde sıkı şekilde yürütölen bir müdahaleciliği benimsemiştir.⁵⁹ Provizyonizme dayanan bu iktisadi anlayış dış ticarete ihracatı zorlaştırıp kısıtlamaya çalışırken ithalatı ise kolaylaştırmıştır.

Ahidname, sözlük anlamı olarak bir devletin anlaşmaya bağlı devletlere tanıdığı iktisadi ve sosyal ayrıcalıkların bütününe verilen isimdir. Ancak belirtilmelidir ki bu verilen imtiyazlar karşı tarafın sadakatını muhafaza ettiği sürece geçerli olmuş ve bu

⁵⁹ Mehmet Genç, *Osmanlı İmparatorluğunda Devlet ve Ekonomi*, İstanbul 2013, s.42.

hususla imzalanan ahidnamelerde daima işaret edilmiştir.⁶⁰ Osmanlılar, ahidname verirken karşı devletten daha çok bazı siyasi avantajlar koparmayı gözetiyor ve Hristiyan dünyası içinden müttefik edinmeye çalışıyordu.⁶¹ Verilen ahidnameler sayesinde gayrimüslim yabancılar, bütün Osmanlı topraklarında serbestçe dolaşma ve ticaret yapma hakkına sahip oluyorlardı. Yabancı tüccarlar, belirli bir temsilci veya konsolosa bağlı olarak örgütlenmiş özerk grup veya topluluk durumundaydılar. Bu toplulukların konsolosları ayrıcalıklarını, padişahtan aldıkları beratlar ile onaylatmış oluyorlardı.

Frenk

Frenk, Osmanlı Devleti'nin Batı Avrupalılar hakkında kullandığı bir terimdir. Bu kelime önceleri daha fazla ilişki içerisinde bulunan İtalyanlarla Fransızlar'ı, 15. yüzyıl sonlarından itibaren Almanlar'ı, 16. yüzyıl sonlarından itibaren de tanışma sırasıyla diğer Batı Avrupalı kavimleri içine almıştır.⁶² Bu defterdeki bazı hükümlerde de⁶³ devletlerin isimleri teker teker sayılmak yerine genel bir tabir olan “*Frenk*” kelimesi tercih edilmiştir.

Frenklerle ilgili hükümlerde bahsi geçen husus gümrük resmi ile ilgilidir. Tüccarların belirlenen resmi vermek istememesi ve gümrük emirlerinin bu verginin belirlenen miktarından fazlasını talep etmeleri bu hükümlerin muhtevasını oluşturmaktadır.

İngiltere

1352 yılında Cenovalılara tanınan ilk ahidnameyle birlikte diğer devletler de bu ayrıcalıklardan faydalanıp Osmanlı topraklarında serbestçe ticari faaliyetlerde bulunmak istediler. İngilizler özellikle Venedikli rakiplerini bertaraf etmek amacıyla Doğu Akdeniz'deki ticari faaliyetlerini arttırdılar ve 1580 yılında İngiltere, Osmanlıların Avrupa'da bir müttefik bulma arayışına girmiş olmalarından faydalanarak ahidname sahibi olan devletler arasına girmeyi başardı. İngilizler Osmanlı Devleti'ne, Avrupa'da sadece bir müttefik olmakla kalmıyor ayrıca kalay gibi değerli madenler de temin

---

⁶⁰ Mübahat Kütükoğlu, “Ahidname”, *DİA*, c.1 s.537.

⁶¹ İnalçık, *Osmanlı İmparatorluğu'nun Ekonomik ve Sosyal Tarihi*, s.238.

⁶² Mahmut H. Şakiroğlu, “Frenk”, *DİA*, c.13, s.197.

⁶³ Bkz. 1, 17, 22, 28, 29, 31, 40, 57, 60, 68 no'lu hükümler.

ediyordu.⁶⁴ Ahidname elde edilmesinden bir yıl sonra 1581 yılında Londra’da Levant Kumpanyası kuruldu ve İngilizler 1825 yılına kadar bölgedeki ticari faaliyetlerini bu şirket vasıtasıyla yürüttüler.⁶⁵ Ticaretleri, Levant Kumpanyası himayesinde çalışan az sayıda tüccarın kontrolü altındaydı.⁶⁶ Bu şirket, bünyesinde çalışan tüccarlara, Osmanlı Devleti içinde para ticareti ile külçe altın ve gümüş ticareti yapmayı yasaklamıştı. Çünkü şirket bu sayede fiyatları düşük tutacağına inanmaktaydı.

Osmanlı Devleti’nin, İngiliz ithalat ve ihracatının başlıca transit merkezi olan Sakız adasını 1566 yılında egemenlikleri altına almasının ardından, İngilizlerin Osmanlı ile ticari ilişkilerini sürdürebilmek için ahidname elde etmeleri zorunlu hale gelmişti. İngilizler 17. yüzyılda ise Sakız adası yerine İzmir’i, Yakın Doğu ticaretinin merkezi haline getirmişlerdir.⁶⁷ 17. yüzyıl boyunca İngiltere, Osmanlı Devleti ile hiç savaş halinde olmadığı gibi bu yüzyıl boyunca Osmanlı ülkesinde yürüttüğü ticaret sayesinde diğer Avrupalı rakipleriyle arayışta çok açmıştır.

Çalıştığımız defterde İngiltere ile ilgili gönderilen fermanlar, tüccarların vergi vermek istememesi ve bazı tüccarların mallarını gizlice İngiliz mahzenlerine koyup, vergi vermekten kaçınması üzerine gönderilmiştir. Bunun dışında İngilizlerle olan ticari ilişki hakkında defterde başka bilgi bulunmamaktadır.

Felemenk (Hollanda)

Osmanlı Devleti 15. yüzyılda Hollanda ile gerek Cenovalıların elindeki Sakız, gerekse Lehistan’daki Lviv kenti üzerinden ticari ilişki tesis etmişlerdi.⁶⁸ Kanuni Sultan Süleyman zamanında İspanya, Portekiz ve diğer Avrupa ülkeleri gibi Felemenk tüccarlarına da Osmanlı topraklarında alışveriş yaptıkları yerlerde konsolosluk açma izni verilmişti ve Hollandalılar, I. Ahmed döneminde 1612 yılında aldıkları ahidname ile bazı idari ve ticari imtiyazlar kazandılar.⁶⁹ Osmanlı Devleti, Hollandalıları Akdeniz’de İspanya’ya karşı ittifak kurabilecekleri bir deniz gücü olarak görüp bu ülkeyle olan ilişkilerine daha çok siyasi yönden bakarken Hollandalılar ise işin ticari

---

⁶⁴ Faroqhi, *a.g.m.*, s.652.

⁶⁵ Azmi Özcan, “İngiltere”, *DİA*, c.22, s.302.

⁶⁶ Frangakis-Syrett, *a.g.e.*, s.69-70.

⁶⁷ İnalçık, *Osmanlı İmparatorluğu’nun Ekonomik ve Sosyal Tarihi*, s.426.

⁶⁸ İnalçık, *a.g.e.*, s.435.

⁶⁹ Cevdet Küçük, “Hollanda”, *DİA*, c.18, s.223.

yönüyle ilgilendiler. Zira 17. ve 18. yüzyıllarda Hollanda, Osmanlılarla savaş halinde buldukları devletler arasında arabuluculuk yapmaya çalışmıştır ki bu savaş hali Akdeniz ticaretini olumsuz yönde etkilemekteydi.

Defterde bulunan Felemenk yani Hollandalılar hakkındaki fermanlar tıpkı İngiliz tüccarlar hakkındaki gibi bilgi içermeyip sadece verilmekten kaçınılan gümrük vergileri ve mahzenlerine gizlice konulan mallar hakkında gönderilmiş olan hükümler şeklindedir.

Acem

Acem kelimesi İran'ın bütünü için kullandığı gibi, Farsça'da ve Türkçe'de “*İranlı*” ve “*İranlılar*” manasında kullanılmıştır.⁷⁰ Osmanlı Devleti ile İran coğrafyası arasındaki ilk münasebetler Fatih Sultan Mehmed döneminde başlamışsa da, ilk resmi ilişkilerin II. Bayezid devrinde başladığını söylemek mümkündür. Ancak Safevilerin Şiiliği Anadolu topraklarında yaymak istemesinden dolayı iki devlet arasındaki ilişkiler daha başlangıçtan itibaren gergin bir seyir takip etmiş, taraflar pek çok kez savaşmışlardır. Bu iki devletin savaş sebeplerinden biri de iki tarafın milletlerarası ticaret yollarının kontrolünü ele geçirmek istemeleriydi. Safevi Devleti her fırsatta, Osmanlı limanları üzerinden gerçekleştirilen ipek ticaretinin rotasını değiştirmeye çalışmıştır. Nitekim her iki devlet de 16. yüzyıl sonlarından itibaren karşılıklı olarak birbirine ambargo uygulamış ve her türlü malın geçişini yasaklamıştı.⁷¹

1639 yılında imzalanan Kasr-ı Şirin anlaşması ile iki taraf arasındaki ilişkiler uzun bir barış dönemine girince ticari yasaklar da kaldırılmış, bu da eski tarihi ticaret yollarının canlanmasına vesile olmuştur. Defterdeki hükümlere baktığımızda da⁷² sıkça Acemlerden bahsedilmesi bu dönemde Osmanlı Devleti ile Safevi Devleti arasında canlı bir ticari faaliyetin sürdürüldüğünü göstermektedir. Gönderilen hükümlerin konusuna baktığımızda ise Acem tüccarlarının gümrük vermektan kaçınması ya da gümrük eminleri ve yasakçıların fazla gümrük talep etmelerinden şikâyetçi olmalarıyla ilgilidir.

Venedik

---

⁷⁰ Adnan Karaismailoğlu, “Acem”, *DİA*, c.1, s.321.

⁷¹ Aliyev Salih Muhammedoğlu, “İran”, *DİA*, c.22, s.407.

⁷² Bkz. 3, 4, 32, 34, 36, 37, 40, 58, 61, 62, 68, 69 no'lu hükümler.

Osmanlı Devleti'nin Avrupa ile yaptığı ticarete özellikle Cenovalılar ve Venedikliler söz sahibiydi. Tarihin ilk dönemlerinden beri Müslüman devletlerle ticari ilişkilerde bulunan Venedik'in Osmanlılarla ilk teması 1350 yılı civarındadır.⁷³ İki devlet arasındaki ilk ticari sözleşme ise 1390 yılında I. Bayezid döneminde yapılmış ve Venedik'e ticari imtiyazlar tanınmıştı. Yüzyıllar boyunca bu iki devlet Dalmaçya ve Yunanistan'da sınır komşusu oldular. 15. yüzyılın ikinci yarısından itibaren Osmanlı tüccarlarının ve gemilerinin ticaret amacıyla Venedik'e gittiği ve 16. yüzyılda bunların sayısının arttığı bilinmektedir. Venedik'in Osmanlı Devleti ve tarihi açısından ihtiva ettiği diğer bir ehemmiyet ise İstanbul'daki Venedikli sefirler ile diplomatların yazdıkları raporların Avrupa'da okunması idi.⁷⁴ Venedikli tüccarların, aleyhlerindeki bütün etkenlere rağmen Osmanlı topraklarındaki varlıklarını uzun bir süre boyunca koruyabilmiş olmalarının en önemli sebebi ise birçok Osmanlı şehrinde düzenli ve yasal bir şekilde örgütlenmiş olan bir konsolosluklar ağına sahip olmalarıydı.⁷⁵ Lakin bu durum İngiltere ve Hollanda'nın Doğu Akdeniz ticaretine ağırlıklarını koymalarıyla birlikte değişmiştir. Venedik ticareti, 1602'den itibaren inişe geçmeye başlamış ve 1620'leri başında da çökmüştür.⁷⁶ Venedik temsilcilerinin eski düzene duydukları bağlılık yüzünden yeni şartlara uyum sağlayamamaları güçlü rakipleri karşısında ticaret ağlarını kaybetmelerine yol açmıştır.

Defterde Venedikler ile ilgili tek hüküm gümrük vergisinin verilmek istenmemesi hakkındadır. Sadece bir hükmün Venedik ile alakalı olması 1645-1669 yılları arasında iki devlet arasında vuku bulan Girit Savaşı yüzünden olmalıdır. Zira 1673 yılına ait olan bu hüküm 1669 yılında IV. Mehmed döneminde son bulan savaştan sonraya aittir. 24 yıl süren bu savaş sürecinde Venedikliler Ege Denizi'ni kontrolleri altında tuttularsa da, Osmanlı limanlarında ticaret yapmaları mümkün olmamıştır.

Fransa

Fransızlar Osmanlı topraklarında ticaret yapma ayrıcalığını ilk kez I. Selim zamanında elde etmiştir. 1517 yılında Mısır'ın fethinden sonra I. Selim Memluklerin

---

⁷³ Maria Pia Pedani, "Venedik" , *DİA*, c.43, s.44.

⁷⁴ Pedani, *a.g.e.*, s.46.

⁷⁵ Faroqhi, *a.g.m.*, s.650.

⁷⁶ Daniel Goffman, *İzmir ve Levanten Dünya*, (terc. Ayşen Anadol, Neyyir Kalaycıoğlu), İstanbul 1995, s.105-106.

Fransa ve Katalonyalılarına verdiği ahidnameleri yeniledi. İlk ticari imtiyazlar ise 1536 yılında Kanuni Sultan Süleyman döneminde verilmişti. Bu anlaşmanın önemi, diğer ticari imtiyazlar gibi tek taraflı olmayıp karşılıklı olmasıydı. Bu imtiyaz İtalyan devletlerine tanınandan çok daha fazlasını kapsıyordu. Fransa ile kurulan bu dostane ilişkiler ve ittifak varlığını uzun süre devam ettirmiştir. Osmanlı Devleti'nin bu denli geniş ticari imtiyazlar vermesi pek tabii Habsburglar'a karşı Avrupa'da kendine bir müttefik bulma çabasından kaynaklanmaktadır. Nitekim daha sonraki dönemlerde yenilenen anlaşmalar ile 1536 yılında verilen imtiyazlar arttırılmıştır. Zamanla Levant'taki Fransa ticareti Osmanlı Devleti'nin bütün topraklarına nüfuz etti ve bu da Venedik'in Levant'taki ticari egemenliğinin yerini Fransa'nın almasına yol açtı.⁷⁷ Zira 1619 yılında imzalanan anlaşmayla Fransa kralı, Doğu Hristiyanlarının tek hamisi olarak tanındı.⁷⁸

Defterde sadece 35. hükümde adı geçen Fransızlar, İngiltere ve Hollandalılar ile birlikte anılmıştır. Bu hükümler tüccarların Fransa mahzenlerine gizlice mal koymasından dolayı gönderilmiştir ve başka bir bilgi yer almamaktadır.

F. İzmir'in Yükselişi ve Gelişimi

Çalıştığımız defter, ticari merkezi İzmir olan Batı Anadolu bölgesi gümrükleri hakkında bilgiler içermektedir. İzmir, İlkçağdan başlayarak ticarete önemli bir depo olma görevini üstlenmiştir. Şehrin Anadolu'dan Batı'ya açılan bir kapı olması gibi elverişli konumu ticari açıdan önemini zamanla artmıştır.

Padişah hasları içinde yer alan İzmir, iltizam yoluyla idare edilmekteydi. Şehirde taze meyve ve efrenc olmak üzere iki tane gümrük bulunmaktadır. Efrenc gümrüğü, Avrupa'dan gelen ve ithalat vergisi alınan malların geçtiği gümrük iken meyve gümrüğü, Anadolu'dan gelip ihraç edilecek malların geçtiği gümrüktü.⁷⁹

Mukataa gelirlerine baktığımızda 16. yüzyılda ticaretteki en mühim noktanın İzmir değil Çeşme olduğu anlaşılmaktadır.⁸⁰ 16. yüzyılın son çeyreğinden itibaren İzmir, idari ve ekonomik açıdan gelişmeye başlamıştır. Buna bağlı olarak 17.

---

⁷⁷ İnalçık, *Osmanlı İmparatorluğu'nun Ekonomik ve Sosyal Tarihi*, s.244.

⁷⁸ İsmail Soysal, "Fransa", *DİA*, c.13, s.182.

⁷⁹ Mübahat Kütükoğlu, "İzmir", *DİA*, c.23, s.521.

⁸⁰ Mübahat Kütükoğlu, *İzmir Tarihinden Kesitler*, İzmir 2000, s.285-286.

yüzyıldan itibaren İzmir limanı yükselişe geçmiş ve Sakız'a rakip olmanın haricinde onu geçmiştir. Sahip olduğu ticaret hacmi bakımından Akdeniz ve Ege'deki diğer Osmanlı limanlarının hep önünde yer almıştır. Bu gelişme ve yükselişte İran ipeği ihracatı büyük önem taşımıştır.⁸¹ Defterde de ipek ticaretinden bahseden hükümler mevcuttur.⁸² İpek ticaretinin ve bulunduğu elverişli konumun haricinde yabancı devletlerin konsolosluklarının Sakız'dan İzmir'e taşınması da limanın öneminin artmasında son derece etkili olmuştur. 17. yüzyıl başlarına kadar yabancı devletlerin konsoloslukları burada bulunmuyordu. 1610 yılından sonra konsolosluklar açılmaya başlayınca bununla bağlantılı olarak da İzmir'de dış ticaret yoğunlaşmaya başlamıştır.

Osmanlı Devleti, İzmir'in uluslararası ticarete işgal ettiği yeri korumasına ve Batı ile sürdürdüğü ticarete bölgenin tek limanı olmasına makul bir politika benimsemiştir.⁸³ Bunun için de şehirde hanlar, gümrük binaları vs. inşa edilmiştir. Zira İzmir, Anadolu'nun hem yakın hem uzak bölgelerinden geçen kervan güzergâhlarıyla bağlantılıydı.⁸⁴ Yabancı devletlere verilmiş olan ticari imtiyazlar da Doğu Akdeniz ticaretinin canlanmasını sağlayarak tüccarların İzmir'de ticaret yapmasını kolaylaştırmıştır. Şehirdeki bu ticari canlılık Avrupalıların gözünde İzmir'i hiç şüphesiz önemli bir noktaya taşımıştır. 17. yüzyılın sonlarına doğru da İngilizlerin Levant Kumpanyası, İzmir ticaretinde önemli bir yere sahip olmuştur.⁸⁵

---

⁸¹ Suraiya Faroqhi, "Ticaret: Bölgesel, Bölgelerarası ve Uluslararası", *Osmanlı İmparatorluğu'nun Ekonomik ve Sosyal Tarihi*, c.2, ed. Halil İnalçık ve Donald Quataert, İstanbul 2004, s.633.

⁸² Bkz. 3, 31, 32, 35 no'lu hükümler.

⁸³ Elena Frangakis-Syrett, *18. Yüzyılda İzmirde Ticaret (1700-1820)*, (terc. Çiğdem Diken), İzmir 2006, s. 21.

⁸⁴ Frangakis-Syrett, *a.g.e.*, s.25.

⁸⁵ Besim Darkot, "İzmir", *İ.A.*, c.5-2, s.1246.

İKİNCİ BÖLÜM

HÜKÜMLERİN ÖZETLERİ

Hüküm 1: İstanbul gümrük emini olan Dilaver Ağa'nın arzı üzerine yazılmış, ismi belirtilmeyen kadılara gönderilmiş olup efrenciye taifesinin daha önceden verdikleri gümrük vergisini ödememek için bahane ürettikleri ve bunun için gereğinin yapılması dair yazılmış bir hükümdür.

Hüküm 2: Sakız adası kadısına ve Sakız adası gümrüğü mukataası eminine hitaben gönderilmiş olup İstanbul ve çevre gümrükler ile Sakız gümrüğü malından Sakız, Sığacık, Eski ve Yeni Foça kalelerinin neferatlarının maaşları için havale olunur iken Sakız ve İzmir eminlerinin iltizamında olan mukataaların malları maaşlardan fazla olmadığından ötürü, mukataalara neferat dâhil edilmemesini, onların paralarının her üç ayda bir verileceğini ve maaşlar ödendikten sonra da fazla kalan malların merkeze gönderilmesini emreden bir hükümdür.

Hüküm 3: İstanbul gümrük emini olan Dilaver Ağa'nın arzı üzerine yazılmış, İzmir kadısına hitaben gönderilmiş olup İstanbul gümrüğüne bağlı olan tüccar taifesinin diyar-ı Acem ve diğer yerlerden getirdikleri malların gümrüğünü, ellerindeki ürünleri satmadan ödemek hususunda karşı çıkmalarıyla ilgili yazılmış bir hükümdür.

Hüküm 4: İstanbul gümrük emini olan Dilaver Ağa'nın arzı üzerine yazılmış, Uşak, Kula, Karahisar, Manisa, Tire ve sayir kazalara hitaben gönderilmiş olup Halep ve Diyarbakır'da işleyen Acem tüccar taifesinin İzmir ve etrafında gümrük ödediklerine dair eda tezkiresi olmadığı halde gümrük ödemeye itiraz etmeleri üzerine gönderilmiş bir hükümdür.

Hüküm 5: İstanbul gümrük emini olan Dilaver Ağa'nın arzı üzerine yazılmış, Manisa, Tire ve diğer kazalara hitaben gönderilmiş olup Halep ve diğer bölgelerden gelen tüccar taifelerinin mensup olduğu din ne olursa olsun İzmirde gümrüklerini ödemediği Kaz Dağları, Biga ve etraflarında eda tezkireleri olmadan ticaret yapmaları üzerine gönderilmiş bir hükümdür.

Hüküm 6: Eski Foça'daki kasap taifesinin arzı üzerine yazılmış, Menemen kadısına hitaben gönderilmiş olup buradaki gümrük eminin daha önce verilen bac akçesini kabul etmediği, verilmesi gereken bac akçesi miktarının belirlenmesi üzerine gönderilmiş bir hükümdür.

Hüküm 7: Kırım Hanlığı ile ilgili olan bu ferman, İzmir kadısı ve İzmir iskelesi gümrük eminine hitaben gönderilmiş olup Meryem Giray Sultan'ın salyanelerinin yüz seksen bin akçesinin otuz altı bin akçesi aktarıldıktan sonra kalanın İzmir gümrüğü malından tayin edilmesini emreden bir hükümdür.

Hüküm 8: Sakız adası muhafazasında olan vezir Halil Paşa, Sakız kadısı ve İstanbul, İzmir, Sakız ve civari bölgenin gümrük emini Zeynelabidin'in arzı üzerine yazılmış, Sakız, İzmir, Tire, Manisa'daki Yahudi, Ermeni, Karamanlı ve sair zımminin hizmetindeki kul ve cariyelerin cizyelerinin İstanbul ve çevresindeki gibi ödenmesi gerektiği, bunların emin defterlerine kayıt ettirilmesi gerektiğinin, türlü bahaneler ile vergi ödemekten kaçınmalarını engellemek ve düzenin sağlanmasına yönelik gönderilmiş bir hükümdür.

Hüküm 9: Sakız muhafazasında olan paşanın, Sakız kadısı ve Sakız reayasının arzı üzerine yazılmış, kapudan paşaların fazlaca cürm-i cinayet ve kan akçesi talep edip tezgâhları kapatmalarına istinaden bunu engellemek amacıyla gönderilmiş bir hükümdür.

Hüküm 10: İstanbul ve Sakız gümrüğü ile çevre mukataanın emini olan Mustafa'nın arzı üzerine yazılmış, İstanbul kaymakamı ve kadısına hitaben gönderilmiş olup Sakız mukataasında emin olan Mehmet'in borcuna düşen beş sandık Sakız'ın (kıstu'l-yevm) gönderilmesi amacıyla hesabın görülüp gerekenin alınmasını emreden bir hükümdür.

Hüküm 11: Sakız'daki gayrimüslimlerin cizyelerini toplamakla görevli olan memur Tercanlı Süleyman Ağa'nın arzı üzerine yazılmış, Sakız kadısına hitaben gönderilmiş olup cizyedarlık maaşlarının otuz beşer akçe olduğu bildirip bu şekilde düzenin sağlanmasını emreden bir hükümdür.

Hüküm 12: Eski Foça kalesinin dizdarı Ramazan'ın arzı üzerine yazılmış, Menemen kadısına hitaben gönderilmiş olup kalenin hizmetinde çalışan neferlerden tımar ve ulufeleri olmamalarına karşı fazla cizye talebiyle rencide edilmemelerini ve bu şekilde düzenin devam ettirilmesini emreden bir hükümdür.

Hüküm 13: İstanbul, İzmir ve Sakız gümrüğü ile çevre mukataanın emini olan Hasan'ın arzı üzerine yazılmış, Sakız kadısına hitaben gönderilmiş olup Andrea isimli

zımminin kontrolü altında olmayan bad-ı heva, cürm-i cinayet ve subaşılık gibi fazla paraları kendi üzerine almasını engellemek amacıyla gönderilmiş bir hükümdür.

Hüküm 14: Vezir-i mükerrer kapudan paşa ile Sakız kadısına hitaben gönderilmiş olup İstanbul gümrüğü ve ona bağlı yerler Osman Ağa'ya, Sakız mukataası İbrahim isimli kişiye verilmiş olup eski görevliler ile bu yeni görevlilerin kıstü'l yevmi (maaşları) hesaplandığı üzre verilmesini emreden bir hükümdür.

Hüküm 15: İstanbul gümrük emini Abidin Ağa'nın arzı üzerine yazılmış, İzmir, Gelibolu, Sakız ve çevre iskelelerin kadılarına hitaben gönderilmiş olup söz konusu iskelelerdeki vüzera ve paşaların türlü bahanelerle fazla akçe talep etmelerini engellemek amacıyla yollanmış bir hükümdür.

Hüküm 16: Sakız adası monlasına (molla) hitaben gönderilmiş olup Sakız, İzmir ve çevre mukataanın Osman Ağa'dan Abidin Ağa'ya verildiğinin ve maaşın (kıstü'l-yevm) bu görev değişikliği süreci içerisindeki zamanda, bir hissenin Osman Ağa'ya kalan üç hissenin ise Abidin Ağa'ya düştüğünü bildiren bir hükümdür.

Hüküm 17: İstanbul gümrük emini Abidin Ağa'nın arzı üzerine yazılmış, İzmir kadısına hitaben gönderilmiş olup İzmir iskelesine mal getiren efrenc tüccar taifesinin gümrük iskelesine uğramadan Ceneviz iskelesine gizli olarak giderek gümrük vergilerini ödememeleri hususunda gerekli önlemin alınmasını emreden bir hükümdür.

Hüküm 18: Gümrük emini Mustafa'nın arzı üzerine yazılmış, kaymakam ve İstanbul kadısına hitaben gönderilmiş olup eski gümrük emini Osman Ağa ile yeni gümrük emininin kıstü'l-yevm konusunda kanuna uygun olarak hesaplaşmalarını ve Osman Ağa'nın vekili olan Mehmed'in hesabında kalan on sekiz günlük kıstü'l-yevmin (maaşın) alınmasını emretmek amacıyla gönderilmiş bir hükümdür.

Hüküm 19: İzmir kazasındaki fukaranın arzı üzerine yazılmış, İzmir kadısına hitaben gönderilmiş olup söz konusu kazaya esir dellalbaşığı için verilen malın fazlası imdad için verilirken şuan bu işleri yapacak bir dellalbaşığı olmamasından ötürü gerekli malın verilemediğinin belirtilmesi üzerine gerekli işlerin halledilmesi üzerine yollanmış bir hükümdür.

Hüküm 20: Girit savaşı zamanında Andriye isimli zımmiye savaştaki hizmetinden dolayı verilen Herguş isimli karyenin cizyesinin seksen sekiz bin altı yüz

beş akçesini alıp fazlasını Sakız cizyedarlarına vermesini ve deftere kayıd edilmesini emreden bir hükümdür.

Hüküm 21: İzmir kadısına hitaben yazılmış olup İzmir kantarcılığından çıkartılan bazı kimselerin işlere müdahale etmesinden ötürü gönderilmiş bu ferman, rüusların kaydedilip işlerin düzenine göre devam etmesini emretmektedir.

Hüküm 22: İzmir gümrük emini Dilaver'in arzı üzerine yazılmış, İzmir kadısına hitaben gönderilmiş olup İzmir'deki Efrenc taifesinin muhalefet etmeyip daha önceden olduğu gibi gümrük akçesi olarak Seville* gurusu vermelerini emreden bir hükümdür.

Hüküm 23: İzmir tüccarından Hâcî Mahmûd ve Hâcî İbrâhim ve Abdi ve Hâcî İsa ve Hâcî Ahmed ve Hâcî Ömer isimli kişilerin arzı üzerine yazılmış, İzmir kadısına hitaben gönderilmiş olup siyah ve kırmızı üzüm, incir ve diğer meyvelerin için Bayezîd isimli gümrük emininin daha önceki gümrükten fazlasını talep edip tüccarı rencide etmesini engellemek için gönderilmiş bir hükümdür.

Hüküm 24: İzmir tüccarından Hâcî Mahmûd ve Hâcî İbrâhim ve Abdi ve Hâcî İsa ve Hâcî Ahmed ve Hâcî Ömer isimli kişilerin arzı üzerine yazılmış, İzmir kadısına hitaben gönderilmiş olup siyah ve kırmızı üzüm, incir ve diğer meyvelerin için Bayezîd isimli gümrük emininin daha önceki gümrükten fazlasını talep edip tüccarı rencide etmesini engellemek için gönderilmiş bir hükümdür. (Bu hüküm 23. hükümle aynı olup sadece tarihleri farklıdır.)

Hüküm 25: Eski gümrük emini Ali'nin arzı üzerine yazılmış, Sakız adası kadısına hitaben gönderilmiş olup Ali isimli eski gümrük eminine görevinden azledildiği güne kadar kıstü'l-yevm hesabı olarak Sakız malından kaç sandık sakız düştüğünün hesaplanıp işin görülmesini emreden bir hükümdür.

Hüküm 26: Eski gümrük emini Dilaver'in arzı üzerine yazılmış, Sakız muhafızı vezir paşaya ve Sakız kadısına hitaben gönderilmiş olup yeni gümrük emini Ali bey ile eski gümrük emini Dilaver beyin hisselerine düşen kıstü'l-yevm sakız sandıklarının hesaplarına uygun olarak bölüştürülmesine, bunun aksi şekilde efrenc taifesi ve gümrük emini Ali beye müdahale ettirilmemesini emreden bir hükümdür.

---

* Amerikan menşeli gümüş paradır. Detaylı bilgi için bkz. Mübahat Kütükoğlu, "1600 Tarihli Narh Defterine Göre İstanbul'da Çeşitli Eşya ve Hizmet Fiyatları", *Tarih Enstitüsü Dergisi*, Sayı 9, (1978), s. 1-85.

Hüküm 27: İzmir ve Sakız adası kadısına hitaben gönderilmiş olup Mısır, Selanik, Sakız ve diğer Müslüman iskelelerinden İzmir'e gelen tüccar taifelerinin çıktıkları iskelelerden aldıkları gümrük tezkiresine itibar edilip bir daha gümrük alınmaması ile Gelibolu, Tekirdağ ve çevre yerlerden gelen Müslüman, gayrimüslim ve kassabiyenlerden(kasap) ne kadar gümrük akçesi alınacağı bildiren bir hükümdür.

Hüküm 28: İzmir kadısına hitaben yazılmış olup İzmir'e mal getiren Yahudi, Ermeni ve Rum tüccarlardan kanun gereği vermeleri gereken gümrüğe mani etmelerine karşın olması gereken şekilde alınmasını emreden bir hükümdür.

Hüküm 29: İzmir, Sakız, Kuşadası ve Midilli kadılarına hitaben gönderilmiş olup gayrimüslim tüccar taifelerine, gümrüklerini vermedikleri sürece iş yaptırılmaması ve gümrüklerinin alınmasını emreden bir hükümdür.

Hüküm 30: İzmir kadısına hitaben gönderilmiş olup Venediklilerin Atloz ve Gümölcine isimli yerlerde gemilerine mal yükletip gümrüklerini vermemelerine karşın derhal kanun gereği gümrüklerinin ödenmesini emreden bir hükümdür.

Hüküm 31: İzmir kadısına hitaben gönderilmiş olup gayrimüslimlerin gümrük verdikleri malların kontrol ettirilmesine karşı çıkması üzerine yollanmış bir hükümdür.

Hüküm 32: İzmir kadısına hitaben gönderilmiş olup İzmir gümrüğündeki yasakçuların türlü bahaneler ile Acem tüccarından fazla gümrük akçesi almaları üzerine gönderilmiş hükümdür.

Hüküm 33: İzmir monlasına (molla) hitaben gönderilmiş olup İzmir gümrükçülerinin Acem tüccarlarının getirdikleri malların değerini daha yükseğe tutup ona göre gümrük akçesi almaları ve gümrükçülerin eşyaları alıp yarı fiyatını ödemelerine karşın yollanmış bir fermanıdır.

Hüküm 34: İzmir monlasına hitaben gönderilmiş olup Erzurum, Halep ve Diyarbakır'da gümrüklerini verip gelen Acem tüccarından gemiler başka yere gitmediği sürece tekrar gümrük alınmamasını ve koltukçular ile çerçilerin mallarını gönderirken bohçalarının açıp rencide etmemelerini emreden bir hükümdür.

Hüküm 35: İzmir kadısına hitaben gönderilmiş olup ipek getiren tüccar taifelerinin gümrük vermemek için bahane üretip ve gizlice mallarını Hollanda, İngiliz ve Fransız gemilerine yüklenmesine engel olunmasını ve gümrüklerini ödemedikleri sürece taşradan çıkarılmamasını emreden bir hükümdür.

Hüküm 36: İzmir kadısına hitaben gönderilmiş olup gayrimüslim ve Müslüman tüccar teyifesinden alınması gereken gümrük akçesi ve kassabiye akçesini bildiren ve bunların defterde yazıldığı üzere muhalefet edilmeden tahsis edilmesini emreden bir hükümdür.

Hüküm 37: İzmir kadısına hitaben gönderilmiş olup İzmir gümrüğüne mal getirip götüren Acem tüccarının muhalefet etmeden daha önceden olduğu gibi seville gurusu olarak gümrüklerini ödemelerini emreden bir hükümdür.

Hüküm 38: Sakız adası kadısına hitaben gönderilmiş olup Sakız ve İzmir eminlerinin iltizamında olan hurda mukataalarından Sakız kalesi neferlerinin ulufelerinin daha önce olduğu gibi verilmesini emreden bir hükümdür.

Hüküm 39: Hangi kadılığa yollandığı belirtilmemiştir. Foça'daki kasapların daha önce verdiklerin koyun bac akçesine karşı çıkması üzerine gönderilmiş olup eminlerin daha önce olduğu şekilde akçelerin alınmasını emreden bir hükümdür.

Hüküm 40: İzmir kadısına hitaben gönderilmiş olup İzmir gümrük eminlerinin Müslüman ve Ermeni tüccar taifesinden fazla gümrük isteyip tüccarları rencide etmeleri üzerine gönderilmiş bir hükümdür.

Hüküm 41: Sakız adası muhafızı paşaya ve kadısına hitaben gönderilmiş olup İzmir gümrük eminlerinin iltizamlarına dâhil olan Sakız gümrük mukataasındaki cürm-i cinayet, bad-ı heva gibi vergilere bazı kimselerin ödemeye karşı çıkması üzerine yollanmış bir hükümdür.

Hüküm 42: İzmir kadısına hitaben gönderilmiş olup Sancak Burnu isimli yerde kalenin su yolu işlerinde görevli olan neferlerin kale dizdarına itimat etmelerini ve gelen gemilerden belirtilenden gümrüğün giriş ve çıkışta (amediyeye ve reftiyeye) fazlasını almayıp kalanının kale neferatına aktarılmasını emretmek üzere yollanmış bir fermanıdır.

Hüküm 43: İzmir kadısına hitaben gönderilmiş olup İzmir gümrük emininin tüccar taifesinden siyah üzüm, incir gibi meyvelerden alınması gerekenden fazla gümrük akçesi talep etmesi üzerine gönderilmiş hükümdür.

Hüküm 44: Sakız adası kadısına hitaben gönderilmiş olup Sakız'daki gayrimüslimlerin cizyedarı topladıkları cizyeleri gerekli yerlere aktardıktan sonra elinde hiç akçesi kalmadığından dolayı muhafız Hüseyin Paşa'ya onun elinde mal kalıp

kalmadığını sorulmasını rica etmiş olup bu teslimata Hüseyin Paşa'nın dâhil olmayıp hazineye aktarılmasını ve cizyedarın bunun için rencide edilmemesini bildirmek için gönderilmiş hükümdür.

Hüküm 45: Sakız ve İzmir kadılarına hitaben gönderilmiş olup tüccarların Sakız ya da İzmir'de gümrüklerini ödedikten sonra tekrar gümrük akçesi talep edilmemesini ellerindeki tezkirelere itimat edilmesini emreden bir hükümdür.

Hüküm 46: İzmir gümrük eminine hitaben gönderilmiş olup Mısır'dan sefer için nakil olan ordu için gemiye yüklenecek mallardan akçe gerekirse verilmesini bildirmek için yollanmış hükümdür.

Hüküm 47: İzmir kadısına hitaben gönderilmiş olup kişilerin bey oldukları yerde sayılmadan verilen gümrük tezkiresine diğer geldikleri yerde sayılmadığının bildirilmesi için gönderilmiş bir hükümdür.

Hüküm 48: İzmir kadısına hitaben gönderilmiş olup İzmir'e Antalya üzerinden karadan gelen kahveden İzmir gümrükçüsünün fazla akçe talep etmesi üzerine yollanmış bir hükümdür.

Hüküm 49: İzmir kadısına hitaben gönderilmiş olup gümrüklerin geldiği yerde alınmasına dair ferman çıkmış olmasına karşın bazı tüccar taifelerinin biz gümrüklerimizi fermanıdan önce getirdik diyip gümrük ödemeye karşı çıkmaları üzerine yollanmış ve kanuna uygun olarak tahsis edilmesini emreden bir hükümdür.

Hüküm 50: Eski İstanbul gümrük eminine Sakız adasındaki sakızdan görevden azledildiği tarihe kadar kıstü'l-yevm olarak hesabına düşen malın gönderilmesini emreden bir hükümdür.

Hüküm 51: Sakız adası kadısına hitaben gönderilmiş olup Sakız'daki gayrimüslimlerin ödemesi gereken cizyelere karşı çıkması üzerine yollanmış olup hanelerden belirtilen miktarda bunların tahsis edilmesini emreden bir hükümdür.

Hüküm 52: İzmir kadısına hitaben gönderilmiş olup İstanbul, İzmir ve çevre gümrük mukataasının çavuş başı olan Ali'ye tayin edildiğini eski eminin vergi ve mahsulata müdahale etmemesini bildiren bir hükümdür.

Hüküm 53: Sakız adası muhafazasında görevli Mustafa Paşa'ya hitaben gönderilmiş olup Sakız'da Haymana gayrimüslim taifesinden cizye alınmasına Sakız gümrük emininin ve taifenin karşı çıkması üzerine gönderilmiş bir hükümdür.

Hüküm 54: Sakız adası muhafazasında görevli Mustafa Paşa'ya ve kadısına hitaben gönderilmiş olup Sakız'daki Yahudi taifesinin bahanelerle cizye ödememeleri üzerine bunların tahsis edilmesini emretmek amacıyla yollanmış bir hükümdür.

Hüküm 55: Sakız adası kadısına hitaben gönderilmiş olup cizye maaşı için her bir haneden otuz beşer akçe alınması gerektiğini bildiren bir hükümdür.

Hüküm 56: Sakız muhafızı vezir paşaya ve kadısına hitaben gönderilmiş olup Sakız kalesinin çeşitli görevlerdeki neferlerin alması gereken fazla yevmiye almış olmalarından ötürü bu fazla mevaciblerin (maaşların) neferatın ağalarından tahsis edilmesini emreden bir hükümdür.

Hüküm 57: İzmir kadısına hitaben gönderilmiş olup İzmir'e ipek getiren tüccarların gümrük akçesi olarak daha önce seville guruş verirken bunun yerine şimdi esedi guruş vermeyi teklif etmeleri üzerine yollanmış olup aynı şekilde seville guruş alınmasını emreden bir hükümdür.

Hüküm 58: İzmir kadısına hitaben gönderilmiş olup İzmir'de balyoslar kapısındaki yasakçıların Acem tüccarından fazla akçe almalarını engellemek amacıyla yollanmış bir hükümdür.

Hüküm 59: İzmir kadısına hitaben gönderilmiş olup İzmir'e meyve getiren bazı tüccarların mallarını miri kantar ile ölçtürmeyip mahzenlere koyması üzerine işlerin kanuna uygun olarak yerine getirilmesini emreden bir hükümdür.

Hüküm 60: İzmir kadısına hitaben gönderilmiş olup Avrupalı gemilerin Sancak Burnu dışında başka yerlere yanaşıp gümrük vermeden 15 günlük bir süre içerisinde kalması ve kale dizdarının da buna karşın bir şey yapmaması üzerine gerekli olanın kanun gereğince yapılmasını emreden bir hükümdür.

Hüküm 61: İzmir kadısına hitaben gönderilmiş olup Acem tüccarlarından bazı Ermenilerin daha önce verilen yasakçı akçesine karşı çıkmalarına engel olup aynı şekilde alınmasını emreden bir hükümdür.

Hüküm 62: Alaşehir ve Turgud kadılarına hitaben gönderilmiş olup Acem, Halep, Şam ve Diyarbakır eyaletlerinden gelen tüccarların gümrük vergisi vermemek için geldikleri yerde mallarını yükletip göndermelerine karşı gerekli tedbiri alınmasını emreden bir hükümdür.

Hüküm 63: İzmir kadısına hitaben gönderilmiş olup Menemen voyvodasının taşra halkından fazla vergi alması üzerine gerekli olanın yapılmasını bildiren bir hükümdür.

Hüküm 64: İzmir kadısına hitaben gönderilmiş olup Sancak Burnu'ndaki kalenin tamiri için Boğazhisarı'na gelen yük gemilerinden alınan akçeler kullanılıp kalan fazlalık neferler için kullanılır iken İngiliz taifesinin gerekli ücreti ödemeye karşı çıkmaları üzerine gerekli tedbirlerin alınıp daha önceki gibi işlerin yürümesini emreden bir hükümdür.

Hüküm 65: İzmir kadısına hitaben gönderilmiş olup Sancak Burnu'ndaki kalenin tamiri için Boğazhisarı'na gelen yük gemilerinden giriş ve çıkışlarda amediyye ve reftiyye akçeleri alınırken bazı tüccarların buna karşı çıkmasının engellenip aynı şekilde ücretlerin alınmasını ve gerekli yerlere gönderilmesini emreden bir hükümdür.

Hüküm 66: Sakız kadısına hitaben gönderilmiş olup Sakız'daki kul ve cariye cizye eminin türlü bahanelerle fazla ücret talep etmelerinin engellenmesini emreden bir hükümdür.

Hüküm 67: Sakız kadısına hitaben gönderilmiş olup Sakız'da cizye toplamaya gelen memurların ahidname-i hümayuna itibar etmeyip halktan, olagelenden fazla akçe talep etmelerinin engellenmesini emreden bir hükümdür.

Hüküm 68: İzmir mollasına hitaben gönderilmiş olup Acem tüccarının Avrupa'ya gönderdikleri mallardan İzmir gümrüğündekilerin fazla akçe alması üzerine gümrük eminlerinin, yeniçeri yasakçılarının ve kul kayıkçılarının men edilmesini ve gerekli olanın yapılmasını emreden bir hükümdür.

Hüküm 69: İzmir kadısına hitaben gönderilmiş olup İzmir'e gelen Acem tüccarından bazı Ermenilerin verilmekte olan yasakçı akçesine karşı çıkmaları üzere düzenin aynı şekilde devam ettirilmesini emreden bir hükümdür.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

MAD 21880 NUMARALI AHKÂM DEFTERİNİN TRANSKRİPSİYON METNİ

s.1-hk.1

( )* kadılarına hüküm ki; hâlâ İstanbul gümrük emîni olan el-hâcc Dilâver Ağa zîde mecduhu Edirne'de der-sa'adetime arzuhal idüb, hâlâ uhdemizde olan İstanbul ve tevâbi'i gümrüğünden olup İzmir gümrüğüne kadîmü'l-eyyâmdan bu ana değin adalardan efrenciye ve sâir tüccâr taifesi bey' ü şîrâ için alub getürdükleri sünger ve gayri metâ'larından kânûn üzere gümrüklerin alınagelmışken hâliyâ efrenc taifesinden ( ) nâm tüccâr iskele-i mezbûreye fûrûht için getürdüğü sünger ve sâir emti'asından gümrük talep olundukda ben İzdin nâm iskeleye uğrayub gümrüğün virdüm deyu bir tezkire ibrâz idüb mâl-ı mîriye gadr ve şart-ı iltizâmıma küllî kesr itmeğın, efrenc taifesi kendi memleketlerinden getürdükleri metâ'larından mâ'adâ memâlik-i osmâniyyeden bey' ü şîrâ eyledikleri metâ'ları kangı iskeleye gelürse kânûn üzere gümrükleri alıvirilmek bâbında müekked emrim ricâ eylemeğın hazîne-i âmiremde mahfûz olan Haremeyn mukâta'ası defterlerine nazar olundukda gümrük-i iskele-i cezîre-i Sakız ve İzmir mukâta'asının iltizâmına tâbi' iskelelere gelen sefînelere gümrük kaçırmamak için bekçi ve arayıcı komak istedikde İngiliz ve Felemenk taifesi getürdükleri metâ'ları gece ile gümrükden kaçırmamak için bekçi ve arayıcı komak istedikde ahidnâmemizde yokdur deyu mâni olup bu sebep ile mâl-ı mîriye gadr olunur İstanbul iskelesinde konulageldüğü üzre bekçi ve arayıcı konula ve getürdükleri metâ'ların karyeye çıkardıkda eğer fûrûht olsun ve eğer olmasun bütün gümrükleri alına ve bir sefîneden bir sefîneye tahmîl ider ise İstanbul iskelesinde alınageldüğü üzre nısf gümrükleri alına deyu gümrük-i iskele-i cezîre-i Sakız ve İzmir emînlerinin iltizâmı mahallinde mestûr ve mukayyed olduğı der-kenâr olunup arz olundukda der-kenârı mücebince şer' ve kânûn üzre emr-i şerîf yazılmak için fermân olmağın ber-mûcib-i fermân-ı şerîf emr-i şerîf yazılmak için işbu tezkire virildü.

17-fi 3 Ca sene 1103

---

* Metnin aslında boş bırakılan yerler transkripsiyonda bu şekilde belirtilmiştir.

s.1-hk.2

Cezîre-i Sakız kadısı zîde fezâiluha ve cezîre-i mezbûre gümrük mukâta'ası emîni zîde kadruhuya hüküm ki kıdvetü'l- emâcid ve'l-a'yân hâlâ İstanbul gümrük emîni olan el-hâcc Dilâver zîde mecduhu Edirne'de dîvân-ı hümâyûnuma arzuhal idüb bin yüz üç senesi cemaziye'l-evvelinin on dördüncü gününden uhdemde olan İstanbul ve tevâbi'i gümrük mâlından Sakız ve Sığacık ve Foça-i atık ve cedîd kal'ası neferâtlarının mevâcibleriçün havâle ve fermân buyurulan yirmi bir yük akçe olup lakin mukaddemâ neferât-ı mezbûrenin mevâcibleriçün kendülerine ve sair bila(?) gelen mukâta'atı emîn-i mezbûre kendüsü fûrûht idüb neferât-ı mezbûre mevâciblerin Sakız gümrük mâlından almak üzere emr-i şerîfim virilmek ricâ eylemeğin hazîne-i âmiremde mahfûz olan Haremeyn-i şerîfeyn mukâta'ası defterlerine nazar olundukda gümrük-i iskele-i cezîre-i Sakız ve İzmir mukâta'ası emînlerinin iltizâmalarında olan mukâta'aların hurda mâlî Sakız kal'ası neferâtının mevâcibleriçün ta'yîn olunub lakin mukâta'aların mâlî neferâtın mevâciblerinden ziyâde olmağın mukâta'alara neferât dahl eylemeyub talib olanlara kendüm fûrûht eylemeyüb her üç ayda bir neferâta mevâciblerin virüb fazla kalan mâlî bana kabz indirile deyu mestûr ve mukayyed olduğu der-kenâr olunub arz olundukda s[â]*dır olan fermân-ı hümâyûn mücebinde para dört akçaya ve gurus yüz altmış akçaya ve yalduz altun dörder yüz akçaya ve şerifi altun üçer yüz altmış akçeye virilmesi üzere emr-i şerîfim virilmek üzere fermânım olmağın ber-müceb-i fermân-ı şerîf emr-i şerîf yazılmak için işbu tezkire virildü.

fi 24 Ca sene 1103

s.1-hk.3

İzmir kadısı zîde fezâilehûya hüküm ki kıdvetü'l-emacid ve'l-a'yân hâlâ İstanbul gümrük emîni olan el-hacc Dilâver Ağa zîde mecduhu Edirne'de dîvân-ı hümâyûnuma arzuhal idüb hâliyâ iltizâmımızda olan İzmir gümrüğü İstanbul gümrüğü mülhakâtından olup şart-ı iltizâmıma dahil tüccâr taifesi diyâr-ı acemden ve sâir mahallerden fûrûht için İzmir gümrüğüne getürdükleri harîr-i hamdan kânûn üzere resm-i gümrüklerin taleb olundukda ... .. olup biz harîrlerimizi fûrûht eylemedikçe gümrükleri virmeziz deyu ta'allül ü nizâ' idüb mâl-ı mîriye ve şart-ı iltizâmıma küllî gadr u zarâr itmeleriyle

---

* Metinde bazı kelimelerin harfleri unutulmuştur. Bunlar transkripsiyonda köşeli parantez içinde gösterilmiştir.

tüccâr-ı mezbûrun fûrûht için getürdükleri harîr-i hamdan gerek satsun ve gerek satmasun kânûn-ı kadîm üzre lâzım gelen resm-i gümrükleri alıvırilüb ta'allül ü nizâ' ittirilmemek bâbında İzmir kadısına hitâben emr-i şerîf-i âlişânım virilmek ricâ eylemeğin hazîne-i âmiremde mahfûz olan Haremeyn mukâta'ası defterlerine nazar olundukda gümrük-i iskele-i cezîre-i Sakız ve İzmir mukâta'ası emînlerinin iltizâmında olan iskelelere harîr getüren tüccâr harîrleri hafıyyen İngiliz ve Felemenk sâir kefereye satub anlar dahi mahzenlerine koyub gümrük taleb olundukda sefineye tahmîl eyledüğümüzde virirüz deyu deyu* bahâne eyleyub bir mikdâr zamân mürûr eyledikden sonra gice ile gümrükden kaçırub İngiliz ve Felemenk taifesi kendü gemilerine koyub aramak lâzım geldükde ahidnâmemizde yokdur deyu mâni olub sebeb ile mâl-ı mîriye gadr olub ol makûle harîr getürenlerden yüzde beş akçe gümrükleri mukaddem alınub sefinelerine tahmîl eylediklerinde gümrük taleb olunmaya ve gümrükleri alınmadan gümrükhânededen taşra çıkarmaya deyu mestûr ve mukayyed olduğu der-kenâr olunub arz olundukda der-kenâr mücebince kânûn-ı kadîmi üzre emr-i şerîfim virilmek fermânım olmağın ber mûcib-i fermân-ı şerîf emr-i şerîf yazılmak için işbu tezkire virildü.

fi 29 Ş sene1103

s.2-hk.4

Uşak ve Kula ve Karahisar ve Manisa ve Tire ve sâir kazâlara hüküm ki hâlâ İzmir gümrük emîni olan el-hâcc Dilâver zîde mecduhu der-sa'âdetime arzuhal idüb bi'l-fiil İzmir gümrüğü taht-ı iltizâmımızda olmağın gümrük-i mezbûre kadîmü'l-eyyâmdan Acem tüccârından olub Haleb ve Diyarbekir'e işleyen tüccâr taifesi kadîmden İzmir'e gelüb gümrüklerin edâ ve yedlerin[de] edâ tezkireleri olmadıkça etrâf u vilâyetlere perâkende olagelmiş değiller iken hâlâ mezbûrlardan bazıları mücerred resm-i gümrüklerin virmemek için Uşak ve Kula ve Karahisar'a ve Manisa ve Tire ve sâir kazâlara geldiklerinde bazıları yüklerin nihân idüb ve bazıları perâkende ve perişân olub kasabât ve kurâda ihtifâ itmeleriyle mâl-ı mirîye gadr ve şart-ı iltizâmımıza külli noksân ..... olmağın ol makûle tüccâr taifesi buldukları yerlerde kadîmden olagelen adet-i kadîme üzre emti'alarıyla İzmir'e nakl ve kânun-ı kadîm üzre gümrüklerin alıvırilüb bir ferde ta'allül ve muhâlefet itdirilmemek bâbında zikr olunan kadılara hitâben emr-i şerîfim ricâ eylemeğin şer' ve kânûn üzre hüküm-ü şerîf virilmek fermân

---

* "deyu" kelimesi burada tekrar edilmiştir.

olmağın ber-mûcib-i fermân-ı şerîf şer' u kânûn üzre emr-i şerîf yazılmak için işbu tezkire virildü.

fi 14 Ş sene 1103

s.2-hk.5

Manisa ve Tire ve gayri kazâlara hükümki hâlâ İzmir gümrük emîni olan el-hâcc Dilâver zîde mecduhu der-saâdetime arzuhal idüb hâliyâ Haleb ve gayri taraftan gelen tüccâr taifesinden Müslîm ve kefere ve Yahûdi her kim olur ise olsun mâ tekaddemden tüccâr-ı merkûme Manisa ve Tire ve gayri kazâlara varmadın mu'tâd-ı kadîmi üzre İzmir gümrüğüne varub kânûn-ı kadîmi üzre gümrüklerin virib yedlerine edâ tezkireleri aldıklarından sonra diledikleri yerlere gidegelmişler iken mezbûrlar mücerred gümrük virmemek için Kaz Dağı hudûdunda vâki' İne(?) ve Biga ve gayri etrâf-ı kasabada denklein çözüp ve etrâf ve eknâfa boğçalar ile gezdirüb fûrûht etmeleriyle mâl-ı mirîye gadr ve şart-ı iltizâma küllî noksân olmağın ol makûle tüccâr taifesi gümrüğü edâ olunmuş yedlerinde edâ tezkireleri olmadıkça fûrûht olunmayub kânûn üzre gümrükleri alınır virilmek bâbında kudât efendilere hitâben emr-i şerîf virilmek ricâ eylemeğın şer' ve kânûn üzre hüküm-ü şerîf virilmek fermân olmağın ber-mûcib-i fermân-ı şerîf şer' ve kânûn üzre emr-i şerîf yazılmak için işbu tezkire virildü.

fi 14 Ş sene 1103

s.2-hk.6

Menemen kadısına hüküm ki Foça-i atık sükkânından kassâbân taifesi dîvân-ı hümâyûnuma arzuhal sunub Foça-i mezbûre ka'lasında kassâbhâ[ne]de bu ana değin iki koyuna baç akçası bir akça vir[il]egelmişken hâlâ bu sene-i mübâreke de gümrük emîni olan kânûn-ı kadîmi üzre almağa kanâat itmeyub ziyâde talebiyle rencîde ve remîde ider mahâlli görülüb kânûn üzre emr-i şerîfim virilmek ricâ eylemeleriyle hazîne-i âmiremde mahfûz olan Haremeyn mukâta'ası defterlerine nazar olundukda Foça-i atık-i mezbûre mukâta'ası cezîre-i Sakız ve İzmir emînlerinin iltizâmına dâhil olmağın ka'lasında kassâbhânedede koyun baçı ne mikdâr alınageldiğü iltizâmı mahallinde mâ'lûm olmamağın kadîme mugâyir ve emr ve deftere muhâlif ziyâde talebiyle rencîde olunmaya deyu emr-i şerîfim virilmek fermânım olmağın buyurdum ki hüküm-i şerîfimle vardukda bu bâbda sâdır olan emrim üzre amel idüb kadîme mugâyir ve emr-i deftere

muhâlif ziyâde talebiyle rencîde olunmaya deyu emr-i şerîf yazılmak için işbu tezkire virüldü.

fi 6 Za sene 1088

s.2-hk.7

İzmir kadısına ve İzmir iskelesi gümrüğü emînine hüküm ki Selîm Girây hân âlîşân-ı sâbıkın ve müşârün-ileyhin veledi Gâzî Girây sultânın ve veled-i kalga Mehmed Girây sultânın ve veled-i kalga Meryem Girây sultânın bin doksan bir senesi Rebû'l-âhir'inin guresinden sene-i mezbûre Zi'l-kâde'sinin yirminci gününe gelince müstehak oldukları sâlyâneleri dört yük altmış bin altmış dokuz akçe idüp hân-ı müşârün-ileyhinin bundan akdem cânib-i mîriye olan yüz seksen bin akçe deyninden ber-mûcib-i fermân-ı âlî müstehak olduğu sâlyânesinden otuz altı bin akçesi mahsûb olundukdansonra bâkî kalan dört yük yirmi dört bin altmış dokuz akçesi bin doksan bir senesine mahsûb olmak üzere İzmir gümrüğü mâlından tayin olunmak üzere havâle olunub şurûtiyle emr-i şerîf yazılmak için fermân ile sâlyâne tezkiresi getürmeğin emr-i şerîf yazılmak için işbu tezkire virüldü.

fi 7 C sene 1091

s.3-hk.8

Düstûr-ı mükerrerem müşîr-i mufahham nizâmü'l-âlem müdebbîr-i umûru'l-cumhûr bi'l fikri's-sâkıb mütemmim-i mehâmmü'l-enâm bi'r-reyi's-sâ'ib mûmehhid-i bünyânü'd-devlet ve'l-ikbâl meşhid-i erkânü's-sa'âdet ve'l-iclâl, el-mahfûf bi-sünûfü'l-avâtıf-ı ekmelü'l-a'lâ Sakız muhafazasında olan vezîrim Halîl pâşâ edâmallâhû te'âlâ iclâlehû ve akdâ-ı kudâtü'l-müslimîn evlâ-ı vülâtü'l-muvahhidîn ma'denü'l-fazl ve'l-yakîn hüccetü'l-hakku'l-mu'în, vâris-i ulûmu'l-enbiyâ ve'l-mürselîn el-muhtass bi-mezîd-i inâyetü'l-melikü'l-mu'în Mevlânâ Sakız kadısı zîde fezâiluhu tevkî'-i refî'-i hümâyun vâsıl olacak mâ'lum olaki bin doksan beş senesine mahsûb olmak üzere bi'l-fiil İstanbul ve İzmir ve Sakız ve tevâbi'i gümrüğü emîni olan kıdvetü'l-emâcid ve'l-ayân Zeynelâbidîn zîde mecduhû der-saâdetime adem ve arzuhal gönderub Sakız gümrüğü mülhakâtından olub Sakız'da sâkin olan Yahûdi ve Ermeni ve sâir zimmiyânın hizmetlerinde sagîr ve kebîr istihdâm eyledikleri kul ve cariyelerinin cizyeleri İstanbul'da alınageldiği üzere şart-ı iltizâmım mücebince amel eyledikde şart-ı iltizâma

mugâyir üçyüz guruş maktû' olmuştur deyu ordû-yı hümâyûn tarafından bin seksen dört senesinde hilâf-ı şart-ı iltizâm bir tarîkle ellerine emr alub mâl-ı miriye ve şart-ı iltizâmına ziyâde gadr ve kesr ve noksân terettüb eyledüğü bildirub şart-ı iltizâmına mugâyir hilâf-ı inhâ ordu tarafından aldıkları emr-i şerîf te'ehhüre konulub İstanbul ve tevâbi'i gümrüğü hudûdu dâhilinde alındığı üzere alıvirilmek bâbında emr-i şerîfim ricâ eylediği ecîlden hazîne-i âmiremde mahfûz olan Haremeyn-i şerîfeyn mukâta'ası defterlerine nâzar olundukda Sakız ve İzmir ve Tire ve Manisa'da sâkin olan Yahûdi ve zimmiyânın civarlarının cizyeleri İstanbul'da alındığı üzere yüz ellibeşer akçe alınageldüğü emîn-i mûmâ-ileyhin şart'ı iltizâmına dâhil olduğu ve hilâf-ı şart-ı iltizâm bir tarîk ile kul ve câriyelerimizin cizyeleri ümenâya maktû'en viregelmişiz deyu ellerine emr-i şerîf aldıkları mestûr ve mukayyed bulunub ma'den mukâta'ası defterlerinden dahî şurûtiyle der-kenâr olunmak fermân olundukda İstanbul ve tevâbi'i gümrüğü hudûdu dâhilinde vâki' kazâlarda sâkin ve mütemekkin olan Yehûd[â] ve Ermeni ve Karamanlı ve sâir keferelerin ellerinde ve hizmetlerinde kullandıkları sagîr ve kebîr kûl ve câriyelerinin esir başına senevî yüz seksen bir akçe mîri kesimlerin ve yirmişer akçe huddâmiyye için alınageldiği gümrük emîninin şart-ı iltizâmı mahâllinde mestûr ve mukayyed olub taife-i merkûmenin cemâat başlarından ve hahamlarından ve keferenin papaslarından ve kethüdâyerlerinde ma'rifet-i şer' ile tefahhûs olunub tasarruflarında sagîr ve kebîr kûl ve câriye ne mikdâr bulunur ise senevî esîr başına yüz seksen bir akçe mîri kesimleri ve yirmi beşer akçeden huddâmiyeleri alınub her kimin hareminde ve elinde bu makûle esîr var ise haber vire şöyle ki üç güne değin haber virmeyeler ve on güne dek mîri kesimleri edâ idüb ellerine mühürlü temessük almayalar iki kat kesimleri alına deyu dahî bazıları mukaddemâ olduğu esîrleri hafiyeten âher diyâra gönderub ve yahûd kendüler alub gideler ba'de ele girdükde esirleri girift oluna dahi bazı zimmî ve Yehûda taifesi hîle sâlik olub taşradan içerye fûrûht itmek için esir götürüb ism ve resmin emîn defterine kayd itdürmeyüb ve yahûd pencîğin Müslümân nâmına kayd itdürüb ba'de tutulub hîleleri sâbit oldukda her kimin yedinde bulunur ise zecren .... kesimleri ahz u kabz oluna dahi ba'zı Yahûdi ve kefereden rusûm taleb olundukda mücerred kesimleri virmemek için biz doğancı ve ma'denci ve florici ve menzîlci ve celeb ve kassâb ve derbentçi ve suyolcu ve yazucu ve ..... ve cerrâh ve tabîb ve sultân re'ayasuyuz deyu birer tarîk ile ellerine emr alub mâl-ı mîriyi virmekde ta'allül ve nizâ' iderler ise mâdemki hazîne-i âmire defterlerinden

ihrac-ı cedîd emr ve berât ve defteri ve ma'mûlün-bih temessûkü olmaya mücerred muafız didiklerine itibâr olunmayub rusûm-ı mu'ayyeneleri tamâmen tahsîl olunub min-ba'ad mübaşeret-i emvâl ve gâyirilere dahl ve taarruz itdirilmeye dahî ümenânın senesi içünde mürd olan üserânın isimleri defterden ihrâc olunmaya mîrî kesimleri tahsîl itdirile dahî ümenânın izni olmadıkça karadan bârgîr ve araba ve deryâdan gemi ve kayıklar ile esîr tahmîl idüb alub gideler ma'rifet-i şer'le mîrî için girift olunub kesimleri alına dahî bazı zimmî ve Yehûda taifesi zikr olunduğı üzere biz celeb ve cerrâh ve balyos âdemleriyüz ve harbî frenk taifesine ..... didikleri istima' olunmayub kesimleri alına dahî bazı esîrlerin resmî virilmiştir deyu taşra çıkarmayub evlerinde ve hizmetlerinde istihdâm eyleyeler ve yahûd azâdludur ve Müslümân olmuştur deyu senesi içinde rüsûmların edâda ta'allül iderler ise ısga olunmaya ve yirmi dört saat içinde alınan(?) esîrler emîn(?) defterine kayd oluna itmezler ise mûhkem tenbîh olunarak mâl-ı mîriye kesr gelmeye deyu ma'den mukâta'ası defterlerinde mestûr ve mukayyed olduğı der-kenâr olunub arz olundukda der-kenârı mûcebince tarafeyne gadr olunmayub şer' ve kânûn üzere amel olunmak fermânım olmuştur buyurdum ki hükm-i şerîfim vardıkda bu bâbda sâdır olan emrim üzere amel idüb kaza-i mezbûrede vâki' Yahûdiyân ve keferenin ellerinde mevcûd bulunan üserânın kânûn üzere bahâsından yüz seksen bir akçe resimlerin yirmi beşer akçe huddâmiyyeleri kadîmden tahsîl olunageldiğı üzere itdürdüb biz celeb ve cerrâh ve balyoz âdemleriyüz ve harbî frenk taifesinden ..... didiklerine amel olunmayub kesimlerin aldırub ve bazı esîrlerin resmi virilmiştir deyu taşra çıkarmayub evlerinde ve hizmetlerinde istihdâm e[y]leyeler ve yahûd azâdludur ve Müslümân olmuştur deyu ve senesi içinde edâda ta'allül iderler ise ısga olunmayub şart-ı kadîme üzere tahsîl itdirdüb hilâf-ı kânûn ve deftere ta'allül ve nizâ' itdürmeyesüz şöyle bilesüz alâmet-i şerîfe itimâd kılâsuz tahrîren fî el-yevm-i seb'a şehri-i Saferü'l-hayr sene sitte ve tiseyn ve elf be-makâm-ı Edirne el-mahrûse

s.4-hk.9

Düstûr-ı mükerrerem müşîr-i mufahham nizâmü'l-âlem müdebbîr-i umûru'l-cumhûr bi'l fikri's-sâkıb mütemmim-i mehâmmü'l-enâm bi'r-reyi's-sâ'ib mümehhid-i bünyânü'd-devlet ve'l-ikbâl meşhid-i erkânü's-sa'âdet ve'l-iclâl, el-mahfûf bi-sünûfü'l-avâtıf-ı ekmelü'l-a'lâ Sakız muhâfazasında olan vezirim ( ) pâşâ edâmallâhû te'âlâ iclâlehû ve akdâ-ı kudâtü'l-müslimîn evlâ-ı vülâtü'l-muvahhidîn ma'denü'l-fazl ve'l-

yakîn hüccetü'l-hakk ale'l-halku'l-ecmain vâris-i ulûmu'l-enbiyâ ve'l-mürselîn el-muhtass bi-mezîd-i inâyetü'l-melikü'l-mu'în Mevlânâ Sakız kadısı zîde fezâiluhu tevkî'-i refî'-i hümâyûn vâsıl olacak mâ'lûm olaki nefis-i Sakız re'âyâsı südde-i saâdetime arzuhal idüb vilâyetimiz cezîre ve taş ahurı mahalde vâki' ve mürûr-ı zamân ile cümlemiz fakîrü'l-hâl ve mükedder ü'l-ahvâl olub sâbıkâ kapûdan pâşâlar tarafından üzerimize muhdes pişkeşler talep olunub edâsına kudretimiz olmaduğundan gayrî cezîremiz memerr-i sefâyin olmağla bundan ve sâir ehl-i örf taifesi mâbeynlerinde fesâd eylediklerinde cürm-i cibâyetleri ve kan akçesi bizden talep ve zulm ü te'addî eylediklerinden ma'ada ceziremizde feth-i hâkâniden beru kemhâ ve dimni(?) meta'ı işleyüb lâzım gelen gümrük ve saîr rüsûmumuzu kânûn-ı defter mucibince edâ ider iken ümenâ taifesi tezgâhımız mühürleyüb celb-i mâl için eziyyet ve cezîremizde kadîmî esîrlerimizden hilâf-ı kânûn cizye talebiyle zulm ü te'addî eylemeleriyle edâya bir vechle iktidârımız olmayub perâkende ve perişân olmamıza ba'is olmuşlardır deyu izhâr-ı tazallüm eyledikleri ecîlden imdi mezbûr zâlimlerin fukârâ üzerinde ol mâkûle zulm ve te'addîler ref' ve def' olunub kat'a rencîde olunmayalar deyu mâliye tarafından emr-i şerîfim virilmekle mücebince amel olunmak bâbında hükm-i hümâyûn ricâ eyledikleri ecîlden mücebince amel olunmak emrim olmuşdur buyurdum ki vusûl buldukta bu bâbda mâliye tarafından virilen emr-i şerîfim mücebince amel olunub min ba'd hilâfına rızâ ve cevâz göstermeyesüz şöyle bilesin alâmet-i şerîfe itimâd kılasın tahrîren fî evasıt-ı şehr-i Cemaziye'l-evvel sene sitte ve tiseyn ve elf be-makâm-ı konstantiniyye el-mahrûse

s.5-hk.10

Ahkâm-ı İzmir ve Sakız

Mastaki niza'çün fermân

Mastaki niza'çün emir-dâde fi 12 C 1107

İstanbul kâ'imakâmı vezîr ( ) pâşâyâ ve İstanbul kadısına hüküm ki kıdvetü'l-emâcid ve'l-a'yân bundan akdem İstanbul ve Sakız gümrüğü ve tevâbi'i mukâta'ası emîni olan Mustafa zîde mecduhu ordu-yı hümâyûnuma arzuhal idüb bundan akdem İstanbul ve Sakız ve tevâbi'i mukâta'atı bin yetmiş dokuz Rebiü'l-evvel'inin on beşinci gününde ..... der-ûhde olundukda sâbıkâ gümrük emîni Mahud zîde mecduhu ile gönderdiğimiz ber mucib-i kıstü'l-yevm zimmetine edâsı lâzım gelen yüz otuz altı

sanduk Sakız mûmâ-ileyh Mahmûd zîde mecduhuya tarafımızdan edâ olunub hâliyâ zikr olunan İstanbul ve tevâbi'i mukâta'ası benim üzerime dahî bin seksen bir Rebiü'l-evvel'inin on beşinci gününde Mehmed zîde mecduhuya tevcih ve der-uhde olmağla hazîne-i âmirede mahfûz olan Haremeyn mukâta'ası defterlerine nazar olundukda cezîre-i Sakız mukâta'ası sâbıka gümrük emîni Mustafa üzerinde hâlâ emîn olan mûma-ileyh Mehmed'e bin seksen bir Rebiü'l-evvel'inin on beşinci gününde der-uhde olunduğu mestur olmağın imdî mûmâ-ileyh Mehmed zîde mecduhu ile beynmizde hesâbımız görmeyüb ber mucceb-i kıstü'l-yevm zimmetine edâsı lâzım gelen yüz yürmi beş sanduk Sakız mezbûrdan alıvirilmek bâbında emr-i şerîf virilmek ricâ iderim deyu bildirdiği ecîlden imdî mabeynlerinde kıstü'l-yevm hesâbı üzre Sakız mâlî hesâb olunub hissesine düşen alıvirile deyu fermân olmağın emr-i şerîf için tezkire virüldü.

fi 6 Za sene 1082

s.5-hk.11

Sakız reâyasının cizyelerine müteallikdir.

Sakız kadısına hüküm ki bin seksen iki senesine mahsûb olmak üzre Sakız keferesinin cizyeleri cem'îne me'mûr olan Tercanlı Süleyman Ağa ser çavuşan-ı dergâh-ı âlî ( ) zîde kadruhu mahrûse-i Edirne'de der-sâadetime arzuhal idüb eline virilen berât-ı âlişân beyt-i hazîne cânibinden ta'yîn(?) olmamağla her sene alıgeldüğü üzre her bir hânelerinden otuz beşer akçe ma'îşetleri taleb olundukda berâtında ta'yîn ve tasrîh olunmamış deyu virmekde ta'allül idüb gadr eylediklerin bildürüb kadîmden otuz beşer akçe ma'îşetleri olmağla alıvirilmek bâbında emr-i şerîf virilmek ricâ eylemeğın imdî kadîmden otuz beşer akçe ma'îşetleri cizye mâlî ile mu'tâd üzre tahsîl oluna deyu fermânım olmuşdur buyurdum ki hükm-i şerîfim vardukda bu bâbda sâdır olan emrim üzre âmel idüb dahî târîh-i mezbûra mahsûb olmak üzre cezîre-i mezbûre keferesinin her bir cizye hânelerinden kadîmden alınageldiği üzre otuz beşer akçe cizyedârlık ma'îşetleri cizyeleri mâlî ile ma'an cem' ve tahsîl itdirülüb berâtında tasrîh ve ta'yîn olunmaktır[olunmamışdır] deyu cezîre-i mezbûre keferesine ta'allül ü nizâ' itdirmeyesiz husûs-ı mezbûr için emr-i âher irsâline muhtaç eylemeyesiz şöyle bilesiz.

fi 29 L sene1082

s.5-hk.12

Menemen kadısına hüküm ki Foça-i atık kal'ası dizdârı Ramazan zîde kadrûhu mahrûse-i Edirne'de der-sâadetime arz gönderub Saruhan sancağında vâki' Foça-i atık kal'asında feth-i hâkânide puşıcı ve suyolcu ta'yîn olunan yüz yirmi üç nefer zimmî taifesi ..... müştâda kal'a-i mezburenin sebîl yolların arıdub ve müstahfızân-ı kal'a ile ma'ân bunda bekleyüb hizmetleri mukâbelesinde ulûfe ve tîmarları olmayub ancak cîzyeleri bervech-i maktû'a iki bin dokuz yüz seksen dokuz akçe olmak üzere yedlerine mu'âfnâmeleri ve sahih ve cedîdilenüb defterleri olub bu ana dek maktû'larından zîyade talebiyle rencîde olunulagelmîş değil iken bu sene-i mübârekede cizye cem'ine me'mûr olan hilâf-ı defter ziyâde talebiyle gadr ü hayf eylediklerin bildirdiği ecilden defterhâne-i âmirede mahfûz olan defterlere nazar olundukda Saruhan sancağında Karacafoça kal'asında yüz yirmi üç nefer zimmî kal'a-i mezbûrede ..... idüb ve sebîl yolları arıdub hizmetleri mukâbelesinde tîmarları olmayub avârız virmezler imiş deyu defter-i atıkde mukayyed olub zimmiyân-ı mezkûrun bervech-i maktû'a iki bin dokuz yüz seksen dokuz akçe cizyeleri olduğu ..... memur ve mukayyed bulunmağın imdî defter mücebince alınub ziyâde talebiyle rencîde olunmaya deyu fermânım olmuşdur buyurdum ki hüküm-i şerîfimle vardukda bu bâbda sâdır olan emrim üzere amel idüb dahi kal'a-i mezbûre kadîmden puşıcılık ve suyolculuk ta'yîn olan yüz yirmi üç nefer zimmî me'mûr oldukları üzere hizmetlerin edâ idüb mukâbelesinde defter-i hâkânide kayd olunduğu üzere senede bervech-i maktû' iki bin dokuz yüz seksen dokuz akçe cîzyelerin dahi virüb kusûrları olmaya min-ba'd hilâf-ı defter ziyâde talebiyle mezbûrları rencîde itdirmeyesiz ammâ bu bâbda mukayyed olub kal'a-i mezbûrenin kadîmden puşıcılık ve suyolculuk hizmetine ta'yîn olunan yüz yirmi üç nefer zimmîlerden mâ'adâsı ne mikdâr dahî bulunur ise izdiyâd bulunan zimmîlerden Sakız keferesi cizyeleri tahsîl olunduğu üzere cizyeleri tamâmen tahsîl itdirüb izdiyâd bulunan zimmîlere bir dahî mu'âfiz deyu hilâf-ı defter olurlar ise ta'âllül ve muhâlefet itdürmeyüb cizyeleri cem'îne me'mûr olanlara emr-i defter mücebince tahsîl itdirüb husûs-ı mezbûr için emr-i âher irsâline muhtâc eylemeyesiz deyu emr-i şerîf için tezkire virüldü.

fî 8 M sene1083

s.6-hk.13

Cezîre-i Sakız'da Cazgüş(?) mukâta'asına müteallikdir.

Sakız kadısına hüküm ki hâ[lâ] İstânbûl ve İzmir ve Sakız gümrüğü ve tevâbi'i mukâta'ası emîni olan kıdvetü'l-emâsil ve'l-a'yân el-hâcc Hasan zîde mecduhu der-sa'adetime arzuhal idüb cezîre-i Sakız mukâta'ası uhdemizde olub cezîre-i mezbûrede Cazgüş(?) nâm karye keferesi cizyesi mâlından Andriye nâm zimmîye Girid ceziresinde sübût iden hizmet mukâbelesinde akçe ta'yîn olunub vechen mine'l-vücûh cürm-ü cinâyet ve bâd-ı hev[â]da alâkası yoğiken merkûm zimmî benim fîmarımdır deyu vâki' olan cürm-ü cinâyete ve bâd-ı hevâya ve subaşılık umurına dahl idüb merkûm zimmî müdâhale eylememesi bâbında emr-i şerîf virilmek ricâ eylemeğin hazîne-i âmiremde mahfûz olan Haremeyn-i şerîfeyn mukâta'ası defterlerine nazar olundukda feth-i hâkâniden beri her sene mastaki ..... üzerine çıkub re'âyâdan birinin cürmü sâdır oldukda şer' ile lâzım gelen emîn ma'rifetiyle icrâ olunub sancak beyleri ve kethüdâları dahl eylemeler deyu cezîre-i Sakız ve İzmir gümrüğü mukâta'ası emînlerinin şart-ı iltizâmlarına dâhil olub ve merkûm Andriye zimmî dahî bir vechle virüldüğü deftere mürâcaat olundukda zikr olunan cezîre-i Sakız keferesi cizyesinden şehre tâbi' Cazgüş(?) nâm karyenin üçyüz on bir hânesi olub her bir hânelerinden kırkar akçe mîrî gulâmiyye ile ikişer yüz seksen beşer akçeden senede cizyesi seksen sekiz bin altı yüz otuz beş akçe alub Girid ceziresinde serdâr-ı ekrem yanında küllî hizmeti ..... Andriye zimmî cezîre-i mezbûrede aide tarîkiyle mukaddemâ mutasarrıf olduğu yetmiş üç bin yedi yüz yetmiş akçe karye-i mezbûr cizyesi mâlından ahz u kabz eyledikten sonra ziyâdesi olan on dört bin sekiz yüz altmış beş akçesi senesine Sakız [ciz] yedârlarına teslim idüb ve cinâyet oldukça minvâl-i meşrûh üzre mutasarrıf ola deyu bin seksen sekiz senesi Ramazan'ı ibtidâsından zabt eylemek üzre mezkûr Andriye zimmîye berât-ı şerîf virildüğü mestûr ve mukayyed olmağın der-kenârı mücebince kânun üzre emr-i şerîfim virilmek fermân olmağın emr-i şerîf yazılmak için işbu tezkire virüldü.

fî 29 C sene 1092

s.6-hk.14

Sakız ve İzmir'in kıstü'l-yevm fermanıdır.

Vezîr-i mükerrerem kapudân pâşâ hazretlerine ve Sakız kadısına hüküm ki kıdvetü'l-emâsil ve'l-a'yân İstanbul gümrüğü emîni olan Abidin Ağa zîde mecduhu Edirne'de der-sa'adetime arzuhal idüb bin doksan beş senesi Rebiü'l-ahir'inin on ikinci gününde İstânbûl gümrüğü mülhakâtıyla Osman Ağa'ya tevcîh olunub tarafından Sakız

mukâta'ası İbrâhim nâm kimesneye der-uhde idüb sene-i mezbûre Receb'inin on ikinci gününde İstanbul gümrüğü bu kullarına tevcîh ve inâyet buyrulmağın mukâta'a-i mezbûre kıstü'l-yevm hesâb olunub üç ayı emîn-i sâbık tarafından ve dokuz ayı bu kulları tarafından zabt olunmak bâbında emr-i şerîf ricâ eylemeğın hazîne-i âmirede mahfûz olan Haremeyn-i şerîfeyn mukâta'ası defterlerine nazar olundukda cezîre-i Sakız ve İzmir gümrük ve tevâbi'i mukâta'asının senede mâlı yüz otuz bir yük seksen dört bin beş yüz seksen dört akçe olub bin doksan beş senesi Rebiü'l-ahir'inin on ikinci gününde Osman Ağa'ya tevcîh olunub ba'de sene-i mezbûre Receb'inin on ikinci gününde Abidin Ağa'ya tevcîh olmağla bu takdîrce mezbûr Osman Ağa'nın üç ayı zabt olmuş olur ve Sakız gümrüğü mukâta'ası İzmir gümrüğü mukâta'ası mülhakâtından olmağla başka iltizâmı olmaduğı der-kenâr olunub arz olundukda der-kenârı ve arzuhal mücebince kânûn-ı kadîm üzre tarafeyne gadr olmamak şartıyla emr-i şerîfim virilmek fermânım olmağın der-kenârı arzuhal mücebince kânûn-ı kadîm üzre tarafeyne gadr olmamak şartıyla emr-i şerîf yazılmak için işbu tezkire virüldü.

fi 12 Ş 1095

s.6-hk.15

İzmir ve Gelibolu ve Sakız ve tevâbi'i olan iskelelerde vâki' olan kadıllara hüküm ki kıdvetü'l-emâsil ve'l-a'yân hâlâ İstanbul gümrüğü emîni olan Abidin Ağa zîde mecduhu Edirne'de dîvân-ı hümayûnuma arzuhal idüb İstanbul ve tevâbi'i gümrüğü ühdemizde olub İzmir ve Gelibolu ve Sakız ve sâir iskelelerde vekillerimiz olan âdemlerden muhafazalarda olan vüzerâ ve pâşâlar bilâ-fermân bazı mühimmât için akçe talep eylemeleriyle deynine mahsub olmayub bu kullarına küllî gadr olmağla taraf-ı mîrîyyeden yedinde fermân olmayan kimesnelere bir şey virilmemek bâbında emr-i şerîf virilmek ricâ eylemeğın fermânsız ve bilâ-izn masraf olmaya deyu emr-i şerîfim virilmek fermân olmağın emr-i şerîf yazılmak için işbu tezkire virüldü.

fi 21 Ş sene 1095

s.7-hk.16

Mastaki kıstü'l-yevmi için virilen fermanıdır.

Cezîre-i Sakız monlâsına hüküm ki bin doksan beş senesine mahsûb olmak üzere gümrük-i iskele-i cezîre-i Sakız ve İzmir ve tevâbi'i mukâta'ası sene-i mezbûre

Rebi'ü'l-ahir'inin on ikinci gününde zabt eylemek üzere Osmân Ağa'ya tevcîh olunub zabt üzere iken mukâta'a-ı mezbûre sene-i mezbûre Receb'in on ikinci gününden zabt olunmak üzere Âbidîn Ağa'ya tevcîh olmağın re'âyanın taahhüd eyledikleri üzere cezâre-i Sakızda hâsıl olan mîrî sakız ber mûcib-i kıstü'l-yevm dört hisse olub bir hissesi Osmân Ağa'ya isâbet ve üç hissesi Âbidîn Ağa'ya isâbet eylemeğın cezâre-i Sakız'da hâsıl olan sakız kıstü'l-yevm hesâb olunageldiğü der-kenâr olunub arz olundukda mûcebince Sakız monlâsına der-kenârı mûcebince şer' u kânûn üzere emr-i şerîf yazılmak fermân olmağın minvâl-i meşrûh üzere emr-i şerîf yazılmak için işbu tezkire virüldü.

fi 12 Za sene 1095

[der-kenâr]

sene 1055 def'a fi 25 Cemaziye'l-ahir

iltizâm-ı

ser-tımaran-ı? gümrük-i

İskele-i İzmir gurre-i CA sene 1052

li sene kıymet

2.000

İzmir iskelesinin mi'mârbaşılığın bin yüz elli iki iki senesinden

zabt itmek üzere berât

fi gurre-i Ca sene 1052

s.7-hk.17

Sakız ve İzmir gümrüğüne müteâllikdir.

İzmir kadısına hüküm ki kıdvetü'l-emâcid ve'l-a'yân İstanbul gümrük emîni olan Âbidîn Ağa zîde kadrûhu Edirne'de dîvân-ı hümayûnuma arzuhal idüb iltizâmında olan İzmir iskelesine meta' getüren Efrenc tüccârı meta'ların sandallar ile sefnelerinden ihrâc eylediklerinde mücerred gümrükden kaçırarak için doğru gümrük iskelesine götürmeyüb baş iskeleden Ceneviz iskelesine varınca arasında olan sâ[yir] kapulardan hâfiyyeten kaçırub gümrükleri almayub mîrîyye gadr eylemeleriyle iskele kapusundan mâ'adâsı ma'rifet-i şer'le kapayub ve tüccâr metâ'ları gicelerde hâfiyye sâir kapulardan geçirmemek üzere emr-i şerîfim virilmek ricâ eylemeğın kadîmden olageldiğü üzere emr-i

şerîfim virilmek üzere fermân-ı âlişânım olmağın ber-mûceb-i fermân-ı âli mahallinde şer'le müsvedde tahrîr oluna deyu fermân olmağın ber-mûceb-i fermân-ı şerîf emr-i şerîf yazılmak için işbu tezkire virüldü.

tahrîren fi 12 Za sene 1095

s.7-hk.18

İzmir gümrüğü mülhâkatından meyve mukâta'asının kıstü'l-yevm midir.

kıymet 20.000

Âsitâne kâ'immakâmına ve İstanbul kadısına hüküm ki Mustafa zîde kadrûhu der-sa'âdetime arzuhal idüb bundan akdem bin doksan beş senesinde gümrük emîni Osmân'ın tarafından İzmir'de vâki' meyve-tîr mukâta'ası bir sene tamâmına değın zabt eylemek üzere yirmi bin guruşa der'uhde idüb seksen sekiz gün zabt eyledükden sonra emîn-i mezbûr ma'zûl olunub kıstü'l-yevm hesâbı üzere hesâb gördüklerinde emîn-i mezbû[r] beş bin gurûş ziyâde alduğundan mâ'adâ mezbûr Mustafa zîde kadrûhu ibtidâ der'uhde eyledikde tarafından zabtına gönderdüğü Ahmed nâm kimesne varıncaya değın onsekiz günlük gümrük emîn-i sâbıkın vekili el-hâcc Mehmed zabt itdirüb ancak dört gurûş virub mezbûr Osman bu tarafda der'uhde eylediği günden kıstü'l-yevm hesâbı üzere bi't-tamâm olub on sekiz günlük kıstü'l-yevmi el-hâcc Mehmed'in zimmetinde kaldığı bildürüb on sekiz günlük kıstü'l-yevm icâb iden akçesın mezbûr el-hâcc Mehmed'den tahsîl itdirilmek bâbında emr-i şerîfim ricâ eyledüğü ecîlden imdi tahvîl tarihlerinden gümrük emîn-i sâbık Osman ile mezkûr Mustafa bir hoşca şer' ve kânûn üzere hesâblaşmadılar ise kıstü'l-yevm hesâbı üzere vakî' ise bâ'de mezkûr ile bir hoşca şer' ve kânûn üzere kıstü'l-yevm hesâbınca görüb tarafına gadr olunmamak şartıyla şer'le emr-i şerîfim virilmek fermân olmağın ber-mûceb-i fermân-ı şerîf emr-i şerîf yazılmak için işbu tezkire virüldü.

fi 24 Za sene 1095

s.7-hk.19

İzmir gümrük esir dellâlbaşılığın mukâta'asına müteallikdir.

İzmir kadısı zîde fezâilehûya hüküm ki İzmir kazâsı fukarâsı arzuhal idüb kazâmızda olan menzîle senede altmış gurûş tâm maktû' olan esir dellâlbaşılığın bin yüz

bir senesinde mâl-ı maktû'a virub fazlası menzilimize imdâd olmak üzere ihsân olunub bin yüz iki senesine kalıp dahî teslim eylemek ricâ eylediklediklerinden maktû'-i mezbûre bin yüz bir senesi mart-ı ibtidâsından zabt olunmak üzere İzmir fukarâsının menziline imdâd için senede altmış tâm gurus virmek şartıyla tevcîh olunub bin yüz iki senesi henüz dahî berâtı virilmedüğü der-kenâr olunub arz olundukda zikr olunan İzmir'in esirciler dellâlbaşılığı mahallinde ref' olunub ve min-ba'd mahallinde dahî ol vecihle kimesne istihdâm olunmaya deyu İzmir kadısına hitâben bin yüz iki senesi cemaziye'l'ahîresi'nin yirmi altıncı gününde hükm-i şerîf için fermân-ı âlişân sâdır olmağın ber-mûceb-i fermân-ı âlî zikr olunan İzmir'in esirciler dellâlbaşılığı ref' olunub emr-i şerîf yazılmak için işbu tezkire virüldü.

fi't-târîhü'l-mezbûr

s.8-hk.20

Girid cezâresinde vâkî' Kandiye ka'lası muhâfazasında darü'l-harb-karâr ve serdâr-ı ekrem yanında ve uğur-ı şehriyaride küllî hizmeti sübût iden Andriye nâm zimmîye hizmet mukâbelesinde yine cezâre-i mezbûrede vâkî' havâs-ı hümâyûn karyelerinden Kandiye sancağında Temeş(?) nahiyesinden yetmiş üç bin yediyüz yetmiş akçe maktû olan karye-yi Temeş(?) ma'a Menrec Ayaruha(?) nâm karyelerine uğur-ı şehriyârîde şevketlü pâdişah-ı âlipenâh hazretleri ile sefer seferleyub ber-vech-i te'bid zeâmet tariki ile bâ hatt-ı hümâyûn sûr-ı gafiruûn sa'âdet-makrûn tevcîh ve hâlâ üzerinde olub karye-i mezbûrelerin yazusu yetmiş üç bin yediyüz akçe olub ve fûruhtı yüz bin akçeye olmağla karye-yi mezbûreler mesfûrun üzerinden ref' ve senevî yüzbin akçeye olmak üzere yine havâs-ı hümâyûna ilhâk olunub ve mesfûr Andriye zimmîye dahî karye-yi mezbûrelerin yazusu olan yetmiş üç bin yedi yüz yetmiş akçeye Sakız cezâresi cizyesi kurâlarından seksen sekiz altıyüz otuz beş akçe cizye yazusu olan Herguş(?) nâm karyenin cizyesi mâlından olub ziyâdesi olan on dört bin sekiz yüz altmış beş akçesin senesine Sakız cizyedârlarına teslîm eylemek üzere cibâyet oldukda mutasarrıf olub şurûtuyla berât-ı şerîf virilmek bâbında inâyet ricâsına arz-ı telhîs olmağın mûcebince tevcîh olunub şurûtuyla berât-ı şerîf vi[r]ilmek bâbında fermân-ı âlî sâdır olmağla vech-i meşrûh üzere mesfûr Andriye'ye Girid cezâresinde Kandiye sancağında Temeş(?) nahiyesinde karye-yi ma'a Menrec Ayaruha(?) nâm karyelerden ber-vech-i te'bid zeâmet tarîkiyle ta'yîn olunan altmış üç bin yedi yüz yetmiş akçesin

Sakız cizyesi defterlerine tâbi' seksen sekiz bin altıyüz otuz beş akçe cizye yazusu olan Herguş(?) nâm karyede işbu bin seksen sekiz senesi Ramazân'ı ibtidâsından zabt idüb meblâğ-ı mezbûru ahz u kabz eyleyüb ziyâdesi olan on dört bin sekiz yüz altmış beş akçesin senesine Sakız cizyedârlarına teslîm idüb ve cibâyet oldukça minvâl-i meşrûh üzre mutasarrıf olub aherden kimesne müdâhale ve muaraza eylemeye deyu mesfûr Andriye'ye berât-ı şerîf virilmek ile fermân-ı âlî başmuhâsebede hıfz olub Sakız cizyesi defterlerine kayd olunmak için Haremeyn-i şerîfeyn mukâta'asına dahî sûret göndermeğın aynıyla işbu mahalle kayd olundu.

fi 20 Ca sene 1088

s.8-hk.21

İzmir kadısına hüküm ki İzmir kantârcılığı mâ-tekaddemden İzmir gümrüğü mülhâkatından olub ve gümrük emînleri tarafından zabt şartıyla iltizâm ve berâtlarına dâhil olan mukâta'alardan olub lakin nezâret-i kantâr-ı İzmir ruûs-ı hümâyûn virülegelmeğle ruûs ihrâcından bazı kimesneler alub ve maktû'-i mezbûrenin bazı şeylerine müdâhale itmeğle mîrînin kesr u noksânına ba'is olduğundan zikr olunan nezaret gümrük mukata'asına ilhâk ve fi'mâ ba'd ruûs ihrâç olunmak üzre ruûs kaydı mahallinde kayd olunmak bâbında minvâl-i meşrûh üzre arz ve telhîs olundukda bin seksen sekiz senesi Receb'inin onuncu gününde mücebince tevcîh olunmak fermân-ı âlîşân olmağın emr-i şerîf yazılmak için işbu tezkire virüldü.

fi 25 Ş sene 1088

s.8-hk.22

İzmir kadısı zîdet fezâilehûya hüküm ki kıdvetü'l-emâcid ve'l-a'yân hâlâ gümrük emîni olan el-hâcc Dilâver zîde mecdûhu arzuhal idüb hâlâ İzmir gümrüğünde matekaddemden Efrenc taifesi ihrâc eyledikleri gümrük akçelerin Seville gurûş viregelmişler iken hâlâ merkûmlar kadîmi muhâlif ta'allül itmeleriyle kadîmden viregeldikleri üzre Seville gurûş alınmasıçün İzmir kadısına hitâben emr-i şerifim virilmek ricâ eylemeğın kadîmden viregeldikleri üzre Seville gurûş virmeleriçün İzmir kadısına hitâben emr-i şerifim virilmesiçün fermân-ı âlîşânım sâdır olmağın ber-müceb-i fermân-ı âli emr-i şerîf yazılmak için işbu tezkire virüldü.

fi 20 B sene 1102

s.9-hk.23

İzmir kadısına hitâben hüküm ki İzmir tüccârı Edirne'de dîvân-ı hümâyûnuma arzuhal idüb İzmir'den ve sâir mahâllerden fûrûht için iştirâ eylediğimiz kırmızı ve siyâh üzüm ve incir ve güfter ve bunun emsâli mâkulât için kadîmden İzmir'de yüzde bir buçuk akçe reft harcı virüb tamâmen gümrüğü asitâne gümrüğünde edâ idegelmişken ve bundan akdem İzmir'de yüzde bir buçuk akçe reft virüb ziyâde talebiyle rencîde olunmayalar deyu yedimize emr-i şerîf virilüb ve mücebince yedimize hüccet-i şer'îyye virülüb rencîde olunmak icâb eylemez iken hâlâ İzmir'de olanlar mücerred ta'ciz ve celb-i mâl için ziyâde talebiyle hilâf-ı şer'-i kânûn tamâmen gümrük taleb idüb küllî gadr iderler kânûn-ı kadîme üzre İzmir'de yüzde bir buçuk akçe harc-ı reft virdüğümüzden sonra hilâf-ı şer'-i kânun tamâmen gümrük talebiyle rencîde ve remîde itdir[me]mek bâbında mü'ekked emr-i şerîf virilmek ricâ eyledikleri ecilden hazîne-i âmiremde mahfûz olan Haremeyn mukâta'ası defterlerine nazar olundukda medîne-i İzmir'de tüccâr taifesinden Hâcî Mahmûd ve Hâcî İbrâhim ve Abdi ve Hâcî İsa ve Hâcî Ahmed ve Hâcî Ömer nâm kimesneler ordu-yı hümâyûnuma arzuhal idüb biz fûrûht için seffnelere tahmîl ve İstanbul'a irsâl eylediğümüz siyâh üzüm ve kırmızı üzüm ve incir ve sâir meyve kısmından gümrük emîni olanlara mu'tâd-ı kadîm üzre resm-i gümrük reft harcı birer buçuk akçe viregelüb ve İstanbul'a varıldukda yüzde üç akçe ve bir akçe dahî kassâbiye yine yüzde dört akçe İstanbul'da gümrük emîni olanlara edâ idegelmişken İzmir'de meyve-yi gümrük emîni olan Bâyezîd nâm kimesne kadîmden alınagelen resm-i gümrüğün birer buçuk akçe reft harcına kanâ'at itmeyub ziyâde talebiyle rencîde eylediklerin bildirüb men' ve def' olunmak bâbında emr-i şerîf ricâ ideriz deyu bildirdikleri ecilden hazîne-i âmiremde mahfûz olan Haremeyn mukâta'ası defterlerine nazar olundukda meyve iskelesi gümrüğü-i İzmir iskelesi mukâta'asının tevâbi'inde olub meyve gümrüğü ne minvâl üzre alınageldiği iltizâmı mahallinde tasrîh olmamağla imdi kadîme muhâlif ziyâde taleb olunmaya deyu emrîm olmuşdur buyurdum ki hükm-i şerîfimle vardukda bu bâbda sâdır olan emrim üzre âmel idüb kadîmden ziyâde talebiyle rencîde olunmaya deyu bin seksen yedi senesi Rebiü'l-evvel'inin on sekizinci gününde İzmir kadısına hitâben vech-i meşrûh üzre emr-i şerîf virildiği hazîne-i âmire defterlerinde mestûr ve mukayyed olduğu der-kenâr olunub arz olundukda hilâfına fermân sâdır olmadı ise mücebince hüküm virilmek bâbında fermân-ı âlî sâdır olmağın ber-müceb-i fermân-ı âlî vech-i meşrûh üzre bin yüz bir senesi

Cemaziye'l-evvel'inin yirmi birinci gününde İzmir kadısına hitâben emr-i şerîf virildiği yine der-kenâr olunub arz olundukda der-kenârı mücebince şer' ve kânûn üzere hüküm-i şerîfim virilmek fermânım olmağın ber-mûcib-i fermân-ı âlîşân emr-i şerîf yazılmak için işbu tezkire virüldü.

fî 18 Ş sene 1101

s.9-hk.24

İzmir kadısına hüküm ki medine-i İzmir'de tüccâr taifesinden Hâcî Mahmûd ve Hâcî İbrâhîm ve Abdî ve Hâcî İsa ve Hâcî Ahmed ve Hâcî Ömer nâm kimesneler orduyu hümâyûnuma arzuhal idüb biz fûrûht için sefinelere tahmîl ve İstanbul'a irsâl eylediğimiz siyâh üzüm ve kırmızı üzüm ve incir ve sâir meyve kısmından meyve-yi gümrük emîni olanlar mu'tâd-ı kadîm üzere resm-i gümrük reft harcı bir buçuk akçe viregelüb ve İstanbul'a vardukda yüzde üç akçe ve bir akçe dahî kassâbiye yine yüzde dört akçe İstanbul'da gümrük emîni olanlara edâ idegelmiş iken İzmir'de meyve-yi gümrük emîni olan Bâyezîd nâm kimesne kadîmden alınagelen resm-i gümrüğü bir buçuk akçe reft harcına kanâ'at itmeyüb ziyâde talebiyle rencîde eylediğün bildirüb men' ve def' olunmak bâbında emr-i şerîf ricâ iderüz deyu bildirdikleri ecîlden hâzîne-i âmiremde mahfûz olan Hâremeyn mukâta'ası defterlerine nazar olundukda meyve iskelesi gümrük-i İzmir iskelesi mukâta'asının tevâbi'inden olub meyve gümrüğü ne minvâl üzere alınageldiği iltizâmı mahallinde tasrîh olunmamağla imdi kadîme muhâlif ziyâde taleb olunmaya deyu emrim olmuşdur buyurdum ki hüküm-i şerîfimle vardukda bu bâbda sâdır olan emrim üzere âmel idüb kadîmden ziyâde talebiyle rencîde olunmaya deyu bin seksen yedi senesi Rebiü'l-evvel'inin on sekizinci gününde İzmir kadısına hitâben vech-i meşrûh üzere emr-i şerîf virildiği hazîne-i âmire defterinde mestûr u mukayyed olduğu der-kenâr olub arz olundukda hilâfına fermân sâdır olmadıysa mücebince hüküm virilmek bâbında fermân-ı âlî sâdır olmağın ber-mûceb-i fermân-ı âlî vech-i meşrûh üzere emr-i şerîf yazılmak için işbu tezkire virüldü.

fî 21 Ca sene 1101

s.10-hk.25

Mastaki kıstü'l-yevmidir.

Cezîre-i Sakız kadısı zîde fezâilüha hüküm ki sâbıkâ gümrük emîni olan el-hâcc Alî zîde mecdûhu Edirne'de der-sa'âdetime arzuhal idüb bu kulları gümrükden ma'zül oldukda kıstü'l-yevm hesâbı üzre Sakız mahsûlünden yetmiş iki sanduk sakızımız kalmağın hâliyâ hâsıl olacak sakız'dan tevcîh idüb kusûrının hâlâ gümrük emîni İbrâhim Ağa'ya tevcîh eylemeğın bundan akdem bir def'a der-kenâr olunub mücebince hâsıl olan sakızdan yetmiş iki sanduk sakızımız tahsîl olunmak bâbında Sakız kadısına hitâben fermân-ı şerîfim ricâ eylemeğın hazîne-i âmiremde mahfûz olan Harâmeynü'ş-şerîfeyn mukâta'ası defterlerine nazar olundukda sâbıkâ gümrük emîni olan el-hâcc Alî zîde mecdûhu ordu-yı hümâyûnuma arzuhal idüb otuz beş ayı İstanbul gümrük emîni olması şart-ı iltizâmıma dâhil cezîre-i Sakız'da hâsıl olan sakızdan senede üçer yüz sanduk sakız kıstü'l-yevm hesâbı üzre zabtım tarihinden azlim tarihine gelince sekiz yüz yetmiş yedi sanduk sakız tarafımızdan zâbt olunmak icâb idüb yine azlim tarihine değın makbûzum olan yalnız sekiz yüz sanduk sakız olub ziyâde makbûzum olmamağla mahallinde kıstü'l-yevm hesâbı üzre hesâb olunub makbûzumdan ziyâde iktizâ iden sakızı gümrük emîninden alıvirilmek bâbında fermân-ı şerîfim ricâ eylemeğın hazîne-i âmiremde mahfûz olan Harâmeynü'l-şerîfeyn mukâta'ası defterlerine nazar olundukda gümrük-i iskele-i cezîre-i Sakız ve İzmir ve tevâ'bi'i mukâta'ası bin doksan yedi senesi Cemaziye'l-evvel'inin sekizinci gününden bin doksan sekiz senesi Şaban'ının üçüncü gününe varınca bir sene ve seksen üç gün ve bir def'a dahî bin doksan sekiz senesi Zilhicce'sinin üçüncü gününden bin yüz senesi Şa'bân'ının yedinci gününe varınca bir sene ve iki yüz kırk gün sâbıkâ İstanbul gümrük emîni el-hâcc Alî zîde mecdûhu uhdesinde olub ve cezîre-i Sakız'dan hâsıl olan mîrî sakız senede üç yüz dört sanduk olub emîn-i sâbık ile emîn-i lahik hesâbları kıstü'l-yevm hesâbı üzre olub minvâl-i meşrûh üzre bir sene ve seksen üç günde üç yüz yetmiş üç sanduk ve bir sene iki yüz kırk günde beş yüz yedi sanduk mezkûr Alî Ağa'ya icâb ider ve lakin ne mîkdâr sanduk kabz eylediğü mahallinde ma'lûmdur deyu der-kenâr olunub arz olundukda der-kenârı mücebince hissesine isâbet eyleyen sanduğu ma'rifet-i şer'le tahsîl olunmak fermân olunmağın ber-müceb-i fermân-ı şerîf bin yüz senesi Zilkâde'sinin gûrresi gününde vech-i meşrûh üzre âsitâne kâ'imakâmına ve İstanbul kadısına hitâben emr-i şerîf virüldüğü der-kenâr olunub arz olundukda der-kenârı mücebince şer'le görülmek bâbında fermânım olmağın ber-müceb-i fermân-ı şerîf emr-i şerîf yazılmak için işbu tezkire virüldü.

fî 12 Ca sene 1101

s.10-hk.26

Nizâ'-ı mastaki

Cezîre-i Sakız muhâfızı olan vezîr-i mükerrerem pâşâyâ ve Sakız kadısına hüküm ki sâbıkâ gümrük emîni Dilâver zîde mecdûhu Edirne'de dîvân-ı hümâyûnuma arzuhal idüb bin yüz üç senesi cemaziye'l-evvel'inin on dördüncü gününden bin yüz dört senesi Rebiü'l-ahiri gaybına dek İstanbul gümrük mukâta'ası uhdesinde olub İzmir gümrüğü mülhakâtından Sakız cezîresinde hâsıl olan üç yüz sanduk mastaki sakızından yüz elli sanduk sakızı mukaddemâ Süleymân ve el-hâcc Mustafa zîde kadruhu himâye-i fûrûht ve akçesi altun yedlerine ma'mûlün-bih temessük ve mektûb virüb ve nisf-ı aheri olan yüz elli sanduk sakızı dahî fûrûht olunub yedine ma'mûlün-bih temessük virilüb taraf-ı aherden dahl olunmamak îcâb eylemez iken hâlâ gümrük emîni olan Ali Bey tarafından ve bazı Efrenc taifesi müdâhale idüb gadr ve teaddî eylediğün bildirüb mezbûrların yedlerine virdüğüm iki kıt'a temessük mücibince zâbt itdirilüb gümrük emîni Ali'nin tarafından ve Efrenc taifesi tarafından hilâf-ı şer'i-i kânûn müdâhale ve mu'âraza itdirilmemek bâbında emr-i şerîfim ricâ eylediği ecîlden hazîne-i âmiremde mahfûz olan Haremeyn mukâta'ası defterlerine nazar olundukda cezîre-i Sakız'da hâsıl olan mîrî sakız senede üç yüz dört sanduk sakız olub emîn-i sâbık ile emîn-i lâhikin hesâbları kıstü'l-yevm hesâbı üzre olub minvâl-i meşrûh üzre emîn-i sâbıkâ üç yüz kırk bir günde iki yüz doksan üç sanduk sakız isâbet idüb ve emîn-i lâhike dahî on üç günde on bir sanduk sakız isâbet ider deyu der-kenâr olunub arz olundukda imdi şer' ve kânûn ve der-kenârı mücibince amel olunmak fermânım olmuşdur buyurdum ki hüküm-i şerîfimle vardıkda bu bâbda sâdır olan emrim üzre amel idüb mezbûrların kıstü'l-yevm hesâbı üzre her birinin hisselerine isâbet eyleyen sakızı şer' ve kânûn üzre zâbt eylemek üzre emr-i şerîf yazılmak için işbu tezkire virildü.

fî 23 B sene 1104

s.11-hk.27

İzmir ve Sakız gümrüğüne müteâllikdir.

İzmir ve Sakız kadıları zîde fezâiluhuya hüküm ki İzmir gümrük emîni olan Süleyman zîde kadruhu Edirne'de der-sa'âdetime arzuhal idüb bin yüz üç senesine

mahsûb olmak üzere uhdemizde olan olan İzmir gümrük mülhakâtından nefsi-i İzmirde vâki' meyve gümrüğü iskelesine Mısır'dan ve Selanik'ten ve Sakız'dan ve sâir bilâd-ı İslâmiyye iskelelerinden ve karadan tüccâr taifesinin iskele-i mezbûreye getirüb ihrâc eyledükleri kahve ve sâir emtia'nın kânûn-ı şehriyâri üzere gümrüğü alıvirilüb ve mezbûrların Sakız'dan ve gayrî yerden bilâ-ta'dâd getürdükleri tezkirelere âmel olunmayub kânûn üzere kahve vukiyye başından Müslümandan sekizer akçe ve kefereden onar akçe tamâmen olmak üzere yedimize emr-i âlî virilmişken Sakız ve sâir yerler memerr-i sefâyin olmağla Sakız'a uğrayub geçmeğle Sakız emîninden ve sâir emînlerden memhûr kağıd birle iki cânib gümrük eda-kerde? deyu bilâ-ta'dâd tezkire ibrâz idüb emin olanlar virdüğü tezkire İzmir iskelesi emîni olanlar amel eyleye gümrük tâleb olunmaya deyu hilâf-ı şer'i kânûn bir tarikle fermân ihrâc itdirüb bir kaç akçe gümrük virmeleriyle iskele-i mezbûre muhtel ve müşevveş olub mâl-ı mîriyyeye gadr ve şart-ı iltizâmıma zarâr-ı tezyid itmekle iltizâmım mahallinde der-kenâr olunub ve mukaddemâ virilen emr ve telhîs mûcibince tüccâr taifesinin memâlik-i mezbûre den şer' ve kânûn üzere gümrükleri evvel virilen emr ve telhîs mûcebince gümrük alınmasıçün müceddeden telhîs olunub İzmir ve Sakız kadılarına hitâben emr-i şerîfim virilmek ricâ eylemeğin hazîne-i âmiremde mahfûz olan Haremeyn-i şerîfeyn mukâta'ası defterlerine nazar olundukda cezâre-i Sakız kadısı mevlânâ el-hâcc Hasan Edirne'de der-sa'âdetime arz gönderüb medine-i Sakız'da sâkin ve sâir ehl-i tüccâr taifesi ..... meclis-i şer'e gelüb beher biri şöyle takrîr-i kelâm ve bast-ı merâm idüb Mısır-ı Kâhire ve sâir bilâd-ı emsârdan sefâyin ile meta'mızı Sakız'a nakl itdirdiğimizde gümrüğümüzü ümenâya bi't-tamâm teslim eyledikten sonra yedimize gümrük tezkiresi ahz ve ba'de meta'mızı İzmir'e nakl itdirdiğimizde İzmir'de bir def'a dahî gümrük ahz olunmak kezâlik İzmir'de gümrük virdiğimiz metâ'ı Sakız'a gümrük tezkiresiyle nakl itdirdiğimizde tekrâr gümrük ahz olunmak hilâf-ı şer'i şerîf ve mugâyir-i resm-i kadîm iken hâlâ İzmir gümrüğü emîni gümrüğün virdiğimiz metâ'nın yedimizde olan gümrük tezkiresine amel etmeyüb bizden bir def'a dahî gümrük ahz itmekle Sakız emîni dahî İzmir emîninin tezkiresine âmel itmeyub gümrüğü edâ olmuş metâ'dan tekrâr gümrük ahz itmekle bize küllî gadr ve hayf iderler yine uslûb-ı sâbık üzere bir def'a İzmir yâhûd Sakız'da gümrük edâ olundukdan sonra tekrâr gümrük ahz u mutâlebesiyle rencîde olunmayub ve tekrâr ahz itdikleri gümrüğü istirdâd için yedimize fermân-ı şerîf ihsân olunmak ricâsına i'lâm eylemeğin Sakız'da gümrüğü virilen meta' İzmir'e nakl

olundukda İzmir'de gümrük ahz olunmaya deyu ve İzmir'de gümrük virilen meta' Sakız'a nakl olundukda Sakız gümrüğü ahz olunmaya deyu bu makûle şurût ve kuyûd gümrük-i iskele-i cezîre-i Sakız ve İzmir mukâta'ası emînlerinin şart-ı iltizâmları mahallinden tasrîh olmaduğu der-kenâr olunub arz olundukda kadîmden olageldiği üzre şer' u kânûn üzre hükm-i şerîf virilmek için fermân-ı âlîşânum sâdır olmağın ber-mûceb-i fermân-ı âlî kadîmden olageldiği üzre şer' ve kânûn üzre cezîre-i Sakız ve İzmir kadılarına hitâben bin yüz üç senesi Zilkâde'sinin on birinci gününde emr-i şerîf virilmeğın ba'de İzmir gümrükçüsü Süleyman Edirne'de der-sa'âdetime arzuhal idüb Mısır'dan İzmir'e gelen sefineler İzmir'de karaya çıkub bey' eyledikde kânûn üzre gümrüğü talep olundukda Sakız'a uğrayub cezv-i(?) resm ile Sakız gümrükçüsünden bazıları[1] tezkire almalarıyla gümrük resmine gadr olmağın aşiyân(?) mahalde çıkub bey' olunur ise gümrüğü evvel mahalde alına gelmeğın kadîmisi üzre bey' olunduğu mahalde gümrüğü alınub âher yerde ta'dâdsız virilen tezkireye âmel olunmamak üzre emr-i şerîfim virilmek ricâ eylemeğın şer' ve kânûn üzre mûcebince mâliyeden hükm-i şerîfim virilmek bâbında fermân-ı âlîşânım sâdır olmağın ber-mûceb-i fermân-ı âlî şer' ve kânûn üzre bin yüz dört senesi Muharrem'inin on birinci gününde mâliyeden İzmir kadısına hitâben emr-i şerîf virildiği der-kenâr olunub arz olundukda ma'denden mukaddemâ telhîs ile virilen emir der-kenâr olmak fermân olmağın İstanbul ve İstanbul gümrüğüne tâbî' ve Gelibolu ve Tekirdağı ve tevabî'i iskelelerine tüccâr taifesinin gemiler ile getürüb taşra çıkardıkları ve karadan getürüb gemilere tahmîl eyledikleri emtia'larının her yüz akçalığınan Müslümandan üç akçe gümrük ve bir akçe dahî zarar-ı kassâbiyye ki yüzde dört akçe ve kefer ve Yahûdîden yüz dört akçe gümrük ve bir akçe zarar-ı kassâbiyye ki yüzde beş akçe ve harbîden beş gümrük ve bir akçe kassâbiyye ki yüzde altı akçe alına gelüb rüsûm-ı bid'at-ı kahve ahvâli mukaddema esedî gurûş yetmiş akçeye ve riyâl gurûş seksen bir akçeye iken kahvenin her bir vukiyyesinden altışar akçe resm-i beriyye(?) alınagelüb esedî gurûş yüz on akçeye oldukda Müslümandan vukiyye başına sekizer akçe ve kefereden onar akçe alınageldiği İstanbul'da gümrük huddâmı haber virüb ve şehâdet etmeğle vech-i meşrûh üzre mîrîye gadr ve zarar olunmamak üzre olan telhîs mûcebince ba-fermâ-ı âlî Müsellemandan sekizer akçe ve kefereden onar akçe rüsûm-ı bid'at-ı kahveleri alınmak üzre bin doksan beş Receb'inde İstanbul gümrük emînine emr-i şerîf virildiği berât mahallinde defterde mestûr ve mukayyed olduğu ma'denden der-kenâr olunub arz

olunub arz olundukda ma'den der-kenârı mücebince tasrîhin arz eylesin deyu izzetlü defterdar vekili efendiye hitâben fermân-ı âlîşân sâdır olmağın ma'den kalemi der-kenârı ve gümrük emîninin şart-ı iltizâmı mücebince alınugelen gümrükleri alunub ta'allül ve niza' itdirilmemek bâbında emr-i şerîfim virilmek için arz ve telhîs olundukda der-kenârı ve telhîs mücebince Haremeyn-i şerîfeyn mukâta'asından hükm-i şerîfim virilmek bâbında fermân-ı âlîşân sâdır olmağın ber-müceb-i fermân-ı âlî der-kenârı ve telhîs mücebince Haremeyn-i şerîfeyn mukâta'asından emr-i şerîf yazılmak için işbu tezkire virüldü.

fî 11 Za sene 1104

s.12-hk.28

İzmir gümrüğü müteâllikdir.

İzmir kadısına hüküm ki kıdvetü'l emâcîd vel-â'yân bi'l-fiil İstanbul gümrüğü ve tevâbi'i mukâta'âtı emîni olan Hüseyin zîde mecduhu hâlâ ordu-yı hümâyûnuma arzuhal gönderüb uhdesinde olan İzmir iskelesine Efrenc tarafından metâ' getüren Yahûdî ve Ermeni ve Rûm taifesinden âsitâne-i sa'âdetimde kânûn üzre alunageldüğü minvâl üzre mîrîye âit olan gümrükleri taleb olundukda elimizde emrimiz vardur gümrük virmeziz deyu ta'allül ve muhâlefet üzre olmalarıyla mâl-ı mîrîye gadr ve şart-ı iltizâmına kesr ve zarar-ı müterettib eyledüğü bildirüb kânûn-ı kadîm ve defter mücebince mîrîye âid olan gümrükleri alınub ta'allül ve muhâlefet itdirilmemek bâbında emr-i şerîfim virilmek ricâ itmeğın imdi kânun üzre gümrükleri alına deyu fermânım olmuşdur buyurdum ki hükm-i şerîfim vardukda husûs-ı mezbûra mukayyed olub göresin fi'l-hakîka Efrenc tarafından İzmir'e fûrûht için metâ' getüren Yahûdi ve Ermeni ve Rûm taifesi kânûn-ı kadîm üzre mîrîye âid olan resm-i gümrüklerin elimizde emrimiz vardur deyu ta'allül idüb cânib-i mîrîye gadr eyledikleri vâki' ise ol bâbda kânûn-ı kadîm ve defter mücebince amel idüb dahî fûrûht için getürdükleri emti'alarından âsitâne-i sa'âdetimde alındığı üzre mîrîye âid olan resm-i gümrüklerin mîrî için ahz ve kabz itdirdüb kânûn-ı kadîm ve deftere muhâlif kimesneye ta'allül ve niza' itdirmeyesin cânib-i mîrîye gadr ve zarâr olmakdan ve hilâf-ı âdet ve kânûn kimesneye te'addî ve tecavüzden begâyet ihtirâz idüb emr-i ahz irsâline muhtâc eyleyemesin şöyle bilesin.

fî 18 Z sene 1083

s.12-hk.29

İzmir gümrüğüne müteâllikdir.

İzmir ve Sakız ve Kuşadası ve Midillü kadılarına ve kethüdâyerleri ve yeniçeri serdârları ve sâir iş erlerine hüküm ki kıdvetü'l emâcîd ve'l-â'yân İstanbul gümrüğü ve İzmir ve tevâbi'i mukâta'ası emîni olan Hüseyîn zîde mecdûhû ordu-yı hümâyûnuma arzuhal gönderüb kadîm-i eyyâmdan Efrenc sefineleri Kuşadası ve Midillü ve İzmir ve Sakız'dan gayri ol etrâflara yanaşub gümrük icâb ider metâ' alınagelmiş değil iken hâlâ sefâyin-i mezbûr zikr olunan Kuşadası ve Midillü ve İzmir ve Sakız'dan gayri ol etrâflara yanaşub metâ' olub * mîrîye âid resm-i gümrüklerin virmeyub ol cihetle cânib-i mîrîye gadr eylediklerin bildirüb kânûn-ı kadîm üzre amel olunub gümrük alınugelen yerlerden gayri yerlere yanakdurub ** ve yanaştıkları hâlde taife-i merkûmeye gümrük alınmak icâb ider meta' virilmemek bâbında emr-i şerîfim virilmek ricâ eylemeğin kânûn üzre amel olunmak fermânım olmuşdur buyurdum ki hükmi şerîfim vardukda husûs-ı mezbûre mukayyed olub göresin fi'l-hakîka kadîmden bu ana dek Efrenc sefineleri gümrük alunagelen iskelelere yanaşub gümrük alınmayan iskelelerden meta' alına gelmiş değil ise hâliyâ o[la]gelmişe muhâlif taife-i mezbûr gümrük alınmayan yerlere yanaşub metâ' alub mîrîye âid olan resm-i gümrükleri virmeyüb ol cihetle cânib-i mîrîye gadr eyledikleri vâki' ise men' ve def' idüb kânûn-ı kadîme muhâlif kimesneye iş itdirmeyesin cânib-i mîrîye gadr ve zarâr olmakdan ve hilâf-ı âdet ve kânûn kimesneye iş itdirmekten ihtirâz eylesin deyu emr-i şerîf tezkire virüldü.

fi 18 Z sene 1083

s.12-hk.30

İzmir gümrüğüne müteâllikdir.

İzmir kadısına hüküm ki kıdvetü'l emâcîd ve'l-â'yân bi'l-fiil İstanbul gümrüğü ve tevâbi'i mukâta'atı emîni olan Hüseyîn zîde mecdûhû hâlâ ordu-yı hümâyûnuma arzuhal gönderüb Venedik sefinelerinden Atloz(?) nâm kapûdân Selanik kurbunda Bâlyôzu olmayan Gümölcine nâm mahalde sefinesine şa[p] yükledüb ve yine taife-i mezbûreden Yakomi nâm kapûdân dahî Ayazmend nâm mahalde sefinesine palamud

---

* alub.

** yanaşturub.

yükledüb mezbûrlar İzmir iskelesine gelüb bâlyôzlarından konsol[usuna] ... .. konsol[osuna] virildüğü yerde resm-i gümrüklerin alınmak kânûn-ı kadîm iken mezbûrlardan kânûn-ı kadîm üzere mirîye âid olan resm-i gümrüklerin talep olundukda virmekde ve muhâlefet eylemeleriyle mezbûrlar ile mürâfa'a-i şer'olundukda mu'tâd-ı kadîm üzere resm-i gümrüklerin hükm olunub yedine hüccet-i şer'iyye virildüyün *** bildirüb mezbûrlardan mîrîye aid olan resm-i gümrüklerin alunub ve ba'de'l-yevm konsolosları ve bâlyozları olmayan iskelelere yanaşub ve metâ' tahmil eylememeleri bâbında emr-i şerîfim virilmek ricâ eylemeğin imdi kânûn üzere ve ahidnâme-i hümâyûn mücebince amel olunmak fermânım olmuşdur buyurdum ki hükm-i şerîfim vardukda husûs-ı mezbûre mukayyed olub göresin fi'l-hakîka kazıyye(?) i'lâm olunduğı gibi ise ol bâbda kadîmi ve ahidnâme-i hümâyûn ve hüccet-i şer'iyye mücebince âmel idüb dahî virmek* sefnelerinde zıkr olunan Alyoz(?) nâm kapûdân Gümölcine'den tahmîl eyledüğü şapdan ve Ayazmend iskelesinde palamud tahmîl eyleyen Yakomi nâm kapûdândan kânûn-ı kadîm üzere mîrîye âid olan resm-i gümrüklerin ma'rifet-i şer'le mîrî için ahz ve kabz itdirdüb kânûn-ı kadîm ve ahidnâme-i hümâyûna muhâlif kimesneye tâ'allül ve muhâlefet itdirmeyesin deyu emr-i şerîf için tezkire virüldü.

fi 18 Z sene 1083

s.13-hk.31

İzmir gümrüğünde tüccâr gemileri tahmîl eylediklerinde ecnâsıyla tahmîl itdirile deyu emir-dâde.

İzmir kadısına hüküm ki kıdvetü'l-emâcîd ve'l-â'yân bi'l-fiil İstanbul ve İzmir ve tevâbi'i mukâta'âtı emîni olan Hüseyin zîde mecdûhu hâlâ ordu-yı hümâyûnuma arzuhal idüb uhdesinde olan İzmir iskelesine gelen Efrenç tüccârları gemilerine tahmîl eyledikleri metâ'ı ecnâsiyle yükledüb İzmir iskelesinden ... tahmîl idüb kânûn-ı kadîm üzere icâb iden resm-i gümrüklerin viregelmişler iken zıkr olunan Efrenç taifesi gemilerine tahmîl eyledikleri came-i halat içine ... ve ... ve falandan ve sâir gümrük alınagelen metâ' koyub yığmak icâb eyledikde yükümüz came-i halattır gemimizi yoklatmazız deyu ta'allül ve muhâlefet üzere olmalarıyla ol-vecihle cânib-i mîrîye gadr ve zarar olduğı bildürüb ol makûle gümrüklerine gelen metâ'dan kânûn-ı kadîm üzere

*** virildüğü.

* "Venedik" olsa gerek.

mîrîye âid olan gümrükleri alınub ta'âllül ve muhâlefet itdirilmemek bâbında emr-i şerîfîm virilmek ricâ eylemeğin imdi kânûn üzre amel olunmak emrim olmuşdur buyurdum ki hükm-i şerîfîmle vardukda husûs-ı mezbûre mukayyed olub göresiz fi'l-hakîka İzmir iskelesine gelen Efrenc tüccârları gemilerine tahmîl eyledikleri meta'ı ecnâsiyle yükledüb ve içine gümrük alınagelen metâ' koyub bakmak icâb eyledikde yükümüz came-i halattır yoklatmazız deyu ta'âllül idüb cânib-i mîrîye gadr eyledikleri vâki' ise ol bâbda kânûn üzre amel idüb ol makûle gümrük alınagelen metâ'dan kânûn üzre mîrîye âid olan resm-i gümrüklerin mîrî için ahz ve kabz etdürüb kânûn-ı kadime muhâlif kimesneye ta'âllül ve nizâ' itdirmeyesiz cânib-i mîrîye gadr u zarar olmakdan ve hilâf-ı âdet ve kânun kimesneye iş itdirilmemekden be-gayet ihtirâz eylesin.

fi 27 Z sene 1083

s.13-hk.32

Acem tüccârının yasakçı akçesi nizâ'çün

İzmir kadısı zîde fezâilehuya hüküm ki bihâr ile İzmir'e gelen tüccâr taifesi hâlâ Edirne'de der-sa'âdetime âdem ve arzuhal gönderüb kadimden Acem diyârından İzmir'e getürdüğünüz metâ' ve harîr-i hâmdan kânûn ve defter mûcebince mîrîye âid olan resm-i gümrük ve resm-i mîzânımızı edâ idüb gayrı resm ile dahl ve rencîde olunagelmîş değıl iken hâliyâ beş seneden beru altı dürlü resm ihdâs olub olagelmîş muhalif voyvada akçesi ve kadı pişkeşi ve kul oğlanı ve yasakçı akçe[si] ve yasakiyye akçesi namiyle ve sâir bahâne ile külli akçelerimiz alınub ve gümrüğümüzü ve resm-i mîzânımız edâ eylediğimizde hâlâ hâzine-i âmîreye alınduğı üzre kâmil gurûş yüz akçeye ve esedî gurûş doksanar akçeye virmeğe râzılar iken hâlâ mîzâncı olan gurûşu seksener akçeye alub ve ağır taş ile vezn idüb külli gadr ve zulm ve te'addi iderler kânûn-ı kadîm üzre alınugelen resm-i gümrük ve resm-i mîzânımızı ve gümrükde olan yasakçılara her bir harîr denkinden resmlerin edâ eylediğimizden sonra sâir ihdâs olan bid'atler ile dahl ve rencîde ve remîde etdirilmemek bâbında emr-i şerîf virilmek ricâ ideruz deyu bildirdükleri ecilden hâzine-i âmîrede mahfûz olan Hameyn-i şerîfeyn mukâta'ası defterlerine nazar olundukda İzmir iskelesi gümrüğü mukâta'ası emînlerinin şart-ı iltizâmları mahallinde voyvoda akçesi ve kadı pişkeş[i] ve kul oğlanı ve yasakçı akçesi ve yasakiyye akçesi ta'yîn ve tasrîh olunmayub lakin İzmir gümrüğünde yeniçeri ocağından yasakçı olanlar ma-tekaddemden Acem tüccârı taifesi getürdükleri metâ'dan

her bir yükünden ikişer gurûş vire geldikleri İzmir’de cem-i gaffir ve cem-i kesîr meclis-i şer’ e gelub şehâdet etmeleriyle bin seksen üç senesinden kadısı arz idüb mücebince kadîmden kânûn üzre vire geldikleri vâki’ ise kimesne mâni’ olmayub yasakçı avaidleri alınagelmîş ise kadîmden alınageldüğü yasakçı akçeleri mu’tâd-ı kadîm üzre kânûn-ı kadîm ve olugelmîşe muhâlif kimesneye ta’âllül ve nizâ’ itdürmeysin deyu İzmir kadısına hitâben emr-i şerîf virilüb ve gümrük için alınan gurûş hazîne-i amireye alınduğu üzre alına deyu bin yetmiş üç senesinde emr-i şerîf virildüğü mestûr ve mukayyed olunmağın imdi der-kenârı mücebince amel olunmak fermânım olmuştur buyurdum ki hükm-i şerîfimle vardukda husûs-ı mezbûre mukayyed olub göresin fi’l-hakîka Acem tüccârı İzmir’e getürdükleri emti’âlarından ve ham harîrlerinden kânûn ve defter mücebince mirîye âid olan resm-i gümrükleri ve resm-i mîzânları ve her bir yükünden kadîmden virilügeldiği üzre gümrük yasakçılarında resmin edâ idüb kusurların yoğiken olagelmîşe muhâlif ve bilâ emr-i şerîf voyvoda akçesi ve kadı pişkeşi ve kûl oğlanı ve yasakiyye akçesi ve sâir bahâne ile hilâf-ı şer’ ve kânûn akçelerin alub zulm ve teaddi eyledikleri vâki’ ise men’ ve def’ idüb kânûn-ı kadîm üzre resm-i gümrüklerin ve resm-i mîzânların virüb ve gümrük yasakçılarında dahî resimlerin kadîmden yük başına ikişer gurûş viregeldikleri vâki’ ise gümrük yasakçılarında dahî min-ba’d hilâf-ı şer’ ve kânûn ve bilâ emr-i şerîf sâir ihdâs olan resm ile mezbûrları rencîde ve remîde itdirmeyub husûs-ı mezbûr için tekrâr şikâyet olunmalu eylemeyesün şöyle bilesin deyu emr-i şerîf yazılmak için işbu tezkire virüldü.

tahriren fi 5 Za sene 1084

s.14-hk.33

İzmir gümrüğünde eşya-yı değer-i bahâ dutulmak üzre emir-dâde

İzmir monlâsına hüküm ki bihâr ile medîne-i İzmir’e gelen Acem tüccârı Edirne’de dîvân-ı hümâyûnuma arzuhal idüb diyâr-ı aherden getürdügümüz metâ’ların İzmir gümrükçülerin ziyâde ziyâde bahâyâ dutub ana göre gümrük alub zûlm u te’addîden hâlî değıllerdir her neki kendüsü götürüb ve getirdügümüz metâ’ların deryâyâ girüb ve çıkdıkda metâ’larımız değer-i bahâsıyla âdd olunub ve ana göre gümrükleri alına ve zî-kıymet eşyamızı gümrükçü alıkoyub nısf akçesin virürler deyu emr-i şerîfim virilmek ricâ eylemeleriyle metâ’larının değer-i bahâsını muhammen tahmin-i sahîh ile tahmin itdikden sonra kânûn üzre gümrüklerin alınub meta’-i noksân

bahâya tutub metâ' almakdan men' oluna deyu emr-i şerîfim virilmek fermânım olmağın buyurdum ki hükm-i şerîfimle vardukda bu bâbda sâdır olan emr üzre amel idüb metâ'larının değeri bahâsını muhammen tahmin-i sahîh ile tahmin itdikden sonra kânûn üzre gümrüklerin alınub metâ'-i noksân bahâya tutub metâ' almakdan men' oluna deyu emr-i şerîf yazılmak için işbu tezkire virüldü.

fî 23 Za sene 1085

s.14-hk.34

İzmir gümrüğü deryâ ile aher memlekete ve gemilere vaz' etmedikçe koltukçu ve çerçilerden gümrük alınmaya deyu emir-dâde.

İzmir monlâsına hüküm ki ticâret ile medîne-i İzmir'e gelen Acem tüccârı Edirne'de dîvân-ı hümayûnuma arzuhal idüb diyâr-ı acemden kârbânımız çıkıp Erzurum'da ve Haleb'de ve Diyarbekir'de gümrüklerin virüb İzmir'e geldiklerinde kasabât ve kurâlara çıkub koltukçılar ve çerçi olanlar metâ'larının fûrûht ider olduklarında İzmir gümrükçülerinin âdemleri boğçaların arayub rencîde itmeyeler ve İzmir şehrinde yine koltukçılar ve çerçilerimizin bohçaların tecessüs iderler kurâda fûrûht olan eşyalarımız için gümrükçü tarafından dahl ve rencîde olunmaya deyu emr-i şerîfim virilmek ricâ eylemeleriyle deryâ ile aher memlekete gitmedikçe gemilere vaz' itmedikçe kalîl u kesîr gümrük talep olunmaya deyu emr-i şerîfim virilmek fermânım olmağın buyurdum ki hükm-i şerîfimle vardukda bu bâbda sâdır olan emrim üzre amel idüb deryâ ile aher memlekete gitmedikçe gemilere vaz' itmedikçe kalîl u kesîr gümrük talep olunmaya deyu emr-i şerîf yazılmak için işbu tezkire virüldü.

fî 23 Za sene 1085

s.14-hk.35

İzmir gümrüğü harîr-i hâm niza'ı

İzmir kadısına hüküm ki kıdvetü'l-emâcîd ve'l-â'yân hâlâ İstanbul gümrüğü ve teva'bi'i mukâta'âtı emîni olan Hüseyin zîde mecdûhu der-sa'âdetime arzuhal idüb iltizâmına dâhil İzmir ve tevâ'bi'i iskelelerine tüccâr taifesinin getürdüklerin ipeği kadîmü'l-eyyâmdan gümrüğe getürüb vezn olub resm-i gümrük alınugelmiş iken hâlâ tüccâr taifesi aher yerde kapan konulub vezn olmak için emr-i şerîf almalarıyla kapanda

vezn olunur deyu kânûn-ı kadîm üzre gümrükhâneye getürmeyüb kaçırub gümrüklerin virmeyüb ol-vecihle canîb-i mîrîye gadr ve şart-ı iltizâmına ziyâde kesr ve zarar tertî eylediklerin bildirüb şart-ı iltizâmı mücebince iskelelere harîr getüren tüccâr harîrlerin hafiyeten İngiliz ve Felemenk ve Fransuzın bir kefereye bey' idüb anlar dahî mahzenlerine koyub gümrük talep olundukda sefîneye tahmîl eyledüğümüzde virürüz deyu [ta']allül idüb mîrîye gadr olmağın harîr getürenler kânûn-ı kadîm üzre yüzde beş akçe gümrüklerin mukaddem virüb sefînelere tahmîl eylediklerinde mükerrer alınmayub ve gümrüklerin alınmadı gümrükhânedan taşra çıkarılmamak bâbında emr-i şerîfim virilmek ricâ eylemeğın hâzine-i âmiremde mahfûz olan Haremeyn-i şerîfeyn mukâta'ası defterlerine nâzar olundukda gümrük-i iskele-i cezîre-i Sakız ve İzmir mukâta'ası emînlerinin iltizâmında olan iskelelere harîr getüren tüccâr harîrlerin hafiyeten İngiliz ve Felemenk ve saîr kefereye satub anlar dahî mahzenlerine koyub gümrük talep olundukda sefîneye tahmîl eyledüğümüzde virürüz deyu bahâne eyleyüb bir mikdâr zâmân mürûr eyledikten sonra gece ile gümrükden kaçırub İngiliz ve Felemenk taifesi kendü gemilerine koyub aramak lâzım geldükde ahidnâmemizde yokdur deyu mâni' olub bu sebep ile mîrîye gadr olur ol makûle harîr getürenlerden kânûn üzre yüzde beş akçe gümrüklerin mukaddem alub sefînelere tahmîl eylediklerinde gümrük talep olunmaya ve gümrüklerin alınmadın gümrükhânedan taşra çıkarılma[çıkartılmaya] deyu mukâta'a-i mezbûre emînlerinin şart-ı iltizâmına dâhil olduğı mestur ve mukayyed bulunmamağın imdi kânûn-ı kadîm ve defter mücebince amel olunmak fermânım olmuşdur buyurdum ki hükm-i şerîfimle vardukda bu bâbda sâdır olan emrim üzre amel idüb dahî emîn-i mumâ-ileyhin iltizâmına dâhil İzmir ve Sakız ve tevâbi'i iskelelere harîr getüren tüccâr taifesinden kânûn-ı kadîm üzre yüzde beş akçe gümrüklerin mukaddem edâ iddüdüb ba'de sefînelere tahmîl eylediklerinde tekrâr gümrük talep olunmayub gümrüklerin alınmadın gümrükhânedan taşra çıkarılıub kânûn-ı kadîm ve şart-ı iltizâmına ve deftere muhâlif kimesneye iş iddürmeyesin cânib-i mîrîye gadr ve zarar olmakdan ve kânûn ve deftere muhâlif kimesneye te'addî ve tecâvüzden be-gayet ihtirâz idüb emr-i aher irsâline muhtâc eylemeyesin şöyle bilesin deyu emr-i şerîf yazılmak için işbu tezkire virüldü.

fî 8 Z sene 1086

s.15-hk.36

İzmir gümrüğü'nün kassâbiyye niza'çün

İzmir kadısına hüküm ki İzmir kadısı es-seyyîd Mehmed zîdet fezâiluhu dersa'âdetime arzuhal gönderub medine-i İzmir'e gelen Acem tüccârı yedlerinde hatt-ı hümâyûn-ı sa'âdetmakrûn mücebince emr-i şerîf âlişân vârid olub mazmûn-ı şerîfnde kânûn ve defter mucebince gümrükden gayrî yasakiyye ve baş akçesi ve sanduk akçesi ve kul kayıkçı akçesi ve avâid bi'l-külliyeye ref' olunmuşdur ancak medine-i mezbûre gümrük emîni olan Mahmûd zîde kadrûhu yedinde olan emr-i şerîfin mazmûn-ı münîfi ma'den mukâta'ası defterlerine nazar olundukda darü'l-harbden gelüb tüccâr taifesi eğer Müslüman ve eğer Yahûdî ve eğer keferedir gerek deryâdan ve gerek karadan her yüz akçelik metâ'larından beş akçe gümrük ve bir akçe kassâbiyye ki cem'an yüzde altı akçe olur veyâhûd ziyâde bahâya dutulmamak şartıyla yüz metâ'da altı gümrüklerin alınub muhâlefet itdirilmeye deyu binâenaleyh hazâ mezkûr Mahmûd zîde kadrûhu taife-i mezbûre defterde mestûr olub fermân-ı şerîfnde mu'addide-i muhdesât-ı merfû'a değildir deyu akçe-i kassâbiyye ile cem'an yüzde altı taleb eyledikde taife-i mezbûre kassâbiyye-i defterde mestûr değildir muhdes olmağla virmeziz deyüb ..... bir vechle tevfiik-i zîr olmadıklarında(?) i'lâm eyledüğü ecilden hazîne-i âmiremde mahfûz olan Haremeyn-i şerîfeyn mukâta'ası defterlerine nazar olundukda İzmir iskelesi emînlerinin iltizâmında olan iskelelere metâ' getüren tüccâr eğer fûrûht eylesün ve eğer eylemesün karaya çıkdıkda kânun üzre gümrüklerin alına ve ba'zı Müslümânlar dahî metâ' getürdükde kânun üzre yüzde beş akçe gümrüklerin alına ve İzmir iskelesinin kassâbiyyesi İzmir gümrüğü emînlerinin iltizâmına dâhil olduğı mestûr ve mukayyed olmağın imdi defterde mukayyed ve musarrah kassâbiyyelerin edâ eylemeyub ta'allül eylemeleriyle ta'allül itdirilmeyüb kânun ve defter mücebince tahsîli için emr-i şerîfim virilmek fermânım olmağın buyurdum ki hükm-i şerîfimle vardukda bu bâbda sâdır olan emrim üzre amel idüb defterden mukayyed ve musarrah kassâbiyyelerin edâ eylemede ta'allül eylemeleriyle ta'allül itdirilmeyüb kânun ve defter mucebince tahsil itdirile deyu emr-i şerîfim yazılmak için işbu tezkire virüldü.

fî 11 Z sene 1086

s.15-hk.37

İzmir gümrüğü Acem tüccârı amed ü reft meta'larının gümrüğün Seville gurûş nizâçün

İzmir kadısına hüküm ki kıdvetü'l-emâcîd ve'l-â'yân hâlâ İstanbul gümrüğü ve tevâ'bi'i mukâta'atı emîni olan Hüseyin zîde kadrûhu hâlâ der-sa'âdetime arzuhal idüb iltizâmına dâhil olan İzmir gümrüğü iskelesine metâ' getirüb ve götürüb Acem tüccârı taifesi mâ-tekaddemden amed ü reft meta'larının gümrüklerin hâlisü'l-a'yâr ve tâmü'l-vezn Seville gurûş viregelüb hâlâ taife-i mezbûrdan şirrete sülûk idüb vâki' olan amed ü reft metâ'larının gümrüklerin Seville gurûş vir[di]kde ta'allül ve nizâ' eylememeleri bâbında emr-i şerîfim virilmek ricâ eylemeğin hâlisü'l-a'yâr Seville ta'bîr olunub gurûş alivirüb ta'allül itdirilmeye deyu fermânım olmağın buyurdum ki hükm-i şerîfimle vardukda bu bâbda sâdir olan emrim üzre amel idüb taife-i mezbûreden alinugeldüğü üzre amed ü reft metâ'larının gümrüklerin hâlisü'l-a'yâr Seville ta'bîr olunan gurûş aluvirile deyu emr-i şerîf yazılmak için işbu tezkire virüldü.

fî 11 Z sene 1086

s.15-hk.38

Sakız gümrüğünün hurda mukâta'aları ocaklık olduğıçün

Cezîre-i Sakız kadısına hüküm ki kıdvetü'l-emâcîd ve'l-â'yân hâlâ İstanbul gümrük emîni olan Şa'bân zîde mecdûhu Edirne'de dîvân-ı hümâyûnuma arzuhal idüb uhdesinde olan Sakız gümrüğünden olmak üzre Sakız kal'ası neferâtının ulûfeleri için mukaddem gelen ümenâ zamânlarında on beş seneden berû bu zamâna gelince ulûfelerin ne minvâl üzre alagelmişler ise kendüden ol-minvâl üzre alub olagelmiş muhâlif ta'allül itdirilmemek bâbında emr-i şerîfim virilmek ricâ eylemeğin hazîne-i âmiremde mahfûz olan Haremeyn-i şerîfeyn mukâta'ası defterlerine nazar olundukda cezîre-i Sakız ve İzmir emînlerinin iltizâmında olan hurda mukâta'aların mâlî Sakız kal'ası neferâtının mevâcibleri için ta'yîn olunub lakin mukâta'aların mâlî neferâtın mevâciblerinden ziyâde olmağın mukâta'alara neferât dâhil eylemeyüb tâlib olanlara kendüm fûrûht eyleyüb her üç ayda bir neferâta mevâciblerin virüb fazla kalan mâl bana kabz itdirile deyu ümenâ şartına dâhil olduğı mestûr ve mukayyed bulunmağın der-kenârı mücebince kânûn üzre hükm-i şerîfim virilmek fermânım olmağın buyurdum ki

hükm-i şerîfimle vardıkda bu bâbda sâdır olan emrim üzre amel idüb der-kenârı mücebince kânûn üzre emr-i şerîf yazılmak için işbu tezkire virüldü.

fî 2 Z sene 1086

s.16-hk.39

Sakız ve İzmir gümrüğü Foça-i atık ve cedîdin zebh olunan hayvânlarının ikisinden bir akçe alına.

( ) kadısına hüküm ki kıdvetü'l-emâsîl ve'l-â'yân hâlâ cezîre-i Sakız ve İzmir mukâta'ası gümrük emîni olan ( ) zîde mecdûhû dîvân-ı hümâyûnuma arzihal idüb Foça-i atık ve cedîd mukâta'ası cezîre-i Sakız ve İzmir gümrüğü mülhakâtından olub kal'ası içinde iki bâb kassâbhânedede zebh olunan hayvânlardan kadîmden viregeldiği resmlerin taleb olundukda iki koyuna bir akçe virürüz deyu ta'âllül eylemeleriyle kadîmden viregeldikleri üzre aluvirilmek bâbında kânûn üzre emr-i şerîfim virilmek ricâ eylemeğin hazîne-i âmiremde mahfûz olan Haremeyn-i şerîfeyn mukâta'ası defterlerine nazar olundukda Foça-i atık sükkânında kassâbât taifesi dîvân-ı hümâyûnuma arzihal sunub Foça-i mezbûre kal'asında kassâbhânedede bu ana değin iki koyuna bac akçesi bir akçe viregelmişken hâlâ bu sene-i mübârekede gümrük emîni olan kânûn-ı kadîm üzre almağa kanâ'at itmeyub ziyâde talebiyle rencîde iderler mahalli görilüb kânûn üzre emr-i şerîfim virilmek ricâ eylemeleriyle hazîne-i âmiremde mahfûz olan mukâta'a-i mezbûre defterlerine nazar olundukda Foça-i atık mukâta'ası cezîre-i Sakız ve İzmir mukâta'ası emînlerinin iltizâmına dâhil olmağın kal'asında kassâbhânedede koyun baçı ne mikdâr alınageldiği iltizâmı mahallinde ma'lûm olmamağın kadîme mugâyir ve emr ve deftere muhâlif bac tâlebiyle rencîde olunmaya deyu bin seksen sekiz senesi Rebiü'l-evvel'inin altıncı gününde emr-i şerîf virüldüğü mestûr ve mukayyed bulunmağın ve Foça-i cedîd kal'asında dahî kassâbhânededen koyun baçı ne mikdâr alınageldiği iltizâmı mahâllinde bu dahî ma'lûm olmaduğı der-kenâr olunub arz olundukda der-kenârı mücebince şer' ve kânûn üzre hükm-i şerîfim virilmek fermân-ı şerîfim olmağın emr-i şerîf yazılmak için işbu tezkire virüldü.

fî 12 M sene 1089

s.16-hk.40

İzmir kadısına hüküm ki İzmir tüccârından Müslümân ve Ermeni Edirne'de divân-ı hümayûnuma arzuhal idüb bizlere ahardan ipek ve sâir metâ' getürdüklerimizde kânûn-ı kadîm üzre mu'tâd olan resm-i gümrüğü virmekle râzılar iken İzmir gümrüğü emîni olanlar siz Frenk ile Seville baza[r] idersüz deyu altun ve esedi ve para almayub Seville talebiyle rencîde eylediklerinden mâ'ada hilâf-ı şer' ve kânûn ve bilâ emr-i şerîf denk bağı ve sarığından dahî gümrük taleb idüb ve denk başına birer rub' katibiye ve ağalık akçesi nâmına külli akçe ve solta hesâbı üzre gümrük taleb idüb ziyâde akçelerimiz alub ve İzmir'den metâ' alub gümrüğün bi't-tamâm virüb varub aher diyarda fûrûht nakd akçe ile yine İzmir'e geldüğümüzde nukûd olan akçeden dahî gümrük taleb idüb zulm ve te'addî üzre olmalarıyla kânûn üzre mu'tâd-ı kadîm olan resm-i gümrüklerimizi edâ eyledüğümüzden sonra hilâf-ı şer' ve kânûn ol-cihetle fukarâyı rencîde ve te'addî itdirilmemek bâbında İzmir kadısına hitâben emr-i şerîf ricâ eylemeğin hazîne-i âmirende mahfûz olan Haremeyn mukâta'ası defterlerine nazar olundukda sâbıkâ İzmir gümrüğü emîni olan Mahmûd arzuhal idüb İzmir gümrüğüne metâ' getüren yerden ve bahrden eğer Efrenç ve eğer Acem ve eğer sâir tüccâr taifesi mîrî için gümrüğe alınan gurûşu tamam virmede ta'allül ve inâd sikkelerin(?) bir gurûş teklif eyleyüb mîrîye gadr itmeleriyle Efrenç ve Acem ve sâir tüccâr taifesi gümrüğe tamâmü'l-vezn hâlisü'l-a'yâr gurûş virmeleri bâbında hükm-i şerîf ricâ itmeğin bin yetmiş üç Muharrem'inin yirmi ikinci gününden hazîne-i âmireye alduğı üzre alına deyu İzmir kadısına hitâben emr-i şerîf virildüğü mestûr ve mukayyed olub ve lakin derûn-ı arzuhalde tahrîr olan denk bağından ve sarığından gümrük taleb eyledikleri ve denk başına birer rub katibiye ve ağalık akçesi nâmına ve nukûd akçeden bu cihetle gümrük alınagele gümrük-i mezbûrun iltizâmı mahâllinde tasrîh olunmaduğı der-kenâr olunub arz olundukda der-kenârı mücebince şer' vekânûn üzre hükm-i şerîf virilmek fermânım olmağın ber-müceb-i fermân-ı şerîf emr-i şerîf yazılmak için işbu tezkire virüldü.

fî 8 Ş sene 1104

s.17-hk.41

Cezîre-i Sakız muhâfızı Pâşâ'ya ve kadısına hüküm ki İzmir gümrük emîni olan Ali zîde mecdûhu Edirne'de divân-ı hümayûnuma arzuhal idüb hâlâ taht-ı iltizâmımızda olan İzmir gümrüğü mukâta'ası tevâbi'inden cezîre-i Sakız gümrüğü mukâta'ası mülhakâtından cezîre-i mezburede vâki olan cürm ve cinâyet ve bâd-ı hevâ ve sayîr

rüsûmât ve mahsûlâtı şart-ı iltizâmımıza dâhil iken hâlâ cezîre-i merkûme kuralarında sâkin olan kocalar ve potatlar hevâlarına tâbi kal'a dizdârı ve sâir zâbit olan ağâlara ve müderrisîne isnâd itmeleriyle kadîme muhâlif vâki olan cürm ve cinâyet ve bâd-ı hevâ ve rüsûmât ve sâir mahsûlât kadîmi üzre itdirmediklerinden mâl-ı mîrîye ve şart-ı iltizâmıma küllî kesr ve noksân-ı mîrî olmağla mahallinden der-kenâr olunub mücebince kimesneye dâhl ve taarruz itdirilmemek bâbında fermân-ı şerîfim ricâ eylemeğın hazîne-i âmiremde mahfûz olan Haremeyn-i şerîfeyn mukâta'ası defterlerine nazar olundukda cezîre-i Sakız ve foçalar kadimden serbestlik üzre zâbt oluna gelmeğın girü serbestlik üzre zâbt itdirile ve küllî ve cüz'i mahsûlât ve rüsûmât ve bâd-ı hevâ beytü'l-mâl-ı amme ve hassâsına dâhl olunmaya deyu gümrük-i iskele-i cezîre-i Sakız ve İzmir mukâta'ası emînlerinin iltizâmılarına dâhil olub virilen berâtlarında mestûr olduğı der-kenâr olunub arz olundukda der-kenârı mücebince hükm ü şerîf virilmek fermân olmağın ber-müceb-i fermân-ı şerîf emr-i şerîf yazılmak için işbu tezkire virüldü.

fî 4 Ş sene 1104

s.17-hk.42

İzmir kadısına hüküm ki İzmir kurbunda vâki Sancak Burnu nâm mahalde müceddeden binâ olunan kal'a dizdârı Ali der-sa'âdetime arzuhal gönderüb Sancak Burnu kal'asının suyolu merammatıçün ve tayin-i neferatın tımarları kendülere kifâyet itmeyüb taşradan gelen küffâr gemilerinden amediyye ve reftiyye Boğazhisârın'da ne minvâl üzre alına geldi ise ol minvâl üzre alına deyu yedimizde cedîd fermân sâdır olub zâyî olmağın müceddeden fermân ricâ eyledikleri ecîlden hazîne-i âmiremde mahfûz olan Haremeyn mukâta'ası defterlerine nazar olundukda taşradan felen küffâr gemilerinden amediyye ve içëruden İzmir metâ'ıyla çıkanlardan reftiyye Boğazhisârı'nda ne minvâl üzre alına gelmiş ise Sancak Burnu'nda dahî ol üslûb üzre isteyüb kal'anın suyolu merammatı tekmiîl olduktan sonra ziyâdesi kal'a neferâtına ta'yîn olunduğı mestûr ve mukayyed olub cedîd fermân sâdır olduğı kaydı olmaduğı der-kenâr olunub arz olundukda bin doksan yedi senesi Receb'in yirmi beşinci gününde der-kenâr mucebince şer' ve kânûn üzre hükm-i şerîf virilmek için fermân-ı âlîşan sâdır olmağın der-kenârı mucebince şer' ve kânun üzre emr-i şerîf yazılmak için işbu tezkire virüldü fî't-târîhü'l-mezbûr

s.17-hk.43

İzmir kadısına hüküm ki medîne-i İzmir'de tüccâr taifesinden Hâcî Mahmûd ve Hâcî İbrâhim ve Abdî ve Hâcî İsa ve Hâcî Ahmed ve Hâcî Ömer nâm kimesneler orduyu hümâyûnuma arzuhal idüb biz fûrûht için sefinelere tahmîl ve İstanbul'a irsâl eylediğimiz siyâh üzüm ve kırmızı üzüm ve incir ve sayîr meyve kısmından meyve gümrük emini olanlar mu'tâd-ı kadîm üzre resm-i gümrük reft harcı bir buçuk akçe vire gelüb ve İstanbul ve Erdek'de yüzde üç akçe ve bir akçe dahî kassâbiyye yüzde dört akçe İstanbul'da gümrük emîni olanlara edâ idegelmiş iken İzmir'de meyve gümrük emîni olan Bâyezîd nâm kimesne kadîmden alına gelen resm-i gümrüklere birer buçuk akçe reft defter(?) kanâ'at itmeyüb ziyâde talebiyle rencîde eylediği bildirüb men' ve def' olunmak bâbında emr-i şerîf ricâ ideriz deyu bildirdükleri ecîlden hazîne-i âmiremde mahfûz olan Haremeyn mukâta'ası defterlerine nazar olundukda meyve iskelesi gümrük-i İzmir iskelesi mukâta'asının tevâbi'inden olub gümrüğü minvâl üzre alına geldiği iltizâmı mahallinde tasrîh olunmamağla imdi kadîme muhâlif ziyâde talep olunmaya deyu emrim olmuşdur buyurdum ki hükmi şerîfimle vardukda bu bâbda sâdır olan emrim üzre amel idüm kadimden zîyade talebiyle rencîde olunmaya deyu emr-i şerîf için tezkire virildü.

fi 18 Za sene 1087

s.19-hk.44

Cezîre-i Sakız kadısı zîdet fezâiluhuya hüküm ki bin yüz üç senesine mahsûb olmak üzre cezîre-i Sakız keferesi cizyedârı olan Hasan zîde mecdûhû Edirne'de orduyu hümâyûnuma arz idüb cezîre-i mezbûre keferesinin sene-i mezbûre cizyesi mâlî yedimde olan berât-ı âlîşân mucebince cem'ine me'mûr olub cezîre-i mezbûre mâlının bir mikdârı mîriye nukûd teslîm olunub ve bir mikdârı ümerâ-i deryâyaya havâle olunub mezbûrların yedlerinde olan fermân-ı şerîf mucebince havâle olunan akçeleri bi't-tamâm edâ ve teslîm olunub mîrî mâlından üzerimizde kusûr kalmayub bu defa' hâlâ Sakız muhâfızı olan Hüseyin Pâşâ haber idüb hazîne mâlından sende kusûr mal kalmışdır deyu akçe talebiyle rencîde eylemeden hâli olmadığı ecîlden rencîde olunmamak için emr-i şerîfim virilmek ricâ eylemeğin hazîne-i amiremde mahfûz olan Haremeyn-i şerîfeyn mukâta'ası defterlerine nazar olundukda cezîre-i mezbûre keferesi cizyesinin bin yüz üç senesi mezkûr Hasan'ın berât-ı şerîf ile uhdesinde olub sene-i

mezbûre cizyesi mâlî on yedi bin dört yüz altmış dört esedî gurûş ile kırk altı akçe olub meblağ-ı mezbûrun iki bin dokuz yüz yetmiş esedî gurûş hazîne-i amireye teslim olunub ve on dört bin üç yüz yetmiş beş esedî gurûş ümerâ-i deryâ sâlyânelerine havâle olunub bu takdirce cizyedâr-ı mezbûr Hasan'ın yüz on dokuz esedî gurûş ile kırk altı akçe zimmetde bâkisi zuhûr eylediği der-kenâr olunub arz olundukda cezîre-i mezbûre muhafazasında olan Hüseyin Pâşâ'ya havâle olunan akçe bu teslimâta dâhil midir deyu der-kenâr ola fermân olmağın Hüseyin Pâşâ'ya havâle olan akçe bu teslimâta dâhil olmadığı dahî der-kenâr olunub arz olundukda zimmetde olan yüz on dokuz gurûş ile kırk altı akçe teslim-i hazîne idüb sûret-i rûznâmçesin aldıkdansonra Hüseyin Pâşâ tarafından rencide itdirilmeye deyu emr-i şerîfim virilmek fermânım olmağın zimmetde olan meblağ-ı mezbûr yüz on dokuz esedî gurûş ile kırk altı akçe bin yüz üç senesi Şevval'in yedinci gününde vekîl-i harc hazret-i sâdr-ı âlî Hasan Ağa canibde Veli bey yedinden teslim-i hazîne-i amire olub sûret-i rûznâmçesin alub bu takdirce cezîre-i mezbûre keferesi cizyesinin bin yüz üç senesi mâlî bi't-tamâm konub cizyedâr-ı mezbûrun zimmetde kusûr-ı cizye mâlî kalmamağla ber-mûceb-i fermân-ı şerîf Hüseyin Pâşâ tarafından rencide olunmamak için emr-i şerîf yazılmak için işbu tezkire virüldü.

fî 13 Za sene 1103

s.18-hk.45

İzmir'de gümrükde edâ edildikten sonra Sakız'da tekrâr gümrük mutâlebe olunmamak üzere emir-dâde

Cezîre-i Sakız ve İzmir kadıları zîdet fezâiluhumaya hüküm ki cezîre-i Sakız kadısı Mevlânâ El-Hâcc Hasan Edirne'de der-sa'adetime arz gönderüb medîne-i Sakız'da sâkin ve sâir ehl-i tüccâr taifesi bi-emrihim meclis-i şer'e gelib beher biri şöyle takrîr-i kelâm ve bast-ı merâm idüb Mısır-ı Kahire ve sâir bilâd ve emsârdan sefâyin ile metâ'mızı Sakız'a nakl itdirdiğimizde gümrüğümüzü ümenâyâ bi't-tamâm teslim eyledikten sonra yedimize gümrük tezkiresi ahz ve ba'de metâ'mızı İzmir'e nakl itdirdiğimizde İzmir'de bir defa' dahî gümrük ahz olunmak kezâlik İzmir'de gümrüğünü virdüğümüz metâ'ı ve Sakız'a gümrük tezkiresi ile nakl itdirdüğümüzde tekrâr gümrük ahz olunmak hilâf-ı şer'-i şerîf ve mugâyir-i resm-i kadîm iken hâlâ İzmir gümrük emîni gümrüğünü virdiğimiz metâ'ın yedimizde olan gümrük tezkiresine amel itmeyüb bizden bir defa' dahî gümrük ahzimeğle Sakız emîni dahî İzmir emîninin tezkiresine amel

itmeyub gümrüğü edâ olunmuş metâ'dan tekrâr gümrük ahz itmeğle bize küllî hayf ve gadr iderler yine üslûb-ı sâbık üzre bir defa' İzmir yâhûd Sakız'da gümrük edâ olunduktan sonra tekrâren gümrük ahz ve meutâlebesiyle rencîde olunmayub ve tekrâr ahz itdikleri gümrüğü istirdâd için yedimize fermân-ı şerîf ihsân olunmak ricâsına i'lâm eylemeğın Sakız'da gümrüğü virilen metâ' İzmir'e nakl olundukda İzmir'de gümrük ahz olunmaya deyu ve İzmir'de gümrüğü virilen metâ' Sakız'a nakl olundukda Sakız'da gümrük ahz olunmaya deyu bu makûle şurût ve kuyûd-ı gümrük-i iskele-i cezîre-i Sakız ve İzmir mukâta'ası emînlerinin şart-ı iltizâmları mahallinde tasrîh olmadığı der-kenâr olunub arz olundukda kadîmden olageldiği üzre şer' ve kânûn üzre hüküm-i şerîfim virilmek için fermân-ı âlişânım sâdır olmağın ber-mûceb-i fermân-ı âlî kadimden olıgeldiği üzre şer' ve kânûn üzre emr-i şerîf yazılmak için işbu tezkire virüldü.

fî 11 Ca sene 1103

s.18-hk.46

İzmir gümrük emîni [ ] zîde kadrûhuya hüküm ki hâlâ Mısır cânibinden sefer-i hümâyûnuma me'mûr olan asâkir-i İslâmın nakli için İzmir cânibine irsâli fermânım olan kalyonların navl sefinesi için akçe iktizâ ider ise sen ki İzmir gümrük emîni zîde kadrûhusun irsal olunan mübâşir ma'rifetiyle ale'l-hesâb on beş akçe viresin deyu fermânım olmuşdur yazıla deyu fermânlı tezkire mucebince emr-i şerîf yazılmak için işbu tezkire virüldü.

fî 8 Z sene 1093

s.19-hk.47

Asitane mahallinde bey' olundukda gümrük dahî ol mahâlde alına deyu emir-dâde.

İzmir kadısı zîdet fezâiluhuya hüküm ki Süleyman zîde kadrûhu İzmir gümrükçüsü olub Edirne'de der-sa'adetime arzuhal idüb Mısır'dan İzmir'e gelen sefineler İzmir'de karaya çıkub bey' eyledikde kânûn üzre gümrüğün taleb olundukda Sakız'a uğrayub cüz'i resm ile Sakız gümrükçüsünden ba'zıları tezkire almalarıyla gümrük resmine gadr olmağın asitâneye mahallinde çıkub bey' olunur ise gümrüğü ol mahalde alınagelmeğın kadîmisi üzre bey' olunduğu mahalde gümrük alunub aher yerde ta'dâdsız virilen tezkireye amel olunmamak üzre emr-i şerîfim virilmek ricâ eylemeğın

şer' ve kânûn üzre mücebince mâliyyeden hükm-i şerîfim virilmek bâbında fermân-ı âlî şânım sâdır olmağın ber müceb-i fermân-ı âlî şer' ve kânûn üzre mücebince mâliyyeden emr-i şerîf yazılmak için işbu tezkire virüldü.

fi 11 M sene 1103

s.19-hk.48

İzmir'de kahve gümrüğü niza'çün emir-dâde.

İzmir kadısı zîdet fezâiluhuya hüküm ki İzmir tüccârı taifesi Edirne'de der-sa'adetime arzuhal idüb Antalya'dan karadan İzmir'e gelen kahveden kadîm ü'l-eyyâmdan bu ana gelince yüz vukıyye kahveden bir vukıyye kahve virile gelmiş iken hâlâ İzmir'de meyve gümrükçüsü İstanbul'da kahve gümrüğü vukıyye başına sekizer akçe gümrük alınur karadan gelenden dahî vukıyye başına sekizer akçe alurum deyu rencîde eylemeleriyle kadîme muhâlif ta'addisi men' ve def' olunmak bâbında emr-i şerîfim ricâ eyledikleri ecîlden hazîne-i amiremde mahfûz olan Haremeyn-i şerîfeyn mukâta'ası defterlerine nazar olundukda kahve rüsûmu İstanbul'da alındığı üzre vukıyye başına altışar akçe alına deyu gümrük-i iskele-i cezîre-i Sakız ve İzmir mukâta'ası emînlerinin şart-ı iltizâmılarına dâhil olduğu mestûr ve mukayyed olub karadan gelen kahveden ne minvâl üzre gümrük alına geldiği mukâta'a-yı mezbûrenin iltizâmı mahallinde tasrîh olunmadığı der-kenâr olunub arz olundukda şer' ve kânûn ve kadimden olıgeldiği üzre maliyyeden hükm-i şerîfim virilmek bâbında fermân-ı âlî şânım sâdır olmağın ber-müceb-i fermân-ı âlî şer' ve kânûn ve kadimden olıgeldiği üzre maliyyeden emr-i şerîf yazılmak için işbu tezkire virüldü.

fi 14 S sene 1104

s.19-hk.49

Asitaneye mahallinde bey' olunur ise gümrüğü dahî orada alınmak için emir-dâde.

İzmir kadısı zîdet fezâiluhuya hüküm ki İzmir gümrük emîni olan Süleymân zîde kadrûhu Edirne'de der-sa'adetime arzuhal idüb bin yüz üç senesine mahsûb olmak üzre İzmir gümrüğü mülhakâtından nefsi-i İzmir'de vâki meyve gümrüğü uhdemizde olub tüccâr taifesinin Mısır'dan ve sâir bilâd-ı İslâmiyyeden deryâdan ve eğer karadan iskele-

yi mezbûreye getirüb ihrâc eyledikleri metâ'larının kânûn üzre gümrüğü aluvirilüb ve mezbûrların Sakız'dan ve gayrî yerden bilâ ta'dâd getürdükleri ümenâ tezkirelerine amel olunmayub kânûn üzre gümrükleri alına deyu bin yüz dört senesi Muhârremi'nin on yedinci gününde mâliyyeden yedimize emr-i şerîf virilmişken taife-yi mezburenin ba'zıları emr-i şerîfin târîhinden mukaddem getürdükleri eşyâlarının gümrüğün virmeyüb biz metâ'mızı fermân-ı şerifden evvel getürdük gümrük virmeziziz deyu muhâlefet idüb ve hakimü'l-şer' müsâmaha itmeleriyle mâl-ı mîrîye gadr ve şart-ı iltizâmıma zarar terettüb itmeğin yedimize virilen fermân-ı şerif icrâ ve mucebince tahvîl ve târîhimizden tüccâr tafesi iskele-yi mezbûreye getirüb ihrâc eyledikleri metâ'larının gümrükleri kânûn üzre alıvirülüb tahvîl ve târîhimizde düşen gümrük alıvirilmesiçün fermân-ı şerîfim virilmek ricâ eylemeğin hazîne-i amiremde mahfûz olan Haremeyn-i şerîfeyn mukâta'ası defterlerine nazar olundukda Süleymân zîde kadrûhu İzmir gümrükçüsü olup Edirne'de der-sa'adetime arzuhal idüb Mısır'dan İzmir'e gelen sefîneler İzmir'de karaya çıkub bey' eyledikde kânûn üzre gümrüğün talep olundukda Sakız'a uğrayub cüz'i resm ile Sakız gümrükçüsünden ba'zıları tezkire almalarıyla gümrük resmine gadr olmağın aşiyân mahalde çıkub bey' olunur ise gümrük ol mahalde alınagelmeğin kadîmisi üzre bey' olduğu mahalde gümrük alınub aher yerde ta'dâdsız virilen tezkireye amel olunmamak üzre şerîfim virilmek ricâ eylemeğin şer' ve kânûn üzre mucibince maliyeden hükm-i şerîfim virilmek bâbında fermân-ı âlişânım sâdır olmağın ber-mücib-i fermân-ı âli şer'u ve kânûn üzre maliyeden bin yüz dört senesi Muhârremi'nin on yedinci gününde vech-i meşrûh üzre İzmir kadısına hitâben emr-i şerîfim virildiği der-kenâr olunub arz olundukda mukaddemâ virilen emr-i şerîf ve der-kenârı mücebince zamânına düşen şer' ve kânun üzre alıvirülüb kimesneye ta'allül ve muhâlefet itdirmeye deyu mâliyyeden şerîfim virilmek bâbında fermân-ı âlişânım sâdır olmağın ber-müceb-i fermân-ı âli mukaddemâ virilen emr-i şerîf ve der-kenârı mücebince zamânına düşen şer'u ve kânûn üzre alıvirilüb kimesneye ta'allül ve muhâlefet itdirmeye deyu maliyyeden emr-i şerîf yazılmak için işbu tezkire virüldü.

fî 29 S sene 1104

s.20-hk.50

Mastaki nizâçün emir-dâde.

Âsitane kâimakâmına ve İstanbul kadısına hüküm ki sâbıkâ gümrük emîni olan El-Hâcc Ali zîde mecdûhu ordu-yı hümâyûnuma arzuhal idüb otuz beş ay İstânbûl gümrük emîni olub şart-ı iltizâmıma dâhil cezîre-i Sakız'da hâsıl olan sakızdan senede üçer yüz sanduk sakız kıstü'l-yevm hesâbı üzre zabtım târîhinden azlim târîhine gelince sekiz yüz yetmiş yedi sanduk sakız tarafımızdan zabt olunmak icâb idüb lakin azlim tarihine değin makbûzum olan yalnız sekiz yüz sanduk sakız olub ziyâde makbûzum olmamağla mahallinden kıstü'l-yevm hesâbı üzre hesâb olunub makbûzumdan ziyâde iktizâ iden sakızı gümrük emîninden alıvirilmek bâbında fermân-ı şerîfim ricâ eylemeğin hazîne-i âmirende mahf[û]z olan Haremeyn-i şerîfeyn mukâta'ası defterlerine nazar olundukda gümrük-i iskele-i cezîre-i Sakız ve İzmir ve tevabî'i mukâta'ası bin doksan yedi senesi Cemaziye'l-evvelinin sekizinci gününden bin doksan sekiz senesi Şabanının üçüncü gününe varınca bir sene ve seksen üç gün ve bir def'a dahî bin doksan sekiz senesi Zilhiccesi'nin üçüncü gününden bin yüz senesi Şabanı'nın yedinci gününe varınca bir sene ve iki yüz kırk gün sâbıkâ İstânbûl gümrüğü emîni El-Hâcc Ali uhdesinde olub ve cezîre-i Sakız'da hâsıl olan mîrî sakız senede üçyüz dört sanduk olub emîn-i sâbık ile emîn-i lâhik hesâbları kıstü'l-yevm hesâbı üzre olub minvâl-i meşrûh üzre bir sene ve seksen üç günde üçyüz yetmiş üç sanduk ve bir sene iki yüz kırk günde beş yüz yedi sanduk mezkûr Ali'ye icâb ider ve lakin ne mikdâr sanduk kabz eyledüğü mahallinde ma'lûmdur deyu der-kenâr olunub arz olundukda der-kenâr mücebince hissesine isâbet eyleyen sanduğu ma'rifet-i şer'le tahsîl olunmak fermân olmağın ber-müceb-i fermân-ı şerîf emr-i şerîf yazılmak için işbu tezkire virüldü.

Za sene 1100

s.20-hk.51

Sakız reâyâsının cizyeleri nizâ'çün emir-dâde.

Cezîre-i Sakız kadısına hüküm ki kıdvetü'l emâcid ve'l-âyân sâbıkâ İstânbûl gümrüğü emîni Ali zîde mecdûhu Sofya sahrâsında ordu-yı hümâyûnuma arzuhal idüb bin yüz senesine mahsûb olmak üzre Sakız cizyesi uhdemizde olub hane başına tayin ve tasrîh olunduğı üzre defter mücebince mîrîsin ve gulâmiyesin ve cihet-i maişet tahsîl eylemek murâd eylediğimde mücerred gulâmiyye ve vech-i maişet virmemek için reayası hilâf-ı emr ve defter inâd ve muhâlefet eylemeleriyle mahallinden der-kenâr

olunub sene-i sâbıkâlarda alunugeldiği üzere gulâmiyyesi ve vech-i maîşet dahî ma'ân tahsîl itdirilmek bâbında fermân-ı şerîfim ricâ eylemeğin hazîne-i âmiremde mahfûz olan Haremeyn-i şerîfeyn mukâta'ası defterlerine nazar olundukda cezîre-i Sakız keferesinin cizyesi şehre tâbi olan dört bin altı yüz yirmi iki hânenin her bir hânelerinden kırkar akçe mîrî gulâmiye ile ikişer yüz doksana akçe ve mastaki eşcarına hizmet iden iki bin sekiz yüz seksen dokuz hânenin her bir hânelerinden kırkar akçe mîrî gulâmiye ile yüz yetmişer akçe ve cizyedârın dahî cihet-i maîşetçün her bir hânelerinden kânun üzere otuz beşer akçe alına geldiği der-kenâr olunub arz olundukda der-kenârı mûcebince cem ve tahsîli için emr-i şerîfim virilmek fermânım olmağın vech-i meşrûh üzere emr-i şerîf yazılmak için işbu tezkire virüldü.

fî 17 Za sene 1100

s.20-hk.52

İzmir gümrüğünün ..... fermanıdır.

İzmir kadısına hüküm ki bin yüz dört Cemaziye'l-evvel'in ibtidâ gününden İstânbul ve İzmir ve tevâbi'i gümrüğü mukâta'âtı bundan akdem rikâb-ı hümâyûn-ı şevket-makrûndan çavuş başı olan kıdvetü'l emâcid ve'l-ekârim Ali dâme mecdûhuya der-uhde olunub tevcih ve ihsân olmağla imdi İzmir iskelesi gümrüğü mukâta'ası işbu bin yüz dört senesi Cemaziye'l evveli'nin ibtidâsı gününden mûma-ileyhinin tarafından tayin ve irsâl eylediği âdemisine zabt ve rabt kadîmden olageldiği üzere rüsûmât ve mahsûlât ahz ve kabz ittirdüb ref' olunan emîn-i sâbıkı ve taraf-ı aherden bir ferdi müdâhale itdirmeyesiz deyu fermân-ı şerîf virilmiştir.

fî 25 Z sene 1104

s.21-hk.53

Sakız'da vâki reâyânın cizyeleri umûrına müteâllikdir.

Cezîre-i Sakız muhâfazasında Mustafa Pâşâ dâme ikbâlihi kadısına hüküm ki sâbıkâ İstânbul gümrüğü emîni olan Ali zîde mecdûhu Sofya sahrâsında ordu-yı hümâyûnuma arzuhal idüb bin yüz senesine mahsûb olmak üzere Sakız cizyesi uhdesinde olub Sakız'da olan haymana taifesinden cizye alınmak sûret-i defterde mestûr iken taife-i mezburdan cizye talep olundukda Sakız gümrüğü emîni olan bu haymana değildir

yavedir bizim taht-ı iltizâmımızda yave cizyesi dâhildir ve Sakız kal'ası neferâtının ocaklığıdır deyu haymanadan cizye almağa mâni olmalarıyla mahallinden der-kenâr olunub yedimde olan sûret-i defter-i cedîd mûcebince haymana keferesinin cizye tahsiline Sakız gümrüğü emîni ve sâirleri müdâhale eylememeleri bâbında fermân-ı şerîfim ricâ eylemeğin hazîne-i âmiremde mahfûz olan cizye deferlerine nazar olundukda bin yüz senesine mahsûb olmak üzere cezîre-i Sakız keferesinin cizye-i sâbıkâ İstânbûl gümrüğü emîni Ali uhdesinde olub ve otuz bir hane haymanagân cizyesi şehre tâbi cizye girân-ı cezîre-i Sakız cizyesi defterinde mestûr ve mukayyed olduğu der-kenâr olunub arz olundukda der-kenâr mûcebince tahsîl olunmak fermân-ı şerîfim olmağın ber-mûceb-i fermân-ı şerîf vech-i meşrûh üzere emr-i şerîf yazılmak için işbu tezkire virüldü.

fî 7 Z sene 1100

s.21-hk.54

Bu dahî reâyâ-yı mesfûrun cizyelerine müteâllikdir.

Cezîre-i Sakız muhâfazasında Mustafa Pâşâ dâme ikbalehuya ve kadısına hüküm ki sâbıkâ İstânbûl gümrüğü emîni olan Ali zîde mecdûhu Sofya sahrâsında ordu-yı hümâyûnuma arzuhal idüb bin yüz senesine mahsûb olmak üzere Sakız cizyesi uhdemizde olub Sakız'da sâkin Yahûdî taifesinden yedimde olan sûret-i defter-i cedîd cizye talep olundukda mezkûr Yahûdî taifesi mukaddemâ fermân-ı şerîf ile mübâşir gelüb ber-mûceb-i fermân-ı âlî üzerimize edâsı lâzım gelen cizyemizi mübâşir-i merkûma edâ ve teslîm eyledik deyu bahâne ve gadr itmeleriyle mahallinden der-kenâr olunub sûret-i defter mûcebince taife-i mezbûrdan cizyeleri tahsîl olunmak bâbında fermân-ı şerîfim ricâ eylemeğin hazîne-i âmiremde mahfûz olan cizye defterlerine nazar olundukda bin yüz senesine mahsûb olmak üzere cezîre-i Sakız keferesinin cizyesi sâbıkâ İstânbûl gümrüğü emîni Ali uhdesinde olub kırk hane-i mahalle-i Yahûdiyyan sakinân-ı kal'a-i Sakız cizyesi şehre tâbi cizye girân-ı cezîre-i Sakız cizyesi defterinde mestûr ve mukayyed olduğu der-kenâr olunub arz olundukda der-kenârı mûcebince tahsîl olunmak fermân-ı şerîfim olmağın ber-mûceb-i fermân-ı şerîf vech-i meşrûh üzere emr-i şerîf yazılmak için işbu tezkire virüldü.

fî 7 Z sene 1100

s.21-hk.55

Bu dahî mesfûrların cizyesine müteallikdir.

Cezîre-i Sakız kadısına hüküm ki sâbıkâ gümrük emîni olan Ali zîde mecdûhu Edirne'de der-sa'âdetime arzuhal idüb bin yüz senesinde Sakız cizyesi uhdemizde olub cizye-i merkûmun kânûn-ı kadîm ve olıgeldiği vech üzre maîşet virmekde reaya ta'âllül eylemeleriyle mahallinden der-kenâr olunub kânûn-ı kadîm ve olıgeldiği üzre maîşetin alıvirilmek bâbında fermân-ı şerîfim ricâ eylemeğin hazîne-i âmiremde mahfûz olan Haremeyn-i şerîfeyn mukâta'ası defterlerine nazar olundukda cezîre-i Sakız keferesi cizyesinin bin yüz senesine sâhib-i arzuhal sâbıkâ gümrük emîni olan Ali Ağa uhdesinde olub cizye-i mezbûre yedi bin beş yüz on bir hâne olub cizyedârın cihet-i maîşet için her bir hânelerinden kânûn üzre otuz beşer akçe vech-i maîşet alınageldiği ve bundan akdem minvâl-i meşrûh üzre emr-i şerîf virüldüğü der-kenâr olunub arz olundukda der-kenârı mücebince şer-i kânûn üzre emr-i şerîfim virilmek fermânım olmağın vech-i meşrûh üzre emr-i şerîf yazılmak için işbu tezkire virüldü.

fi 28 Z sene 1101

s.22-hk.56

Sakız kal'ası neferâtına müteallikdir.

Cezîre-i Sakız muhafızı vezîr-i mükerrem ( ) Paşa'ya ve kadısına hüküm ki sâbıkâ gümrük emîni olan el-hâc Dilâver zîde mecduhu Edirne'de dîvân-ı hümâyûnuma arzuhal idüb cezîre-i Sakız kal'asının müstahfizân ve azabân ve topçıyan ve neferât-ı sâirenin beş bin iki yüz doksan yedi akçe yevmiyeleri on sekiz yük yetmiş beş bin yüz otuz sekiz akçe mukarrerleri olub bin yüz iki senesi Cemâziye'l-evveli'nin on dördüncü gününden bir sene tamâmına dek müstehak oldukları mevâciblerin kendüde Sakız gümrüğü mukâta'ası mâlından tamâmen aldıklarında para üçer akçeye ve gurûş yüz yirmi akçeye virilüb hin-i muhâsebede sene-i mezbûre Şevvâli'nin ikinci gününde sâdır olan fermân-ı şerîf mücebince pâre dörder akçeye ve gurûş yüz altmış akçeye olmak üzre hesâb olunub ancak deynde on beş yük otuz altı bin beşyüz kırk altı akçesi mahsûb olunub bâkî kalan üç yük otuz sekiz bin beşyüz doksan iki akçesi neferât-ı mezbûrlardan talep olundukda çürük akçe teklif idüb kendüye gadr eylediklerin bildirüb ziyâde aldıklarını ol mikdâr akçeye neferât-ı mezbûrunun ağalarından tahsîl olunmak

bâbında emr-i şerîfim ricâ eylemeğin Sakız kal'ası müstahfizân ve neferât-ı sâiresinin bir senede bir senede dört kıst mevâcibleri on sekiz yük elli dört bin dokuz yüz yetmiş sekiz akçe idüb meblağ-ı mezbûrdan yüz iki Cemâziye'l-ahire'sinin dokuzuncu gününden sene-i mezbûre Şevvâli guresine varınca pâre üçer akçeye olmak üzere mesbûk seksen bir bin iki yüz kırk yedi akçe ve yüz iki Şevvâli'den yüz üç Cemâziye'l-ahiresi'nin dokuzuncu gününe varınca para dörder akçe hesâbı üzere dokuz yük elli beş bin iki yüz doksan dokuz akçe neferât mevâcibleriçün virilmek lâzım ve üç yük on sekiz bin dört yüz otuz iki akçe fazlayı gurûşdan sa'y-ı hazine iktizâ ider iken gümrük emîni Dilâver zîde kadruhudan neferât-ı mezbûre para üçer akçe hesâbı üzere almalarıyla merkûmun hin-i hesâbda deynine pâre dörder akçe hesâbına mahsûb olunmağın sa'y-ı hazîne iktizâ iden üç yük on sekiz bini düşüb otuz iki akçe neferât-ı mezbûrenin zimmetlerinde kalub emîn-i mezbûr tarafından neferâtdan tahsîl icâb ider deyu arz ve telhîs olundukda telhîs mucebince emr-i şerîf virilmek bâbında fermân-ı al'i sâdir olmağın vech-i meşrûh üzere şurûtuyla emr-i şerîf yazılmak için işbu tezkire verildü.

fi 18 R sene 1104

s.22-hk.57

Harîr nizâ'çün emir-dâde.

İzmir kadısına hüküm ki kıdvetü'l emâcid ve'l-âyân mukaddemâ İstânbûl gümrüğü ve tevâbi'i mukâta'ası emîni El-Hâcc Dilâver zîde mecdûhu dîvân-ı hümâyûnuna arzuhal idüb İzmir gümrüğü mülhakâtından medine-i İzmir'e harîr-i hâm getüren tüccâr taifesi kadîmü'l-eyyâmdan bu ana gelince beher batmânına birer Seville gurûş virile gelüb ta'âllül ve nizâ' olunmaz iken ba'zıları şerir-i sâlik olub esedî gurûş teklîf itmeleriyle mâl-ı mîrîye ve şart-ı iltizâma kesr ve noksân terettüb eylemişdir deyu bildirüb kadimden olıgeldiği üzere beher batmânına birer Seville gurûş alıvirilüb kadîme muhâlif tüccâr taifesi ta'âllül ve muhâlefet ittirülmemek bâbında emr-i şerîfim ricâ eylemeğin imdi tüccâr taifesi kadîm ü'l-eyyâmdan harîr-i hâm getürdüklerinde beher batmânına birer Seville viregelüb lakin mu'tad-ı kadîm üzere alınageldiği üzere batmânına birer Seville gurûş alınub mâl-ı mîrîye gadr itdirilmeye deyu emr olunub mezbûrlar kadimden beher batmânına birer Seville gurûş viregelmişler ise ol takdirce mu'tad-ı kadîm üzere beher batmânına ..... birer Seville gurûş alıvirüb kadîm-i muhâlif imdi gurûş teklîf itdirmeyesiz deyu mukaddemâ emr-i şerîf virilüb hâlâ bi'l-fiil İstânbûl ve tevâbi'i

gümrüğü mukâta'âtı emîni olan Ali zîde mecdûhu ol emr-i şerîf rikâb-ı hümâyûna gönderüb tecdîdini ricâ eylediği ecilden hazîne-i âmiremde mahfûz olan Haremeyn-i şerîfeyn mukâta'ası defterlerine nazar olundukda sâbıkâ gümrük-i mezbûr emîni El-Hâcc Dilâver arzuhal eylediğinde hâliyâ İzmir gümrüğünde mâ-tekaddemden Efrenc taifesi ihrâc eyledikleri gümrük akçelerin Seville gurûş viregelmişlerken hâliyâ merkûmlar kadîme muhâlif ta'âllül itmeleriyle kadîmde viregeldikleri üzre Seville gurûş almasıçün emr-i şerîf ricâ eylemeğin kadîmde viregeldikleri üzre Seville gurûş vireler deyu bin yüz iki Recebi'nin yirminci günü emr-i şerîf virildüğü mestûr ve mukayyed bulunmağın imdi mukaddemâ virilen fermân ve der-kenârı mücebince amel oluna deyu fermân-ı şerîf sâdır olmağın emr-i şerîf yazılmak için işbu tezkire virüldü.

fi 21 Z sene 1104

s.23-hk.58

İzmir kadısına hüküm ki İzmir'e metâ' getüren Acem tüccârları mahrûsa-i Edirne'de der-sa'âdetime arzuhal idüb biz getürdüğümüz metâ'mızın sefineye kodüğümüzda deryâdan yine geldüğümüzde resm-i gümrüğümüzü kânûn-ı defter mücebince virüb kusûrumuz yoğiken İzmir'de vâki balyoslar kapusunda olan yasakçılar hilâf-ı şer-i şerîf olıgelmiş değil iken cebren denk başına birer rub' alub ziyade zulm ve ta'addî eylemişlerdir ve deyu bildirüb ... resm-i gümrükleri kanûn ve defter mücebince virüdükden sonra hilâf-ı kânûn balyos yasakçılar akçe talebiyle tüccârı rencîde ve remîde itdirilmemek bâbında emr-i şerîf virilmek ricâ eylediği ecilden balyos kapusunda olan yasakçılar hilâf-ı kânûn ve bilâ emr-i şerîf rencîde olunmaya deyu fermânım olmuşdur buyurdum ki hükmi şerîfimle vardıkda husûs-ı mezbûre mukayyed olub göresin fi'l-vâki mezbûrlar getürdükleri ve sefineye kodukları metâ'nın kânûn-ı kadîm üzre resm-i gümrüklerin virüb kusûrları yoğiken balyos yasakçıları hilâf-ı kânûn kendüleri için dahî başka akçe alub zulm ve ta'addî eyledikleri vâki ise men' ve def' idüb balyos kapusunda yasakçılara akçe talebiyle mezbûrları rencîde itdirmeyesiz deyu emr-i şerîf için tezkire virüldü.

fi 2 M sene 1083

s.23-hk.59

İzmir kadısına hüküm ki İzmir gümrüğü mülhakâtından kantâr mukâta'ası emîni olan zîde kadrûhu ordu-yı hümâyûnuma arzuhal idüb mâ-tekâddemden vilâyet-i İzmir'e gelen meyve mîrî kantâr ile vezn olunub ve kantâr başına ikişer akçe resm alınmak mu'tâd-ı kadîm iken hâliyâ ba'zı tüccâr taifesi aher kazâlara akçe gönderüb getürdükleri meyveyi mîrî kantâr ile vezn itdirmeyüb mücerred bu bizim malımızdır deyu ..... mahzenlerine koyub ve kendüleri dükkânlarında başka kantâr saklayub bu tarikle mâl-ı mîrîye gadr ve zarar-ı mîrî olur deyu bildirüb İzmir'e dâhil olan meyve makûlesi kânûn-ı kadîm üzre mîrî kantâr ile vezn olunub ve mu'tâd-ı kadîm üzre resm-i mîrîleri ma'rifet-i şer'le alınmadıkça sefinelere tahmîl olmayub ve tüccâr taifesi mîrî kantâr var iken dükkânlarında olan kantâr ile vezn olunmamak bâbında bundan akdem emr-i şerîfim virilüb hâliyâ ordu-yı hümâyûnum tarafından müceddeden emr-i şerîf ricâ iderim deyu bildirdüğü ecilden mukaddemâ virilen emr-i şerîfim mücebince İzmir'e dâhil olan meyve makûlesi mâ-tekaddemden beri vezn ve kanûn üzre ikişer akçe resm-i mîrîleri alınmadıkça sefinelere koyulmaya deyu fermânım olmuşdur buyurdum ki hükm-i şerîfim vardukda bu bâbda sâdır olan emrim üzre amel idüb dahî İzmir'e gelen meyve makûlesinden mâ-tekaddemden beri vezn olunduğı üzre vezn itdirüb ve kânûn üzre ikişer akçe resm-i mîrîleri ma'rifet-i şer'le alınmadıkça sefinelere tahmîl itdirilmeye deyu emr-i şerîf için tezkire virüldü.

fî 16 Z sene 1083

s.23-hk.60

İzmir kadısına hüküm ki İzmir iskelesinde hâlâ gümrük emîni olan zîde kadrûhu ordu-yı hümâyûnuma arzuhal idüb medine-i mezbûre limanında istimân ile giren ve çıkan Efrenc sefineleri müceddeden binâ olunan Sancak Burnu Kal'ası hâricinde a'detâ yanaşa gelmiş değil iken hâliyâ on beşer yirmişer gün yatub ve metâ'ların ihlâf(?) dağıdub resm-i gümrüklerin alınmayub cânîb-i mirîye gadr olmağla kal'a-i mezbûre dizdârı kal'anın hâricinde hilâf-ı â'det misâfir Efrenc sefinelerin yaturmayub eğlendirmemek üzre bundan akdem emr-i şerîfim virilüb hâliyâ ordu-yı hümâyûnum tarafından müceddeden emr-i şerîf virilmek ricâ iderim deyu bildirdüğü ecilden imdi ol makûle gelen gemiler mahal-i mezbûrde yaturmaya deyu fermânım olmuşdur buyurdum ki hükm-i şerîfim vardukda husûs-ı mezbûre mukayyed olub göresin fi'l-hâkika kaziiyye arz olunduğı gibi ise ol takdirce kal'a-i mezbûre dizdârına tenbîh ve te'kîd eylesin ki

ol makûle gelen gemilere mahal-i mezburde olugelmişe muhâlif yaturmayub cânib-i mîrîye gadr ve zarar olmakdan ve hilâf-ı şer'-i şerîf ta'addî ve tecâvüz be-gayet ihtirâz eyleyesin deyu emr-i şerîfim için tezkire virüldü.

fi 16 Z sene 1083

s.23-hk.61

İzmir kadısına hüküm ki sen ki kadısın ordu-yı hümâyûnuma arz gönderüb medîne-i İzmir gümrüğüne bi'l-fiil yasakçı olan Süleyman meclis-i şerîfe gelüb takrîr-i kelâm idüb medîne-i mezbûreye Acem tüccâr taifesinin getürdükleri metâ'dan kânûn-ı kadîm üzre yasakçı akçesi viregelmişken hâlâ Acem Ermenilerinden ba'zı kimesneler kadîme muhalifdir deyu hilâf-ı inhâ ile emr-i şerîf alub ibrâz etmeleriyle ibrânâme-i vilâyet-i sikata makbûl'ul kelimat? olan be-ırz Müslümanlardan su'al olundukda mezbûrların hilâf-ı mu'tad eyledikleri inhâ ve i'lâm olunmasında iltimâs iderim dedikde husûs-ı mezbûre taarruz olunub ahali-yi vilayetin a'del ve eşrâfından vûkû'u tâm olan bî-arz ve hüsn-i ihtiyâr Müslümanlardan cem-i gaffir ve cem-i kesîr meclis-i şer'de her biri takrîr-i kelâm idüb medîne-i mezbûrede Acem tüccarının getürdükleri meta'dan yeniçeri ocağından yasakçı tayin olunan yasak alageldüğü mu'tâd-ı kadîm üzre olub bu ana gelince her bir metâ'ın yükünden ikişer gurûş yasakçı akçesi viregelmişlerdir hâlâ mezbûrların itdiklerin hilâf-ı inhâ ve mugâyir-i mu'tad-ı kadîmdir deyu ale't-tarîk ü'l-şühedâ haber virdiklerin vâki hâlî i'lâm idilür deyu istimâ' eyledikde i'lâm eyledikleri ecîlden imdi kadîmden olan avâidlerine kimesne mâni' olmaya deyu fermânım olmuşdur buyurdum ki hükm-i şerîfim vardıkda husûs-ı mezbûr mukayyed olub göresin fi'l-vakî kadîmden bu ana değin İzmir iskelesine metâ' getüren Acem tüccarından yasak namiyle akçe alına gelmiş ise olunan kânûn üzre amel idüb dahî kadîmden alına gelen yasakiyye akçelerin yine mu'tâd-ı kadîm üzre virdürüb kânûn-ı kadîme ve olagelmişe muhâlif kimesneye ta'allül ve nizâ' itdirmeyesin deyu emr-i şerîf için tezkire virüldü.

fi 8 Za sene 1083

s.24-hk.62

Alaşehir ve Turgud kadılarına hüküm ki kıdvetü'l emâcîd ve'l-âyân İstânbûl ve İzmir gümrük ve tevâbi'i mukâta'ası emîni olan Hüseyin zîde mecdûhû ordu-yı hümâyûnuma arzuhal gönderüb Acem diyârından ve Haleb ve Şâm ve Diyârbekir

eyâletlerinden gelen tüccâr taifesi getirdükleri metâ'larının mîrîye â'id olan gümrükleri virmemek için zikr olunan kadılıklarda yüklerin alub boğça idüb saîr karyelerde fûrûht eylemeğle mal-mîrîye gadr ve zarar olduğun bildirüb ol makûle tüccâr eşyâların yüklerin açdırılmayub İzmir'e kaldırılmak bâbında bundan akdem emr-i şerîfim virilüb hâliyâ ordu-yı hümâyûnum tarafından müceddeden emr-i şerîf virilmek ricâ ideriz deyu bildirdiği ecîlden mukaddemâ virilen emr-i şerîfim mücebince aher yerden yük açmayub doğru gümrüğe gelmesi fermânım olmuşdur buyurdum ki hükm-i şerîfim vardıkda bu bâbda sâdır olan emrim üzre amel idüb dahî göresin tüccâr taifesi Acem diyârından ve zikr olunan eyâletlerden getirdükleri metâ'larının lâzım gelen gümrüklerin virmemek için ve zikr olunan kadılıklarda yüklerin açub boğça idüb saîr karyelerde fûrûht itmekle mâl-ı mîrîye gadr ve zarar eyledikleri vâki' ise men' ve def' idüb ol makûle tüccâr taifesi getirdükleri metâ'ların aher yerde yüklerin açmayub İzmir gümrüğüne kaldurub bir ferde ta'âllül ve muhâlefet itdirmeyesün deyu emr-i şerîf için tezkire virüldü.

fî 18 Z sene 1083

s.24-hk.63

İzmir kadısına hüküm ki kıdvetü'l emâsil ve'l-âyân hâlâ İstânbûl ve İzmir emîni olan Şabân zîde mecdûhû ordu-yı hümâyûnuma arzuhal idüb İzmir gümrüğü mülhakâtında Foçalar serbestlik olub aherden dâhil olunmaz iken hâlâ Menemen voyvadası taşra çıkan reâyânın yedi sekiz nefer kimesnelerden altmış gurûş cerîme alub ve otuz iki nefer Yenice Foça ve Kara Foçalar keferesi gümrüğü bağılı cizyegüzâr iken siz kal'âdan taşra bağ ve bağçelerinize çıkarsız deyu birer buçuk gurûş cerimelerin alub iltizâmıma küllî gadr itmekle hilâf-ı şer' ve kânûn dâhil itdirilmek bâbında emr-i şerîfim virilmek ricâ eylemeğin hazîne-i âmiremde mahfûz olan Haremeyn-i şerîfeyn mukâta'ası defterlerine nazar olundukda Sakız ve İzmir gümrüğü mülhakâtından Foçalar kadîmden serbestlik üzre zâbt oluna gelmeğin yine serbestlik üzre zâbt itdirile küllî ve cüz'i mahsûlât ve rüsûmât ve bâd-ı hevâ ve beytü'l-mâl-ı amme ve hassâsına dahl olunmaya deyu iltizâmında mestûr ve mukayyed bulunmağın imdi der-kenârı mücebince kânûn üzre emr-i şerîfim virilmek fermânım olmağın buyurdum ki hükm-i şerîfimle vardıkda bu bâbda sâdır olan emrim üzre amel idüb der-kenârı mücebince İzmir gümrüğü mülhakâtından Foçalar kadîmden serbestlik üzre zâbt oluna gelmeyen

yine serbestlik üzere zâbt itdirilüb küllî ve cüz'i mahsûlât ve rüsûmât ve bâd-ı hevâ ve beytü'l-mâl-ı amme ve hassâsına dahl olunmaya deyu emr-i şerîf yazılmak için işbu tezkire virüldü.

fî 15 B sene 1087

s.25-hk.64

İzmir kadısına hüküm ki İzmir kurbunda vâki Sancak Burnu nâm mahalde müceddeden binâ olunan kal'a dizdârı Ali zîde kadrûhu hâlâ ordu-yı hümâyûnuma arz gönderüb kal'a-i mezbûrenin su yolu mesâfe-i ba'idden gelüb ta'mîre arz ve suya ziyâde zaruret olub neccarlarımız bî-sahib kendü kuvvetimize? kifâyet itmeyüb hâlimize merhamet olunub medîne-i İzmir iskelesine gelen küffâr gemilerinden medine-i Boğazhisârî'nda alınageldüğü minvâl üzere kal'a-i mezbûreden dahî alınub su yolu meremmatı ve kal'anın lâzım gelen meremmatına sarf olunduktan sonra ziyâdesi neferâta tayin oluna deyu taraf-ı şahâne-i âlîyeden yedimize müteaddid emr-i şerîfimiz olub bu ana gelince cümle küffâr sefineleri ber-mûceb-i fermân-ı âlî tayin olunduğı üzere virüb ve ba'de'l-yevm İngiliz taifesinden gayrî Fransa ve Felemenk ve Ceneviz ve Venedik taifeleri sefinelerinin cümlesi tayin olunduğı üzere virmeğe râzı takrir? itmişler iken hâlâ İngiliz taifesi bir tarîk ile dîvân-ı hümâyûn tarafından hilâf-ı inhâ ile liman dahî ve sâir bid'at nesne talebiyle rencîde itmeleriyle taife-i mezbûre için üç yüz akçe selâmetlik resmi virüb ziyâde bir akçe ve bir habbe taleb olunmaya deyu emr-i şerîf-i âlîşân almalarıyla taife-i mezbure olıgeldüğü üzere viregeldikleri resmi virmeyüb küllî gadr itdükleri i'lâm eylediğı ecîlden hazîne-i âmiremde mahfûz olan Haremeyn mukâta'ası defterlerine nazar olundukda taşradan gelen küffâr gemilerinden içerüye ve içerüden İzmir metâ'ıyla çıkanlardan reftiyye Boğazhisârî'nda ne minvâl üzere alına gelmiş ise Sancak Burnu'nda dahî ol üslûb üzere alunub kal'anın su yolu merammatı tekmiil olunduktansonra ziyâdesi kalâ neferâtına tayin ola deyu emr-i şerîf virildüğü mestûr ve mukayyed olmağın imdi kânûn ve defter mucebince emr-i şerîfim virilmek fermânım olmağın buyurdum ki hükm-i şerîfimle vardıkda bu bâbda sâdir olan emrim üzere amel idüb taşradan gelen küffâr gemilerinden içerüye ve içerüden İzmir metâ'ıyla çıkanlardan reftiyye Boğazhisârî'nda ne minvâl üzere alına gelmiş ise Sancak Burnu'nda dahî ol üslûb üzere alınub kal'anın su yolu merammatı tekmiil olduktansonra ziyâde kal'a

neferâtına tayin olunmağla kânûn u defter mûcibince emr-i şerîf yazılmak için işbu tezkire virüldü.

fi 15 B sene 1087

s.25-hk.65

İzmir kadısına hüküm ki İzmir kurbunda vâki Sancak Burnu nâm mahâlde müceddeden binâ olunan kal'a dizdârı Ali zîde kadruhu Edirne'de dîvân-ı hümâyûnuma arz gönderüb kal'a-i mezbûrenin su yolu mesâfe-i ba'ide olub ta'mîre âciz ve suya suya* ziyâde zarûretleri olmağın ve neferâtın dahî tımârları bi-hasıl olduğı ecilden İzmir iskelesine gelen küffâr gemilerinden amediyye ve reftiyye fermân-ı âlîşân iki ka'l-i mezbûrenin su yolu meremmâtına ve ka'laya harc olub ma'adası neferâta tayin olmuşken taife-i mezbûre ahîdnâmemizde üç yüz akçe resm-i selâmet tahrîr olunmuşdur ve ba'de'l-yevm ka'al-i mezbûre için bir akçe ve bir habbe virmeziz deyu ta'allül itmeleriyle su yolu meremmâtına muhtâc ve kal'a dahî levâzımı görülmek üzere yedlerinde olan emr-i şerîfim tecdîd olunması bâbında inâyet ricâsına i'lâm eylemeğın hazîne-i âmiremde mahfûz olan Haremeyn-i şerîfeyn mukâta'ası defterlerine nazar olundukda taşradan gelen küffâr gemilerinde amediyye ve içerüden İzmir'e meta'la çıkanlardan reftiyye Boğazhisarı'nda ne minvâl üzere alına gelmiş ise Sancak Burnu'nda dahî ol üslûb üzere alınub kal'anın su yolu meremmâtı tekmîl oldukdan sonra ziyâdesi kal'a neferâtına ta'yin oluna deyu emr-i şerîfim virildüğü mestûr ve mukayyed bulunmağın imdi mukaddemâ virilen emr-i şerîf mûcebince hükm-i şerîfim virilmek fermânım olmağın buyurdum ki hükm-i şerîfimle vardukda bu bâbda sâdır olan emrim üzere amel idüb taşradan gelen küffâr gemilerinden amediyye ve içerüye ve içerüden İzmir meta'la çıkanlardan reftiyye Boğazhisarı'nda ne minvâl üzere alına gelmiş ise Sancak Burnu'nda dahî ol üslûb üzere alınub kal'anın su yolu meremmâtı tekmîl oldukdan sonra ziyâdesi kal'anın neferâtına ta'yin olmağla taife-i mezbûre amediyye ve reftiyye Boğazhisarı'nda alımageldiğı minvâl üzere alınduğuna ta'allül eylemeyeler ve aherden bir ferde dahl ve taarruz itdirilmeye deyu emr-i şerîf yazılmak için işbu tezkire virildü.

fi 21 Z sene 1086

---

* "suya" kelimesi burada tekrar edilmiş.

s.25-hk.66

Sakız kadısına hüküm ki Sakız reâyâsı ordu-yı hümâyûnuna arzuhal idüb kûl ve câriye cizyeleri emîni olanlara maktû'en viregelmişler iken hâlâ me'mûr olan kanâ'at itmeyüb evlerimiz araşdırdub dört cariyeniz vardır deyu bahâne idüb ziyâde zulm ve te'addi eylemişdür deyu bildirüb senede kûl ve câriye cizyeleriçün üçer yüz gurûş virüb gayrî bahâne ile rencîde olunmamak bâbında emr-i şerîf virilmek ricâ eyledikleri ecîlden ber-vech-i maktû' senede üçyüz gurûş esîrleri cizyesičün virdükden sonra ziyâde talep olunmamak fermânım olmuşdur buyurdum ki hük-m-i şerîfim vardukda bu bâbda sâdır olan üzre amel idüb senede ber-vech-i maktû' üçyüz gurûş esîrleri cizyeleri içün virüb kusûrları yoğiken ziyâde talep ve rencîde itdirilmeye deyu emr-i şerîf içün tezkire virüldü.

fi 21 Z sene 1084

s.25-hk.67

Cezîre-i Sakız kadısına hüküm ki Cezîre-i Sakız reâyâsı Edirne'de dîvân-ı hümâyûnuna arzuhal idüb cizyelerimiz ve maktû'larımız kadîmden alınageldüğü üzre alınub ziyâdesine talep olunmaya deyu taraf-ı saltanat-ı âlîyeden yedimize virilen ahidnâme-i hümâyûnda mestûr ve mukayyed ve cizye cem'ine gelenlere alinu gelen otuz beşer akçe ma'îşet virilmek üzre yedimizde müteaddid evâmir-i şerîfe olub bu ana değin virmede kusûrumuz olmayub yine iki seneden beru cizye cem'ine gelenler kanâ'at itmeyüb ma'îşet beş akçe ziyâde olmak içün yedlerine bir tarikle emir alub mahallinde kırk akçe talebiyle ahidnâme-i hümâyûna ve kadîme muhâlif ve yedimizde olan evâmir-i şerîfe mugâyir rencideden halî değildir yedimizde olan evâmir-i şerîfeye kadime muhâlif ziyâde beşer akçe talebiyle rencîde olmayub men' ve def' olunmak bâbında emr-i şerîfim virilmek ricâ eyledikleri ecîlden cezîre-i Sakız reâyâsının cizyeleri yedi bin beş yüz on bir hane olub tahsiline me'mûr olan mübâşirân kadîm ü'l-eyyâmdan otuz beşer akçe vech-i maâş tayin olunub defterde mukayyed iken bin seksen dört senesinde cânib-i ma'îşet kırkar akçe alınmak üzere defterdâr-ı sâbık Ahmed Pâşâ emr-i şerîf virüb kadimden oligelmişe ve yedlerinde olan evâmir-i şerîfe ve ahidnâmelerine mugâyir olmağla kadîmden olugeldüğü üzre otuz beşer akçe alınub mirî cizye akçesinden olmayub cizyedârlara tayin olunan ma'îşetden olub mîrîye zarar olmamağla mâ-tekaddemden defterlere kayd ve tayin olundığı üzre ma'îşetleri otuz

beşer akçe alınmak üzere kemafi'l-evvel defterde kayd ve mucebince emr-i şerîf virilmek bâbında minvâl-i meşrûh üzere arz ve telhîs olundukda bin seksen altı senesi Zilhiccesi'nin yirminci gününde mûcebince mahalline kayd olunub yedlerine hükm-i şerîfim virilmek fermânım olmağın buyurdum ki hükm-i şerîfimle vardukda bu bâbda sâdır olan emrim üzere amel idüb kadîmden olunageldiği üzere otuz beşer akçe alınub mîrî cizye akçesinden olmayub cizyedârlara tayin olunan ma'îşetden olub mîrîye zararı olmamağla mâ-tekaddemden defterlere kayd ve tayin olunduğı üzere ma'îşetleri otuz beşer akçe alına deyu emr-i şerîf yazılmak için işbu tezkire virildü.

fi 29 Z sene 1086

s.26-hk.68

İzmir mollâsına hüküm ki ticâret ile medîne-i İzmir'e gelen Acem tüccârı hâlâ rikâb-ı hümâyûnuma arzuhal idüb İzmir iskelesine getirüb gemilere vaz' ve Frengistan'a götürdüğümüz meta'dan kânûn üzere gümrüğün eda eylediğimizde her yüz gurûş gümrük virdiğimiz meta'dan otuz gurûş yasakçılık nâmıyla yeniçeri yasakçıları yasakçılık alub emtia'mız gümrükden kaldırıub gemiye götürdüğümüzde her bir neferimizden baş akçesi nâmıyla ikişer gurûş gümrük emînleri alub ve Frengistan'dan getürdüğümüz meta'ın dahî gümrüğünü edâ eylediğimizden sonra meta'mızın her yüz gurûşluk gümrüğünden on gurûş yasakçılık ve her neferimizden ikişer gurûş dahî geldiğimizde kezâlik sanduk akçesi nâmıyla gümrükçü alub ve kûl kayıkçıları denk başına birer sümün alub ve karadan getirüb ve götürdüğümüz çuka yükünden on gurûş ve kumaş yükünden kırk gurûş yasakçılık alub bu makûle tekâlîf-i muhdes ve bid'at olmağla ref' olunub fîmâba'd tekâlîf-i mezbûr ile rencîde olunmamak bâbında inâyet ricâ ve izhâr-ı tazallüm eyledikleri ecîlden hazîne-i âmiremde mahfûz olan Haremeyn-i şerîfeyn mukâ'ta'ası defterlerine nazar olundukda İzmir gümrüğü iltizâmında gümrükden gayrî bir dürlü tekâlîf kaydı olmaduğı pâyeyi serîr-i a'lâyâ arz ve telhîs olundukda gümrükden gayrî bir dürlü resm olmayub avâid nâmıyla alınan muhdes ve bid'at olduğı mukarrer olmağla bu makûle bid'at ile tüccâr taifesine memâlik-i mahrûsemde hilâf-ı şer'-i şerîf rencîde ve remîde olunduklarına rızâ-yı hümâyûnum olmamağın kânûn ve defter mucebince alınan gümrükden gayrî mezkûr olan mevâdin küllisi ref' ve bu makûle muhdes avâid nâmıyla gümrük emînleri ve yeniçeri yasakçıları ve kûl kayıkçıları men' ve def' olunub ba'de'l-yevm avâid nâmıyla cüz'i ve küllî nesne

taleb olunmamak bâbında hâtt-ı hümâyûn sa'adet-makrûnumla fermân-ı âlîşânım sâdır olmuşdur buyurdum ki hükm-i şerifimle ( ) vardukda bu bâbda sâdır olan hâtt-ı hümâyûn sa'adet-makrûnumla olan fermân-ı âlîşânım mucibince amel idüb dahî hazîne-i âmirem defterlerine İzmir gümrüğü emînlerinin iltizâmlarında gümrükden gayrî bir dürlü tekâlif kaydı olmayub avâid nâmıyla alınan zikr olunan mevâd muhdes ve bid'at olduğu mukarrer olmağın hazîne-i âmirem defterlerine mahsul kayd bulunmayan emr derkenarlardan ve tüccâra eziyyet idüb nefer başına alınan ikişer gurûş ve yasakçılık nâmıyla yeniçeri yasakçıları aldıklarından ve kûl kayıkçıları aldıkları kalîl ve kesîr cüz'î ve küllî bi'l-cümle ref' olmağın bu makûle muhdes mevâd talebiyle tüccâr taifesine rencîde ve remîde olunmayub ve itdirmeyesiz el-hâsıl eyyam-ı sa'adetde tüccâr taifesine bu makûle bid'at ile hilâf-ı şer'-i şerîf rencîde olunduklarına bir vecihle rızâ-yı hümâyûnum yokdur şöyle ki fimâba'd tenbîh olmayub emr-i şerîfime muhâlif vaz' ve hareket olunub hüddamiye ve yasakçılık ve sâir bahâne ile tekrar talep olunduğı mesmû'-ı hümâyûnum olur ise fermân-ı âlîşânıma muhâlif vaz' vehareket idenlerin muhkem haklarından gelünüb cezâları virilmek mukarrerdir ve sen ki mevlânâ-yı mûma-ileyhsin işbu emr-i şerîfin mazmûn-ı münifi ile amel itdürdüb ve icrâsında kemâl-i ihtimâm idüb hilâfına rızâ ve cevâz göstermekden be-gâyet ictinâb ve ihtirâz eylesin şöyle bilesin.

fî 12 Za sene 1085

s.26-hk.69

İzmir kadısına hüküm ki İzmir gümrüğünde yasakçı olan Mustafa ordu-yı hümâyûnuma arzuhal gönderüb İzmir'e gelen tüccâr taifesi kadîm ü'l-eyyâmdan Acem diyarından İzmir'e getürdükleri meta'dan gümrük yasakçılarına resm-i adetleri viregelmiş iken hâlâ Acem Ermenilerinden bazı kimesneler hilâf-ı inhâ emr-i şerîf alub kânûn-ı kadîm üzre yük başına viregeldikleri avâidimizi virmekte ta'allül eylemeleriyle küllî gadr eyledikleri bildirüb kadimden viregeldikleri resmleri edâ idüb ta'allül itdirülmemek bâbında emr-i şerîf virilmek ricâ ideriz deyu bildirdüğü ecilden Haremeyn-i şerîfeyn mukâta'ası defterlerine nazar olundukda İzmir iskelesi gümrüğü mukâta'ası emînlerinin şart-ı iltizâmında voyvada akçesi ve kadı pişkeşi ve kûl oğlanı akçesi

in-i tasrîh olunmayub lakin İzmir gümrüğünden yeniçeri ocağından yasakçı olanlar mâ-tekaddemden Acem tüccârı taifesi getürdükleri meta'dan her yükünden ikişer gurûş viregeldikleri İzmir'de cem-i gaffr ve cem-i kesîr meclis-i şer'e gelüb şehâdet eylemeleriyle bin seksen üç senesinde kadısı arz idüb mucebince kadîmden kânûn üzre viregeldikleri vaki ise kimesne mâni olmayub yasakçı avâidleri alına gelmiş ise kadîmden alına gelen yasakçı akçeleri mu'tâd-ı kadîm üzre ve kânûn-ı kadîme ve olagelmişe muhâlif kimesneye ta'allül ve nizâ' itdirilmeye deyu İzmir kadısına hitâben emr-i şerîf virildüğü mestûr ve mukayyed bulunmağın imdi mukaddemâ virilen emr-i şerîf mucebince amel olunmak emrim olmuşdur buyurdum ki hükm-i şerîfimle vardukda husûs-ı mezbûre mukayyed olub göresin fi'l-vâki kadîmden bu ana değin İzmir iskelesine metâ' getüren Acem tüccârı taifesinden yasakçı akçesi alınugelmiş ise kânûn-ı kadîm ve mukaddemâ virilen emr-i şerîfim mucebince amel idüb kadîmden alınugelen yasakçı akçeleri yine mu'tâd-ı kadîm üzre viridirüb kânûn-ı kadîme ve olagelmişe muhâlif kimesne ta'allül itdirilmeye deyu emr-i şerîf içün tezkire virüldü.

fi 27 M sene 1085

SONUÇ

17. yüzyıl Osmanlı Devleti'nin yükselişinin durmaya başladığı ve güçlü devletlerle savaş halinde olduğu zor bir dönemdir. Venedik ile 24 yıl süren Girit Savaşı devletin siyasi, askeri ve ekonomik açıdan yıpranmasına sebep olmuştur. Diğer yandan Avusturya ve Lehistan ile olan muharebeler devletin, Orta Avrupa'da güç otoritesini bir hayli sarsmıştır. Bu yaşananlar devleti mali açıdan zorlayıp toprak kaybetmesine neden olmakla birlikte merkezi otoriteyi de zayıflatmıştır.

İncelediğimiz MAD 21880 numaralı defter 1671-1693 yılları arasında kaleme alınmış olup IV. Mehmed, II. Süleyman ve II. Ahmed'in saltanat yıllarını kapsamaktadır. Defter özelde İzmir ve Batı Anadolu olmak üzere genelde Osmanlı İmparatorluğunun iktisadi ve sosyal tarihi hakkında bilgiler vermektedir. Bu dönemde İzmir'in hem Osmanlı hem diğer Avrupalı devletler için ticari açıdan önemli konumunu çok net bir şekilde göstermektedir. İthalat ve ihracat için önemli bir merkez olup yabancı devletlere tanınan ahidnameler sayesinde geniş bir ticaret hacmine sahip olmuştur.

Yabancı devletlerle olan savaş haline paralel olarak Osmanlı Devleti'nin güç kaybetmesi merkezi otoriteye de yansımıştır. Defterde de görüldüğü üzere, yoğun bir ticaret hacminin olmasının yanı sıra bu ticaret esnasında pek çok kural ihlali yapılmıştır. Hükümlerdeki ana sorunun gümrük vergisi verilmesinden kaçınmak olduğunu söyleyebiliriz. Bunun dışında gümrükteki görevlilerin tüccardan yasal olmayan fazla ücretler talep ettiği görülmektedir. Söz konusu durumlarla ilgili devlet gerekli tedbirleri alarak düzenin olması gerektiği gibi devam etmesini sağlamaya çalışmıştır.

Sonuç olarak incelediğimiz ahkâm defteri, Osmanlı Devleti'nin güç kaybetmeye başladığı 17. yüzyılın ikinci yarısında (1671-1693) başta İzmir ve Batı Anadolu olmak üzere bu bölgedeki ticari faaliyetler, ticari faaliyetler içinde bulunan devletler, ihraç edilen mallar ve buradaki tüccar ile idari görevlilerin tutumu hakkında bilgi sahibi olmamızı sağlamaktadır.

BİBLİYOGRAFYA

Afyoncu, Erhan, “Mevâcib”, *DİA*, c.29, s. 418-420.

_____, “Nişancı”, *DİA*, c.33, s. 156-158.

Bostan, İdris, “Sâlyâne”, *DİA*, c.36, s. 59-60.

Çağatay, Neşet, “Osmanlı İmparatorluğunda Reaydan Alınan Vergi ve Resimler”, *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, c.5, sayı 5, 1947, s. 483-511.

Darkot, Besim, “İzmir”, *İA*, c.5-2, s. 1239-1251.

Emecen, Feridun M., “Osmanlı Divanının Ana Defter Serileri: Ahkâm-ı Mîrî, Ahkâm-ı Kuyûd-ı Mühimme ve Ahkâm-ı Şikâyet”, *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, c.3, sayı 5, s. 107-139.

Emecen, Feridun M. ve İ. Şahin, *Osmanlılarda Divan Bürokrasisi ve Ahkâm: II. Bayezid Devrine ait 906/1501 Tarihli Ahkâm Defteri*, İstanbul 1994.

Faroqhi, Suraiya, “Ticaret: Bölgesel, Bölgelerarası ve Uluslararası”, *Osmanlı İmparatorluğu'nun Ekonomik ve Sosyal Tarihi*, c.2, (edt. Halil İncalcık ve Donald Quataert), İstanbul 2004, s. 601-655.

Genç, Mehmet, *Osmanlı İmparatorluğunda Devlet ve Ekonomi*, İstanbul 2013.

_____, “Osmanlı Devletinde İç Gümrük Rejimi”, *Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Türkiye Ansiklopedisi*, c.3, Ankara 1985, s. 786-790.

Goffman, Daniel, *İzmir ve Levanten Dünya*, (terc. Ayşen Anadol, Neyyir Kalaycıoğlu), İstanbul 1995.

İncalcık, Halil, “Cizye”, *DİA*, c.8, s. 45-48.

_____, *Osmanlı İmparatorluğu Klasik Çağ*, (çev. Ruşen Şen), İstanbul 2003.

_____, *Osmanlı İmparatorluğunun Ekonomik ve Sosyal Tarihi*, c.1. Ankara 2000.

İpşirli, Mehmet, “Beylerbeyi”, *DİA*, c.6, s. 69-74.

_____, “Beylikçi”, *DİA*, c.6, s.78-79.

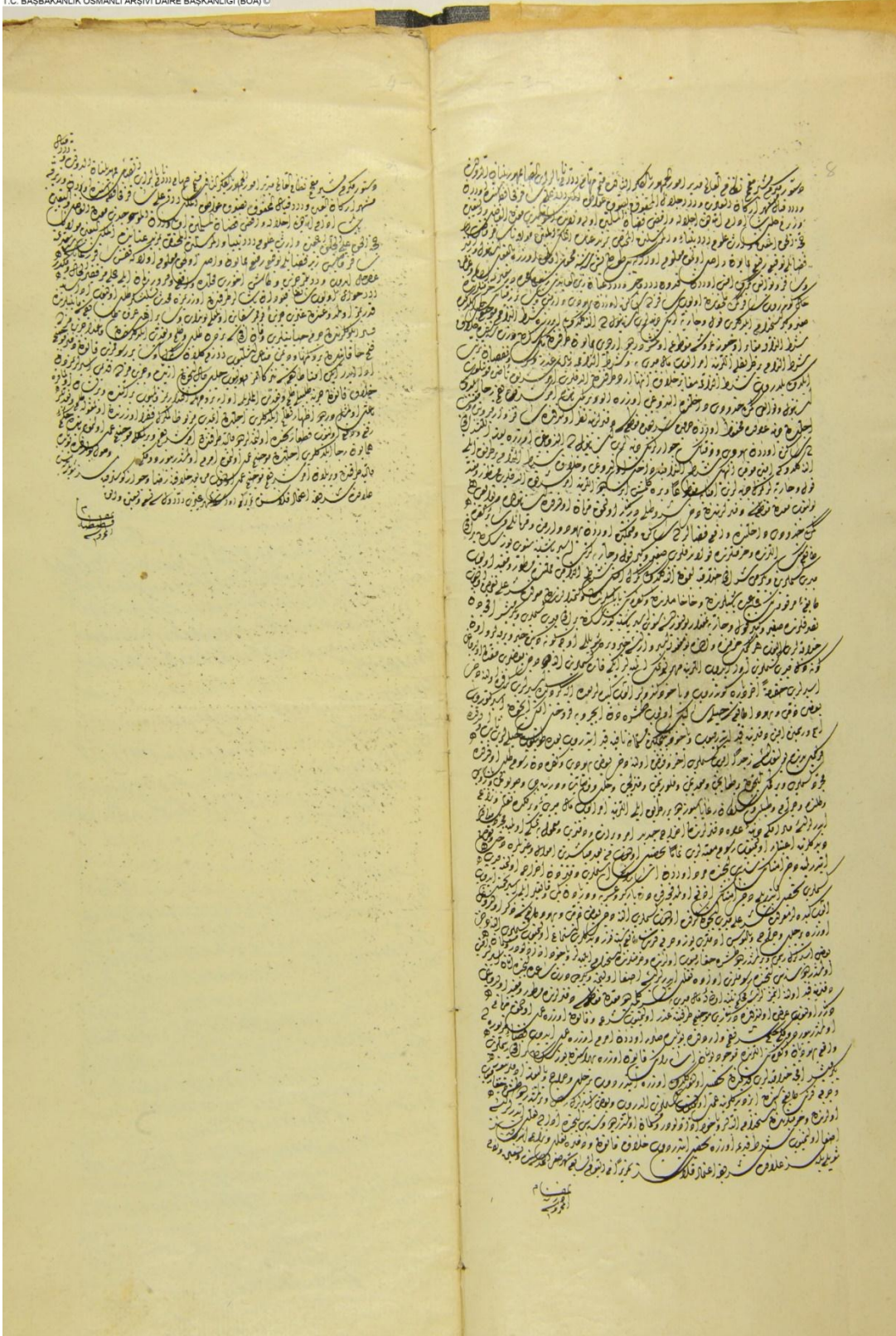

- _____, “Kazasker”, *DİA*, c.25, s. 140-143.
- “Kanunname-i Al-i Osman”, *TOEM*, 13. cüz (1328), İstanbul 1330, Tefrika, s. 1-50.
- Karaismailoğlu, Adnan, “Acem”, *DİA*, c.1, s. 521.
- Küçük, Cevdet, “Hollanda”, *DİA*, c.18, s. 219-226.
- Kütükoğlu, Mübahat S., “1600 Tarihli Narh Defterine Göre İstanbul’da Çeşitli Eşya ve Hizmet Fiyatları”, *Tarih Enstitüsü Dergisi*, Sayı 9, (1978), s. 1-85.
- _____, “Ahidnâme” , *DİA*, c.1, s.536-540.
- _____, “Defterdar”, *DİA*, c.9, s. 94-96.
- _____, “İzmir” , *DİA*, c.23, s.515-524.
- _____, *İzmir Tarihinden Kesitler*, İzmir 2000.
- _____, *Osmanlı Belgelerinin Dili*, İstanbul 1998.
- Mansuroğlu, Mecdud, “Divan”, *İA*, c.3, s.595-596.
- Muhammedoğlu, Aliyev Salih, “İran”, *DİA*, c.22, s. 405-409.
- Mumcu, Ahmet, “Divân-ı Hümâyûn”, *DİA*, c.9, s. 430-432.
- Neumark, Fritz, *Dış Ticaret Siyaseti*, (terc. Sabri Ülgener), İstanbul 1938.
- Özel, Ahmet, “Ahkâm”, *DİA*, c.1, s. 550-551.
- Özcan, Azmi, “İngiltere”, *DİA*, c.22, s. 296-299.
- Özvar, Erol, “Osmanlılar”, *DİA*, c.33, s. 521-525.
- Pedani, Maria Pia, “Venedik”, *DİA*, c.43, s. 44-47
- Sahillioğlu, Halil, “Ahkâm Defteri”, *DİA*, c.1, s. 551.
- _____, “1763’te İzmir Limanı İhracaat Gümrüğü ve Tarifesi” ,*Belgelerle Türk Tarihi Dergisi*, sayı 8, (1968), s. 53-57.
- Soysal, İsmail, “Fransa”, *DİA*, c.13, s. 181-184.
- Syrett-Frangakis, Elena, *18. Yüzyılda İzmir’de Ticaret (1700-1820)*, İzmir 2006.
- Şakiroğlu, Mahmut H., “Frenk”, *DİA*, c.13, s. 197-199.
- Uzunçarşılı, İsmail Hakkı, *Osmanlı Devleti’nin Merkez ve Bahriye Teşkilatı*, Ankara 1948.
- Yeniçeri, Celal, “Bâc”, *DİA*, c.4, s. 411-413.

EKLER

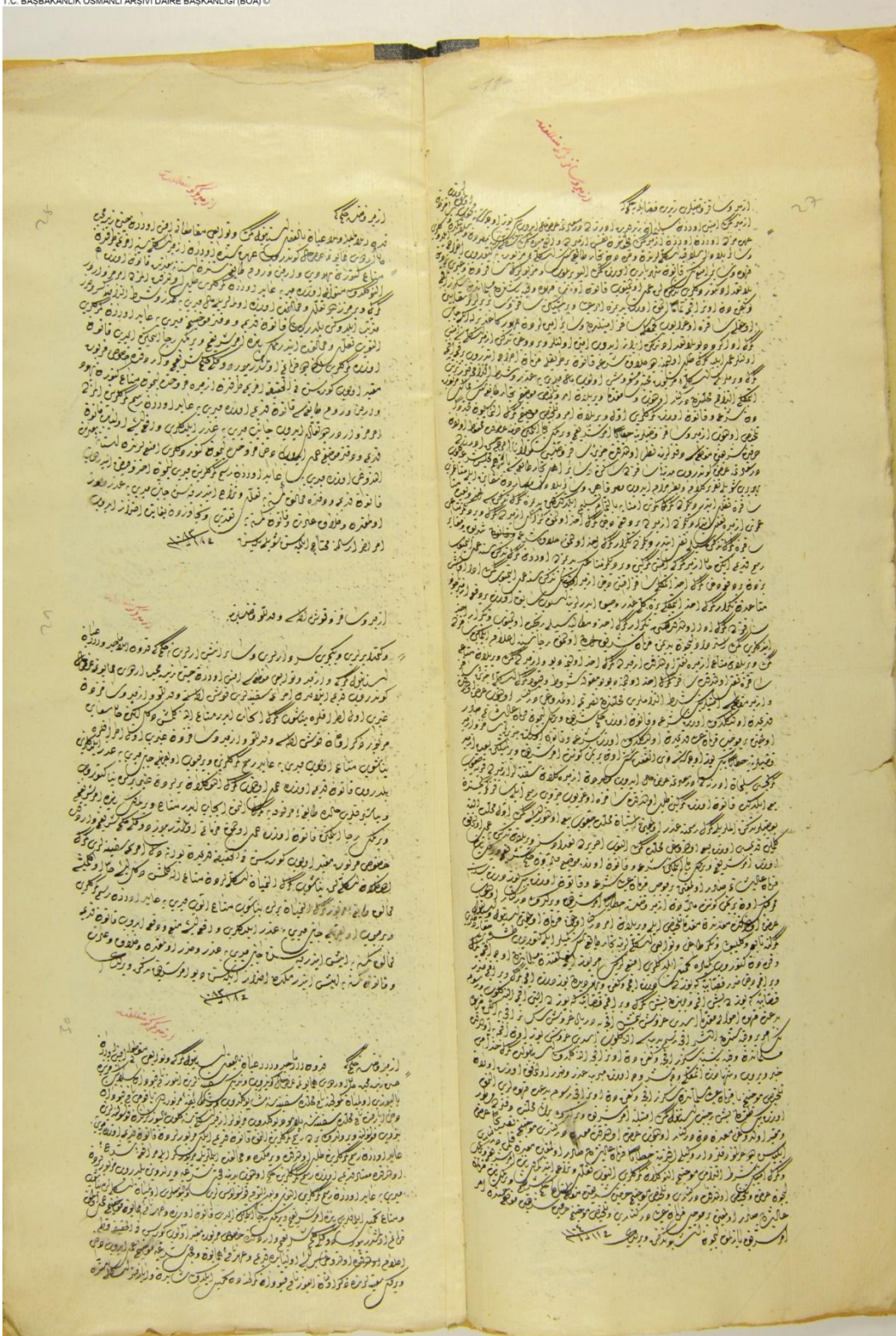

Handwritten text at the top of the left page, including a date and a header.

Main handwritten text on the left page, starting with a date and followed by several lines of script.

Handwritten text at the bottom of the left page, including a date and a header.

Handwritten text at the bottom of the left page, including a date and a header.

Handwritten text at the top of the right page, including a date and a header.

Main handwritten text on the right page, starting with a date and followed by several lines of script.

Handwritten text at the bottom of the right page, including a date and a header.

Handwritten text at the bottom of the right page, including a date and a header.

64
بسم الله الرحمن الرحيم
الحمد لله رب العالمين
والصلاة والسلام على
سيدنا محمد وآله الطيبين
التامرين
والسلام
والمودة والرحمة
من الله جل جلاله
وعز جلالته
والصلاة والسلام
على سيدنا محمد
آله الطيبين الطاهرين
الطاهرين
والسلام
والصلاة والسلام
على سيدنا محمد
آله الطيبين الطاهرين
الطاهرين
والسلام
والصلاة والسلام
على سيدنا محمد
آله الطيبين الطاهرين
الطاهرين
والسلام
والصلاة والسلام
على سيدنا محمد
آله الطيبين الطاهرين
الطاهرين
والسلام
والصلاة والسلام
على سيدنا محمد
آله الطيبين الطاهرين
الطاهرين
والسلام

65
بسم الله الرحمن الرحيم
الحمد لله رب العالمين
والصلاة والسلام على
سيدنا محمد وآله الطيبين
التامرين
والسلام
والمودة والرحمة
من الله جل جلاله
وعز جلالته
والصلاة والسلام
على سيدنا محمد
آله الطيبين الطاهرين
الطاهرين
والسلام
والصلاة والسلام
على سيدنا محمد
آله الطيبين الطاهرين
الطاهرين
والسلام
والصلاة والسلام
على سيدنا محمد
آله الطيبين الطاهرين
الطاهرين
والسلام
والصلاة والسلام
على سيدنا محمد
آله الطيبين الطاهرين
الطاهرين
والسلام

66
بسم الله الرحمن الرحيم
الحمد لله رب العالمين
والصلاة والسلام على
سيدنا محمد وآله الطيبين
التامرين
والسلام
والمودة والرحمة
من الله جل جلاله
وعز جلالته
والصلاة والسلام
على سيدنا محمد
آله الطيبين الطاهرين
الطاهرين
والسلام
والصلاة والسلام
على سيدنا محمد
آله الطيبين الطاهرين
الطاهرين
والسلام
والصلاة والسلام
على سيدنا محمد
آله الطيبين الطاهرين
الطاهرين
والسلام

İNDEKS

A

Abdi, 24, 46, 47
Abidin Ağa, 23, 40, 41
Acem, 13, 14, 17, 21, 25, 26, 28, 29, 32, 55, 56, 57,
59, 60, 62, 74, 76, 81, 82, 83, 86
Alaşehir, 12, 13, 28, 76
Antalya, 13, 27, 67
Atloz, 25, 53
Avusturya, III, 9, 84

B

Batı Anadolu, III, 5, 11, 19, 84
Biga, 13, 21, 33
Boğazhisarı, 12, 13, 29, 79

C

Cazgüş, 39, 40
Ceneviz, 13, 23, 42, 78

D

Dilaver Ağa, 21
Diyarbakır, 13, 21, 25, 28

E

Efrenk taifesi, 45, 49, 54, 74
Erdek, 13, 64
Ermeni, 22, 25, 26, 34, 52, 62
Erzurum, 13, 25, 57
Eski Foça, 13, 21, 22

F

Felemenk, 14, 16, 30, 32, 58, 78
Fransa, 10, 14, 18, 19, 78, 86
Frengistan, 13, 81
Frenk, 14, 15, 62, 86

G

Gelibolu, 12, 13, 23, 25, 41, 51
Girit, III, 9, 13, 18, 23, 84
Gümrük emini, 23
Gümölcine, 13, 25, 53

H

Hacı Ahmed, 24, 46, 47, 64
Hacı İbrâhim, 24, 46, 47
Hacı İsa, 24, 46, 47, 64
Hacı Mahmûd, 24, 46, 47, 64
Hacı Ömer, 24, 46, 47, 64
Halep, 13, 21, 25, 28

İ

İmroz, 13
İngiltere, 10, 14, 15, 16, 18, 19, 86
İstanbul, III, 1, 2, 3, 4, 9, 12, 13, 14, 18, 19, 21, 22,
23, 24, 27, 30, 31, 34, 37, 40, 41, 42, 43, 46, 47,
48, 49, 51, 52, 53, 54, 57, 60, 64, 67, 69, 85, 86
İzmir, III, 5, 9, 10, 13, 16, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24,
25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 37, 40, 41,
42, 43, 45, 46, 47, 48, 49, 52, 53, 54, 55, 56, 57,
59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 69, 70, 73, 74,
75, 76, 77, 78, 79, 81, 82, 83, 84, 85, 86, 103
İzmir gümrüğü, 22, 31, 32, 34, 40, 41, 45, 50, 59, 60,
61, 62, 67, 73, 75, 77, 81

K

kadı, 55, 82
Kapudan paşa, 13
Karahisar, 13, 21, 32
Kaymakam, 13
Kaz dağları, 13
Kırım Hanı, 13
Kula, 13, 21, 32

Kuşadası, 13, 25, 53

L

Lehistan, III, 9, 16, 84

M

Manisa, 13, 21, 22, 32, 33, 35

Menemen, 13

Meryem Giray Sultan, 22

Mısır, 13, 18, 25, 27, 50, 65, 66, 67

Midilli, 13, 25

Molla, 13

Muhâfız paşa, 13

Mustafa Paşa, 27, 28

O

Osman Ağa, 23, 40

S

Sakız, III, 5, 13, 15, 16, 19, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27,
28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 36, 37, 38, 39, 40, 41,
42, 44, 48, 49, 53, 58, 60, 61, 62, 64, 65, 66, 67,
68, 69, 70, 71, 72, 77, 80

Sakız gümrüğü, 21, 34, 40, 41, 51, 62, 70, 72

Sakız mukataası, 23

Sancak Burnu, 13, 26, 28, 29, 63, 75, 78, 79

Selanik, 13, 25, 50, 53

seville, 26, 28

Sığacık, 13, 21, 31

Sofya, 13, 69, 70, 71

Ş

Şam, 13, 28

T

Tercanlı Süleyman Ağa, 22, 38

Tire, 13, 21, 22, 32, 33, 35

Turgud, 13, 28, 76

U

Uşak, 14, 21, 32

V

Venedik, III, 9, 14, 17, 18, 53, 54, 78, 84, 86

Vezir, 1, 2, 13, 23

Y

Yahudi, 22, 25, 28

Yeniçeri serdarı, 13

ÖZGEÇMİŞ

1992 yılında İzmir’de doğdum. İlkokulu Güzelcan Kardeşler İlköğretim Okulu'nda okudum. Lise eğitimimi Sıdika Rodop Lisesi'nde tamamladım. Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü'nde aldığım lisans eğitiminin ardından 2015 yılında mezun oldum. Aynı yıl İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı'nda yüksek lisansa başladım.

